

YKY ŞİİR YILLIĞI 2003

HAZIRLAYAN

Mehmet H. Doğan

KİTAP TASARIMI

Yetkin Başarır

DÜZELTİ

Mahmure İleri

KİTAP-LIK DERGİSİNİN ARMAĞANIDIR

69. SAYI, ŞUBAT 2004

© YAPI KREDİ KÜLTÜR

SANAT YAYINCILIK TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 34433 İstanbul

Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23

Bilgi Hattı: (0 212) 473 0 444

<http://www.yapikrediyayinlari.com>

e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr

İnternet satış adresi: <http://www.estore.com.tr/bulvar/yky>

www.teleweb.com.tr

BASKI VE CİLT

Promat

E-5 Karayolu Üzeri Haramidere Mevkii / Avcılar

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 11

2003'TE ŞİİR 13

BELGELİK 20

ŞİİRLER

İLHAN BERK (1918) 40

Akşama Doğru

Ses

GÜLTEN AKIN (1933) 42

Adacio

Gülümserdim

CEVAT ÇAPAN (1933) 44

Gene O Dağ Yollarında

AHMET OKTAY (1933) 45

Yalçın Tura İçin On Kederli Şarkı

HİLMİ YAVUZ (1936) 51

Bir Hüzün Şiirine Giriş

İHSAN ÜREN (1939) 53

Madam Anahit'in Akordeonu

EGEMEN BERKÖZ (1941) 55

Elleri Vardı

Ürper!

GÜVEN TURAN (1943) 57

Phantom Sonata

Sası

ŞİİR YILLIĞI 2003

REFİK DURBAŞ (1944) 59
Vasıyeti Sevdığı Kadınlara...

HÜSEYİN PEKER (1946) 61
Bıçakçı

MEHMET TANER (1946) 63
Mahmut Temizyürek İçin...
“Sabah Olsun da” Gazeli

AHMET TELLİ (1946) 66
Bir Coğrafyanın Tetik Boşluğunda

AHMET ADA (1947) 68
Görümlük I, II

CELÂL SOYCAN (1948) 70
Bunu Kendime Öğretmeliyim

HULKİ AKTUNÇ (1949) 72
Unutulmuş Eşya Müzesi’nde

CAHİT KOYTAK (1949) 74
Şairler Kitabı/Hayyam’ın Bir Günü

AZER YARAN (1949) 75
Dönüşümler

SİNA AKYOL (1950) 77
Uğurladım...
Ölünün Toprağını Sularken...

NURİ DEMİRCİ (1950) 79
Son Değilmiş; Eylül Yine

EBUBEKİR EROĞLU (1950) 81

Görüntü 1, 2

HİCRİ İZGÖREN (1950) 82

karne

MEHMET MÜMTAZ TUZCU (1950) 84

Gotik

GÜLTEKİN EMRE (1951) 85

Önce Siz

ENİS BATUR (1952) 87

Arı Bilgeyle Konuşmalar I-IV

ABDÜLKADİR BUDAK (1952) 90

Erken Hesap

ERGİN YILDIZOĞLU (1952) 92

Yolculuk

ŞÜKRÜ ERBAŞ (1953) 93

Yalnızlık Heceleri

TUĞRUL TANYOL (1953) 95

Curriculum Vitae

Yıldızlara Düşmek

VEYSEL ÇOLAK (1954) 96

Irakmaye

HİLMİ HAŞAL (1954) 99

Sallanan Gün

HÜSEYİN FERHAD (1954) 100

“Ay Büyürken Uyuyamam”

ŞİİR YILLIĞI 2003

OSMAN SERHAT ERKEKLİ (1955) 101

Suna'ya Şiirler LXVIII

AHMET GÜNTAN (1955) 102

Bağdat'ın savunması.

FERGUN ÖZELLİ (1955) 105

Kadınhanı'ndaki Yağmur

SERDAR ÜNVER (1955) 106

Sisyphos Pansiyon

YUSUF ALPER (1956) 107

Yakan

ADNAN AZAR (1956) 108

Geçilen Şiir

Işık Oyunları

SALİH BOLAT (1956) 110

Kim?

HAYDAR ERGÜLEN (1956) 111

Belleğin Odasında Kahkaha

Kara Turna Ekspresi

HÜSEYİN HAYDAR (1956) 114

Doğu Tabletleri I-II

MAHMUT TEMİZYÜREK (1956) 116

Beyaz Karanlıkta

MUZAFFER KALE (1957) 117

Sessizlik Uzağı

ADNAN ÖZER (1957) 119

Köprülü/veles Şarkıları

ORHAN ALKAYA (1958) 121

Vadim O Kadar Yeşildi ki

Hakkâri, Babam, Marsilya Garı

ENVER ERCAN (1958) 124

Deprem Senaryosu

AKİF KURTULUŞ (1959) 125

Aşk ve Katil

MUSTAFA KÖZ (1959) 127

Belki Bir Dağ

SADIK YAŞAR (1959) 129

Çöl Kutusu

İHSAN DENİZ (1960) 130

Bana Uzaktan Ateş Et

TUĞRUL KESKİN (1960) 132

Devrim Önleri

SERDAR KOÇAK (1961) 134

Diren Çocuk

V. B. BAYRIL (1962) 135

Ten Geçilir!

SEYHAN ERÖZÇELİK (1962) 136

Kara Yazılı Meşkler'den

ADNAN SATICI (1962) 138

Güzeldir Gece

NECMI ZEKA (1963) 139

Ilık Ilık Hatırat'tan

ENİS AKIN (1964) 140

Akıntıya Kapılmasaydık...

KÜÇÜK İSKENDER (1964) 141

İbotie

ALTAY ÖKTEM (1964) 143

Allah Aşkına

HAKAN SAVLI (1965) 145

Sonsuz Sayfa

ÖMER ERDEM (1967) 146

'Gecelerden Bir Gece'

CENK KOYUNCU (1967) 148

Bilirdik?

METİN KAYGALAK (1968) 149

Fena

MEHMET CAN DOĞAN (1969) 152

Su Sesi

BÂKİ AYHAN T. (1969) 154

Yıldız Akışı

ŞEREF BİLSEL (1972) 155

Verasus

AZAD ZİYA EREN (1976) 157

Cezayir Menekşesi

NİLAY ÖZER (1976) 161

Ol!..

KADİR AYDEMİR (1977) 164

Bu Bir Masal

Av

KEMAL VAROL (1977) 166

Katran

SEYYİDHAN KÖMÜRCÜ (1979) 169

Siyah

EMRAH ALTINOK (1980) 171

İnceden

YAZILAR-SÖYLEŞİLER-TARTIŞMALAR-KİTAP ELEŞTİRİLERİ

İSMET ZEKİ EYUBOĞLU 172

“Divan Şiiriyle Bağlantı Kurmak”

ORHAN KOÇAK 177

“Yahya Kemal’le Mayakovski Arasından Nâzım Hikmet”

AYDIN AFACAN 191

‘Siyâhlık’ Lethe ve Mnemosyne

MEHMET TEKİN 199

“Şiirin Gizli Tarihi yahut Şair ve Patron”

TURGAY FİŞEKÇİ 208

“Şiirde Bir Dönem Kapanırken”

TUĞRUL TANYOL 210

“Benim Oğlum Bina Okur”

ŞİİR YILLIĞI 2003

ENİS BATUR 212

“Elliavart Etéop El”

IŞIK KANSU 214

“Şair Çalışıyor, Erzincan’da da...”

ORÇUN TÜRKEY 218

“Şiiri Şairinden Kurtarmalı”

ŞEREF BİLSEL 220

“Ateş Bağı”

YKY 2002 Şiir Yıllığı, edebiyat ortamımızda şiir yıllıklarının, on yıllık uygulama sonunda artık gelenekselleştiğini, şiir okurlarınca beklenir, aranır bir elkitabı haline geldiğini göstermiş oldu. Şubat 2003'te Kitap-lık dergisinin eki olarak verilen Yıllık, dergiyle birlikte kısa zamanda tükendi, ama yeni basım istekleri yıl sonuna kadar aralıksız devam etti. Oysa Yıllık'ın verildiği sayı diğer aylardakinden iki bin fazlasıyla 12.000 olarak basılmıştı. Bugün bir teki bile elde kalmayan bu sayının arayıcıları hâlâ var.

Yıl içinde yaptığımız yüz yüze konuşmalardan, alınan mektuplardan öğrendiğimiz bir başka şey, yıllıkların, şiir kitaplarını, yayımlanan şiir dergilerini yakından izleyen şiir okuru dışında da bir okuyucu kitlesine sahip olduğuydu. Bu tür okuyucu, yıl içinde dergisiyle, kitabıyla, haberiyle izleyemediği şiiri yıl sonunda bir özet halinde elinde bulmak istiyordu. Yıl içinde zaman zaman açıp okuduğu, yeniden okuduğu yıllık onu şiire ısındırıyor, yeni şairler tanıtıyordu ona. Geçen yıllardan tanıdığı, sevdiği bir şairin adını, şiirini yeni yıllıkta göremeyince arayan, soran bir şiir okuru yetişmişti artık. Yüz yüze konuşmalarda, mektuplarda, telefonlarda bu tür şiir okuruyla çoğu kez karşılaştım, oradan biliyorum.

Şiir adına sevindirici bir şey olduğunu düşünüyorum bunun. Böylece, on bir yıl önce bu yıllıkları hazırlamaya başlarken amaçladığım şeyin: yıllıkların hem bir seçki hem de bir belge niteliği taşıma hedefine ulaşmış olduğunu görmüş oldum. Bütün seçkiler gibi yıllıklar da yetişkin okurdan çok, yetişmekte olan okurun işine yarıyor daha çok; ya da yeni okur kitle-si yaratıyor edebiyata. Gerçek edebiyat okurunun bu kadar 'sayılı' olduğu ülkemizde bunun önemli bir hizmet olduğunu sanıyorum. Bu nedenle, kimileri tarafından eleştirilmeyi göze alarak, bu yıl da 'seçici'likten ödün vermemeye; geçen yıl verdiğim sözde durarak bu yıl 'daha az şairden daha çok şiir' vermeye çalıştım. Geçen yıllıktan da daha az sayıda şairden daha çok şiir seçtim. Bu titizliği yalnızca genç şairlerden değil, kendine bir ad yapmış ama yıllardır aynı şiiri çoğaltmaktan başka bir şey yapmayan şairlerden şiir seçerken de gösterdim. Yılın şiiri üzerine önyazılarda 'bu yıl şiirin durağan bir döneme girdiğinden', 'güzel şiirin azlığından' söz ederken, yıllığı 'kötü' şiirlerle doldurma çelişkisine düşmemeye çalıştım.

Bu yüzden birçokları tarafından eleştirileceğimi biliyorum. Ama

eleştirilmek, ne yaparsanız yapın, kaçınılmaz bir şey. En iyi'nin bile eleştirilecek bir tarafını bulacaklar hiçbir zaman eksik olmayacaktır. Olmasın da. Uyarıcı, önerici, canlandırıcı, insanı diri tutan şeydir eleştiri. En haksız, en taraflı eleştiride bile alınacak bir ders vardır. Örneğin, iki ayrı yıllık arasında bir karşılaştırma yaparken, ölçütünü, bu yıllıklar üzerine yazılan yazı sayısına dayandıran bir görüşten de alınacak ders olduğuna inanıyorum.

Aynı 'seçici'liği geçen yıl söz vermeme karşın dergiler konusunda bu yıl da gösteremedim. İzlenen dergi sayısının bu yıl üçte iki oranında arttığı görülecektir. Bunun baş nedeni, büyük bir çoğunluğu taşra kaynaklı olan bu özenci dergilerin, şiir arenasına bir kaos görünümü vermelerine karşın, yine de bir işlev gördüklerine inanmam. Bu özenci dergilerin, büyük kentlerdeki edebiyat dergilerinin giderek magazinleşme eğilimleri karşısında, bir yandan "dergi" niteliğini korumaya çalışırken, bir yandan da yıllardır eleştiri konusu olan taşralı kimliklerinden kurtulmak, ülke edebiyatıyla, ülke şiiriyle bütünleşmek için çaba harcadıklarını gördüm. Onlardan inatla beklenen şey, yine, şiir ve yazı seçiminde bütün dost-ah-bap ilişkilerini bir yana bırakmaları, daha nitelikli ürünlere yer vermeleridir. "2003'te Şiir" yazısında 'dergiler' bölümünde daha ayrıntılı olarak duracağım bu konu üzerinde.

Yıllık'ın "Yazılar-Söyleşiler-Tartışmalar-Kitap Eleştirileri" başlıklı ikinci bölümünün bu yıl da istediğim nitelikte olmadığını biliyorum. Örneğin, geçen yıl söz verdiğim gibi kimi yazılarda özetlemelere giderek yazı sayısını artıramadım bu yıl da. En az şiir bölümü kadar yararlı olacağına inandığım bu bölümü gelecek yıl daha doyurucu hale getirmeye çalışacağım. Tabii, şiir üzerine dişe dokunur yazıların çoğalması koşuluyla.

Yine de bütün yıl elinizden bırakamayacağınız bir seçki hazırlamış olduğumu umuyor; eleştirilerinizi, önerilerinizi, desteğinizi eksik etmemenizi diliyorum.

2005'te buluşmak umuduyla.

Mehmet H. Doğan
Ocak 2004

2003'TE ŞİİR

GENEL DURUM

Savaşların, zorbalığın, dayatmaların kararttığı koskoca bir yılın ardından umutlu bir şeyden söz edilemez mi? Aslında umutsuzluğun içinde hep bir umut, en azından bir umut ışığı yok mudur?

Konumuz şiir olduğuna göre bu ışığın olması, her şeyden çok da şiirde olması doğal görünüyor bana. Genç şiire umut bağlayan sayısı az kişilerden biri olmama karşın, yıllıkların başına şiirde 'genel durum' yazılarına hep umutsuz sözlerle başladığımı, yıllıklara şiir seçmenin giderek zorlaştığından söz ettiğimi farkediyorum nicedir. Ama bu umutsuz sözlerin ardından, şiirin zaten her zaman az okunan bir dal olageldiğini; küçülmenin, önemsiz sayılmanın onu yıkamayacağını; ayağa düşürülmemiş şiirin belki de yeğ olduğunu ekleyerek bir umut ışığı yakmaya çalıştığımı da...

Kimi zaman bana da zorlama bir iyimserlik, bir ayakta kalma çabası gibi gelen bu duygunun gerçek bir yanı olduğunu, hiç de kendimi aldatmadığımı anlatan şeyler oldu yıl içinde. Örneğin, yıllardır sessiz sedasız şiir kozasını örmekte olan bir şair, umutların ötesinde, gerçek bir yapıt niteliğindeki kitabıyla çıkageliyor. Ya da umut bağlayarak izlediğiniz bir genç şairin yeni bir şiirine rastlıyorsunuz dergilerin birinde, okudukça içiniz açılıyor, çocuklar gibi seviniyorsunuz; telefon etmek, mektup yazmak geliyor içinizden; ediyorsunuz da. Bir yandan haklı çıkmanın, bir yandan güzel bir şiir daha kazanmış olmanın sevinci, yeni umut ışıkları yakıyor içinizde. Bu yıl da öyle oldu işte.

Aslında, Haydar Ergülen gibi her zaman 'iyimserlik meleği' değilsem de, bu yıl ona uyarak "Kötü geçen yılın şiiri iyi olur" diyor, onun 2003 yılı şiiri üzerine genel yargısını paylaşıyorum: "Farklı şiir anlayışlarından iyi şairlerin, şiirlerindeki farklılığın altını çizdikleri ya da en iyi örneklerini verdikleri bir yıl oldu 2003." (Radikal Kitap, 26 Aralık 2003)

Magazinleşen yazılı basın, onun havasına ayak uydurmaya çalışan şiir ve edebiyat dergilerinin, televizyonun, internetin şiire ettiği bütün o kötülöklere karşın... Geçen yıl da aynı sözcüklerle dile getirdiğim bu korkuyu, sanıyorum aynı basının bir üyesi olduğu için içine sindiremeyen, yılların edebiyat adamı, bir eleştirmen dostum "Medyanın, televizyonun

ortaya çıkardığı bir şair var mı ki?” diye karşı çıkmıştı buna. Şiir adına havanda su döven yazılarla doldurulan, henüz bir şiir heveslisi olan genç şair adaylarını parlak başlıklarla, yakışıklı fotoğraflarıyla sayfalara taşıyan, bir tek güzel şiir yayımlamadan yılı kapayan edebiyat dergilerine; yeni yetişmekte olan genç kızların anı defterlerine daha çok yakışan şiirlerini renk renk kapaklar içinde, sayfalar dolusu reklamlarla, söyleşilerle bir şiir olayı gibi sunan medya destekli şairlere bir daha bakarsa ne demek istediğini anlayacak sanırım o dost.

Ama ben bütün bu olumsuzluklara karşın şiir kervanının yürüyeceğine, yürüdüğüne inanıyorum. Tanığı ise yılın şiir kitapları bunun.

KİTAPLAR

Şiir kitapları, antolojiler, şiir üzerine kitaplar yönünden zengin bir yıl oldu 2003.

Gülten Akın'ın *Uzak Bir Kıyıda* adlı kitabı, yılın, üzerinde en fazla konuşulan, yazılan yapıtı oldu.

Güven Turan, *Gizli Alanlar*'ın 3. kitabı olan *Cendere*'yi yayımladı. *Cendere*, yaşamdan, doğadan anlık izlenimler üzerine düşüncelerin, yargıların ustaca yakalandığı başlıksız tek tek şiirlerden oluşan tek bir şiirdi. Güven Turan, sözcük ekonomisini elden bırakmadan uzun soluklu şiirlerle giderek ısınıyor gibi.

Ahmet Ada, *Gökyüzünün Fıskiyesi*'nde '70'lerden gittikçe arınarak gelen şiirin geniş bir özetini sunuyordu.

Enis Batur, düzyazı şiirlerini içeren *Abdal Düşü* ile *Dîvân*'larının doğal uzantısı, 1997-2003 arasında yazdığı *Dramatik Şiirler*'i içeren *Ağırlaştırıcı Sebepler Dîvanı*'nı yayımladı.

Nuri Demirci, *Soldan Dördüncü Aralık*'ta, bugüne kadarki şiirlerinden ayrı, nerdeyse bugüne kadar gizlenmiş denebilecek bir yeni şair kimliğiyle ortaya çıktı.

Seyhan Erözçelik 2003'ün en çalışkan şairlerinin başında geliyordu. *Kitaplar Toplu Şiirler (1980-2003)* içinde yayımlanan *Kitap Bitti* ve *Kara Yazılı Meşkler* bölümünde, şiirde dile verdiği vurgunun daha da yoğunlaştığı yeni bir serüvene yelken açtı. Bakalım bu rüzgâr Erözçelik'i nerelere götürecektir!

Mustafa Köz'ün *Ateş Bağı* adlı kitabı benim için 2003 yılının sürpriz kitabı oldu. Yıllardır uzaktan uzağa, ama gözden yitirmemeye çalışarak iz-

lediğim Köz'ün şiirinin bu kitapta bir izlek birliği içinde daha bir öne çıktığını, bir yetkinlik kazandığı gördüm.

Turgay Gönenç'in Benim Çocukluğum Fesleğen Kokar (Toplu Şiirler 1955-2002); Hüseyin Peker'in Ateşin Zilleri (Toplu Şiirler 1965-2003); Yunus Koray'ın Kuyudaki Sarkaç (Toplu Şiirler 1980-1995) adlı kitapları yayımlandı.

Ahmet Telli'nin Barbar ve Şehlâ, Şükrü Erbaş'ın Yalnızlık Heceleri, Altay Öktem'in Sokaklar Tekin Değil, Cenk Koyuncu'nun Sona Veda, Hilmi Tezgör'ün Geçişli Fiiller, Serdar Aydın'ın ay...düşüyor...üstüme, Bâki Ayhan T.'nin Uzak Zamana Övgü, Mehmet Butakın'ın Israr Falcıları, Şeref Bilsel'in Magmada Kış Mevsimi, Enis Akın'ın Öptünce Geçmez, Uğur Aktaş'ın Çinko yahut Ağzımda Toz, Mehmet Kâzım'ın Kuyu adlı kitapları bu yıl yayımlananlar arasında adı anılması gereken kitaplardır.

Bu yıl çeşitli şiir ödülleri kazanan şairlerin kitaplarından bazıların, ödülün ilanından hemen sonra kitaplaştırılması, şairlere en az ödülleri kadar değerli bir jest oldu. Bu uygulama, ödül kazanan şairi daha yakından tanımamızı sağlamakla kalmıyor, aynı zamanda ödül kurum ve kurulunun apaçık hesap vermesi anlamına da geliyordu. Bu cümleden olmak üzere:

Yaşar Nabi Nayır Gençlik Şiir Ödülü'nü paylaşan Mehmet Erte ile Seyyidhan Kömürcü'nün sırasıyla Suyu Bulandıran Şey ile Hasar Ayini adlı kitapları Varlık Yayınları'nca;

Özel İsviçre Hastanesi 2002-2003 Şiir Yarışması'nı kazanan Kadir Aydemir'in Dikenler Sarayı ile Jüri Özel Ödülü'nü kazanan Derya Çolpan'ın Kırık Su Saati adlı kitapları Eti Yayıncılık tarafından;

Arkadaş Z. Özger 2003 Şiir Ödülü'nü kazanan Nesrin Kültür Kiraz'ın Çikolata Teli ile Jüri Özel Ödülü'nü kazanan Ozan Çılgın'ın Kötü Zamanlar Tragedyası adlı kitapları Mayıs yayınları'nca yayımlandı.

Kitaplık dergisinin her ay armağan olarak verdiği, Cemal Süreya, Ece Ayhan, Edip Cansever, Asaf Hâlet Çelebi, İlhan Berk, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yunus Emre ve Melih Cevdet Anday üzerine hazırlanan A'dan Z'ye kitapları dizisi, şairler üzerine birer monografi özelliği taşımaktan çok, onların yaşam ve sanatları konusunda kılavuz kitaplardır.

Orhan Burian'ın söylencesel antolojisi Kurtuluştan Sonrakiler, ilk yayımlanışından 57 yıl sonra, Yapı Kredi Yayınları'nca yeniden yayımlandı.

Sözü edilmesi gereken bir başka antolojiyse, hukukçu şair Veysel

Gültaş'ın hazırladığı, yoğun emek ürünü, geniş kapsamlı Kadı Burhanettin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi idi.

Gültekin Emre'nin Dünya Kitapları/Posta Kutusu Kitaplığı için hazırladığı Posta Şiirleri antolojisi, kendi alanında ilginç bir denemeydi.

Altın Portakal Şiir Ödülü'nün geleneği gereği, her yıl bir önceki yılın ödülünü alan şair üzerine yapılan sempozyum bildirileri dizisinde bu yıl Hüseyin Ferhad Şiiri Sempozyumu'nun bildirileri kitaplaştı.

Metin Altıok'un 1993 Sivas yangınında öldürülišünün onuncu yılında, şairin kişiliği ve şiiri üzerine yazılan yazılardan oluşan Gölgesi Yıldız Dolu adlı bir anı kitap yayımlandı.

Şair Aydın Afacan'ın Cumhuriyet Dönemi Şiirinde Yunan ve Latin Mitolojyası üzerine incelemesi Şiir ve Mitolojya;

Tarihçi Halil İnalçık'ın Patrimonyal Devlet ve Sanat Üzerine ilginç sosyolojik incelemesi Şair ve Patron;

Nizamettin Uğur'un Anlambilim - Sözcüğün Anlam Açılımı adlı kitapları yılın şiir üzerine ilginç kitaplarındandı.

DERGİLER

Sayıları her yıl biraz daha kabaran edebiyat ve şiir dergileri konusunda, bu sayıca artışın yanında söylenmesi gereken bir başka şey, özellikle taşrada çıkan bu dergilerin içeriklerinde ve baskı niteliklerinde görülen inanılmaz düzelme ve gelişmeydi. Çoğu kez 'taşra dergileri' nitelemesiyle küçümşenen bu dergiler, en güzel örneklerinden biri olan Adana çıkışlı Yom Sanat'ın mottosu: "Taşra Edebiyatı yoktur, Edebiyatın taşrası vardır" sözlerini kanıtlamak ister gibi, kendi yağlarıyla kavrulmak yerine, bir avuç özverili insanın çabasıyla taşralarının dışına çıkıyor, büyük kentlerdeki şair ve yazarlarla ilişki içinde çoğu nitelikli yazı ve şiirlerle dopdolu tertemiz ürünler koyuyorlardı ortaya. Bu işin yıllardır başını çekmekte olan Akatalpa'nın (Bursa) yanında, Yom Sanat (Adana), Yaratı(m) (Diyarbakır), Le poète travaille [şair çalışıyor] (Erzincan), ıslık (Mersin), Tohum (Eskişehir) gibi dergiler bu övülesi çabanın en parlak örnekleriydiler bu yıl.

Öteki-siz, Budala, Ağır Ol Bay Düzyazı, Başka gibi daha çok genç imzalara öncelik tanıyan –iyi bir şeydi bu–, dergiyle fanzin arası yayınların tek kusuru zamansız ve çok aralıklı çıkmalarıydı.

Bu yıl yeni yayımlanmaya başlanan KimseSiz (Bursa), İmgelem Çocukları (Adana), Şiiri Özlüyorum (Nevşehir), Şiirce (Ayvalık), Yarabandı (Çanak-

kale), Şarapya (İzmir), Ücra (Konya), Şiirin (Mersin) gibi yayınlarınsa kadıro, sayfa düzeni ve baskı nitelikleri, çabalarının ve amaçlarının gerçekleştirilmesini önleyen handikaplardı.

Sözümona taşra dergilerinden söz ettim hep. Oysa, İstanbul, Ankara ve İzmir’de yıllardır yayımlanmakta olan öteki dergilerde de şiirin durumu pek parlak görünmüyordu. Adam Sanat’ta şiirin ağırlığı giderek azaldı. Gösteri ve E, çok az –bazan hiç– sayıda şiir yayımlayan dergiler oldu. Edebiyat ve Eleştiri, Kum, Agora, toplumsuluk savlarını ve tercihlerini şiirin, edebiyatın önünde tutan bir havaya büründüler. Dize dergisi, her zamanki gibi, “hem ağlarım hem giderim” havasındaydı: şiir üzerine yazılarda, yazılan şiirin niteliksizliğinden yakınırken bol bol niteliksiz şiir yayımladı. Hece ve Kaşgar dergileri, laik ya da sol kesimden yazar ve şairlerle ‘birlikte varolma’ (coexistence) eğilimlerine karşın, özellikle şiir yayımlarında, ‘cephe’ dergisi olma niteliklerini titizlikle koruma çabası içinde göründüler. Kitaplık, tanınmış şairlerle genç yeteneklerin çok sayıda ürününe yer verme çabasına karşın şiir üzerine yazılar alanında zayıf kaldı. Varlık, her zamanki düzeyini sürdürdü. Kül, yayımladığı Türk ve dünya edebiyatından seçme metinler ve çevirilerle göz doyurucu bir dergi niteliğindeydi bu yıl da.

Bu yıl yayımlanmaya başlanan Geceyazısı ve Yasakmeyve, ürün dergileri olma nitelikleriyle öne çıktı.

Geçen yılın son ayında yayına başlayan iki aylık Son Kişot özgün basım tekniğiyle, yaşlı-genç bütün kuşaktan şairlerin nitelikli ürünlerine yer veren bir dergi oldu.

Bu yılın başında, 1996’da bıraktığı yerden yayınına yeniden başlayan Şiir Ülkesi, sanki aradan yedi yıl geçmemiş de daha dün kapanmış bir dergi görünümdeydi: şiir ortamında her şeyden haberli, hiçbir şeyden geri kalmamaya çalışan, ama yine de kendini dar bir yazar ve şair çevresiyle sınırlayan klasik bir şiir dergisi.

Profesyonel ya da amatör ayrımı yapmadan bütün dergilerden şiir adına hiç bıkmadan yinediğimiz dilek bu yıl için de geçerli: Az ürün, nitelikli ürün yayımlamaları; dost, ahabap ilişkilerine, şiir açıklıklarına gem vurmaları.

TARTIŞMALAR - ÖLÜMLER - OLAYLAR

Dergilere yansıyan şiire ilişkin tartışma uçları, yıllardır edebiyatımıza dadanmış düşünsel düzeysizlik yüzünden bu yıl da kısırlık sınırlarını aşma-

dı. Yaşı seksenlere ulaşmış, ününü şiirine borçlu bir şairin kalkıp "...romancılık bir serüven. Güzel bir serüven. Şairlik falan gibi değil. Şairlik uyduruk bir şey" diyerek şiiri hafife aldığı; bir şairin Muhammet'e Hazreti Muhammet demeyen / demediği için bir başka şairi "Terbiyesizliğin lüzumu yok!..", "Ahmak solculuk" gibi yakışsız bir dille payladığı, aşağıladığı; Toplumcu Gerçekçiliğe tepkisini demeyeyim de hıncını "Lukacs diye bir Macar köylüsünü getirip burnumuzun dibine dayadılar, estet diye..." sözleriyle dile getiren genç bir roman yazarının bulunduğu; geçen yıl ölmüş, son 30-40 yılın şiirinde önemli bir yeri olan bir şairin şiirinin öne çıkarılıp değerlendirilmesi yerine, kişiliğinin karanlıkta kalmış dönemlerini/noktalarını ışıldakla aydınlatılıp saldırgan bir dille gözden düşürülmeye çalışıldığı; uzak bir taşra kentinde, bir avuç aydının kendi olanaklarını zorlayarak çıkardığı bir şiir dergisini, çabasını ve içeriğini gözardı edip sırf kullandığı yabancı ad'a dayanarak, bir zamanların ırkçı "Vatandaş Türkçe konuş!" ağzıyla uyarıldığı, küçümsendiği bir edebiyat ortamında en ufak bir tartışma tohumunun bile yeşeremeyeceği gerçeğini, ne denli acı verici olursa olsun, doğal karşılamak gerekir demekten başka bir şey gelmiyor elden.

Yine de, bu tartışmalardan(!) birini, dergi ve gazete sayfaları arasında yitip gitmesin, gelecek yıllara ibret olarak kalsın diye Yıllık'ın yazılar bölümüne bütünüyle koyuyorum.

ÖLÜMLER

Edebiyatımızda nesnel eleştirinin başlatıcılarından, bir zamanların ünlü eleştirmeni Hüseyin Cöntürk (1918) 21 Haziran 2003 tarihinde Ankara'da öldü. Cöntürk, eleştirilerini 1955'ten sonra Pazar Postası, Yeni Ufuklar, Yenilik, Türk Dili..vb. dergilerde yazmış; Asım Bezirci ve Turgut Uyar'la birlikte Dönem dergisini (1963-65), çevresine topladığı genç şair ve yazarlarla birlikte Yordam dergisini (1966-68) çıkarmıştı. Yayımlanmış kitapları:Eleştirmeden Önce (1958), Çağının Şairi (1960), Turgut Uyar (1961) Behçet Necatigil ve Edip Cansever Üstüne (1964). Şairler Sözlüğü, Eleştiri Sözlüğü gibi yayımlanmış kitaplarının ve dergilerde kalmış yazılarının kitaplaşması genç kuşaklar için yararlı olacaktır.

İlk şiirlerini Büyükdoğu, Diriliş, Edebiyat ve Maveria gibi dergilerde yayımlayan şair Alâeddin Özdenören (1940) 26 Haziran 2003'te Balıkesir'de öldü. Güneş Donanması (1974), Yalnızlık Gide Gide (1996), Bütün Şiirler (2002) gibi şiir kitapları vardı.

İncelemeci ve deneme yazarı İsmet Zeki Eyuboğlu (1925) 12 Kasım 2003'te İstanbul'da öldü. Anadolu uygarlığı, halk bilimi, halk ve divan şiiri, Türk dili konularında birçok çalışması olan çok dilli Eyuboğlu'nun çok sayıda kitabı arasında Divan Şiirinde Sapık Sevgi (1968), Türk Şiirinde Tanrıya Kafa Tutunlar (1968), Bâki (1972), Karadeniz Aşk Türküleri (1976), Şeytan Ayetleri Söylencesi-Zerdüşt'ün Şiirleri (1989) gibi inceleme ve derlemeleri; Vergilius'tan Aeneas (1995), Sığırtmaç Türküleri (1962), Ovidius'tan Aşk Sanatı (1987) ve Dönüşümler (1994), Arap şiirinden Yedi Askı (1985) adlı çevirileri sayılabilir.

OLAYLAR

22 Şubat 2003 tarihinde Antalya'da, geçen yıl Altın Portakal Şiiri Ödülü'nü kazanan Ahmet Oktay'ın şiiri üzerine "Ahmet Oktay Şiiri ve Hayalet Övgü" adlı bir sempozyum düzenlendi.

21 Mart Dünya Şiir Günü çeşitli kentlerde yapılan törenlerle kutlandı.

Uluslararası Yalova Şiir Akşamları 6-11 Temmuz 2003 tarihleri arasında yapıldı.

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi'nce 27-28 Mayıs 2003 tarihlerinde Ankara'da "Hayâl Şiir: Yahya Kemal Beyatlı Sempozyumu" ile 25 Aralık 2003 tarihinde "Edip Cansever 75 Yaşında" adlı bir sempozyum düzenlendi.

2005'te daha zengin bir Yıllık'ta buluşmak dileğiyle.

NOR

Yıllık hazırlanırken izlenen, taranan, yararlanılan dergi ve gazeteler abece sırasıyla şunlardı:

Adam Sanat, Agora, Ağır Ol Bay Düzyazı, Akatalpa, Akşam-lık, Anadili, Ay, Başka (1 sayı), Berfin Bahar, Beşparmak, Budala, Cumhuriyet, Cumhuriyet Kitap, Damar (1 sayı), Dize, E, Edebiyat ve Eleştiri, Geceyazısı, Gösteri, Güldiken (1 sayı), Hayvan, Hece, Hevesli, Islık, İmgelem, İmlâsız, İzmir İzmir, Kanat, Kaşgar, Kavram Karmaşa (2 sayı), KimseSiz, Kitap-lık, Kum, Kunduz Düşleri, Kuzey Yıldızı, Kül, Le poète travaille (şair çalışıyor), Near East Review, Öteki-siz, Pencere, Pygmalion, Radikal, Radikal Kitap, Simge (2 sayı), Son Kişot, Şair Venüs, Sarappa, Şiir Ülkesi, Şiiri Özlüyorum, Şiirce, Şiirin, Tohum (3 sayı), Tütün (2 sayı), Uzak, Üçra, Varlık, Virgül, Yaratı(m), Yarabandı, Yasakmeyve, Yedi İklim, Yom Sanat.

HABERLEŞME ADRESİ

Mehmet H. Doğan

Çamlıca Mah. 235 Sokak No.19

35310, Güzelbahçe/İzmir

BELGELİK

2002 YILINDA YAYIMLANMIŞ,

2002 ŞİİR YILLIĞINA GİRMİYEN ŞİİR KİTAPLARI

Ahıska Meltem, Havalandırma, Metis Yay.

Boğatepe Veysel, İstanbul'a Kırk Satır, Kora Yay.

Ergülen Haydar, Hafız ile Semender, Toplu Şiirler II, Adam Yay.

Fişekçi Turgay, Kumral Gökkuşağı, Adam Yay.

Gerdanerli İlhan, Akkuamarines, Senfoni Yay.

Gül Adnan, Önce Bulut Sonra Suyum, Karahan Yay.

Güngör Altan, Karşı Meyhanenin En Güzel Kedisi, Kendi Yay.

Koyuncu Cem, Sona Veda, Kendi Yay.

Önem Yüksel, Karlar Vardı Karşı Dağların Üstünde, Evrim Sanat Yay.

Öztürk Özcan, Çocuk su, Kum Yay.

Sadak Yalçın, Son Kitap, İthaki Yay.

Taner Mehmet, Veda Vezinleri, YKY

Tunç İlyas, Fetüs Günlüğü, Pervaz Yay.

Usanmaz Turgay, Aşka Veda, Sone Yay.

Yılmaz Mustafa, Değer Yargısı, Dört Eylül Sanat Kitapları Yay.

Yılmaz Mustafa, Güle Yaprğa Dönüşmek, Dört Eylül Sanat Kitapları Yay.

2003 YILINDA YAYIMLANAN ŞİİR KİTAPLARI

Abasıyanık Sait Faik, Şimdi Sevişme Vakti ve Diğer Şiirleri, YKY

Ada Ahmet, Gökyüzünün Fıskiyesi, Isık Yay.

Afacan Aydın, Itır ve Güneş, Can Yay.

Ağabeyoğlu Selma, Ömrüm Yeni Baştan, Kum Yay.

Ahmed Arif, Yurdum Benim Şahdamarım, Everest Yay.

Akay Oğuzhan, Ürk Şiirleri, 645 Yay.

Akın Enis, Öpünce Geçmez, Om Yay.

Akın Gülten, Uzak Bir Kıyıda, YKY

Akova Akgün, Sevdığım Kadın Adları Gibi, Çınar Yay.

Aktaş Uğur, Çinko yahut Ağzımda Toz, Avesta Yay.

Altıkulaç Refika, Kafes, Kum Yay.

Antmen Ahmet, Ayıksız Otları, Ses Yay.

Ateş Nihat, Bedensiz Kadınlar, Papirüs Yay.

Aydemir Kadir, Dikenler Sarayı, Eti Yay.

Aydın Serdar, ay...düşüyor...üstüme, Kül Yay.

Bal Faruk, Kar Geçitleri, Virtüel Yay.

Barış Mehmet, Hem Eylül Hem Deniz, Yaba Yay.

Baştuğ İbrahim, Kavis, Can Yay.

Batur Enis, Abdal Düşü, Düzyazı Şiirler 1998-2002, Altıkırkbeş Yay.

Batur Enis, Ağırlaştırıcı Sebepler Dîvanı, Altıkırkbeş Yay.

Behramoğlu Ataol, Üşür Bir Deniz Kabuğu Belki (Seçmeler), Adam Yay.

Berfe Süreyya, Eksik Alfabe, Adam Yay.

Bilir Ali F., Güz Anımsamaları, e Yay.

Bilsel Şeref, Magmada Kış Mevsimi, Papirüs Yay.

Bozdağ İsmet, Beyaz Mektuplar, Aydın Kitabevi Yay.

Butakın Mehmet, İsrar Falcıları, Avesta Yay.

Cem Hakan, Susmanın Ötesi, Sardes Yay.

Cemal Süreya, Soluğundan Öptüm Seni (Seçmeler), Adam Yay.

Çamlıbel Faruk Nafiz, Gurbet Ve Saire (Bütün Şiirleri), YKY

Çapan Cevat, Deniz Ürperiyor Uzakta (Seçmeler), Adam Yay.

Çarboğa Murathan, Güne Dönen Rüya, Lions Yay.

Çavuş Necat, Amerika, Yedi İklim Yay.

Çetin Umut, Annemden Hüznün Genleri, Kum Yay.

Çılgın Ozan, Kötü Zamanlar Tragedyası, Mayıs Yay.

Çolpan Derya, Kırık Su Saati, Eti Yay.

Demiray M. Güner, Gülmira, Öğretmen Dünyası Yay.

Demirci Nuri, Soldan Dördüncü Aralık, YKY

Ekinci Zekeriya, Seniha, Elt Kitabevi Yay.

Er Atila, Sana Dokunduğum Zaman, Tüze Yay.

Erbaş Emine, İstanbul Annem, Gerçek Sanat Yay.

Erbaş Şükrü, Yalnızlık Heceleri, Ümit Yay.

Erdoğan Altay Ömer, Taş(ra) Baskısı, Şiir Saati Yay.

Erhan Ahmet, Kaybolmuş Bir Köpek İlanı, Everest Yay.

Erkekli Osman Serhat, Ruhun Şehveti - Ürperişler Kitabı, [c] Yay.

Erözçelik Seyhan, Kitaplar, Toplu Şiirler (1980-2003), YKY

Erte Mehmet, Suyu Bulandıran Şey, Varlık Yay.

Fişekçi Turgay, Ayçiçeği Özlemi, Adam Yay.

Gönenç Turgay, Benim Çocukluğum Fesleğen Kokar, Toplu Şiirler (1955-2002) BSG Yay.

Gruda Yılmaz, Bir Çürümüş Kent Belgeseli, Serander Yay.
Gül Adnan, Önce Bulut Sonra Suyum, Karahan Yay.
Gürpınar Melisa, Ada Şiirleri, Can Yay.
İnce Özdemir, Bütün Şiirlerim-Üçüncü Kitap, Adam Yay.
Kale Muzaffer, Sakın Zar Atma, Şiir Saati Yay.
Karabulut Mehmet, Yerküre ve Kovboy, Kendi Yay.
Karabulut Selami, İz ve Kaçak, SES Yay.
Karahana Hilal, İç Sözlük-bir günün özeti, Kül Yay.
Karahana Hilal, tepenin önünde, Kül Yay.
Kavut Tarık, Yazgı Değil, Karalama, Suteni Yay.
Kaya Ali, Sevdan Yüreğimdir, Can Yay.
Kaymak Ogün, Parantez Kuşağı, [c] Yay.
Kâzım Mehmet, Kuyu, Everest Yay.
Kıyat Mehmet, Kasırğa, Doku Yay.
Kiraz Nesrin Kültür, Çikolata Teli, Mayıs Yay.
Koray Yunus, Kuyudaki Sarkaç, Toplu Şiirler 1980-1995,
Toplumsal Dönüşüm Yay.
Kömürcü Seyyidhan, Hasar Ayini, Varlık Yay.
Kömürcüoğlu Sabahattin, Sönmeyen Ateş, Ilgar Kitaplar Yay.
Köz Mustafa, Ateş Bağı, Papirüs Yay.
Kuvvet Mehmet, Çakmak Ateşi, Kendi Yay.
küçük İskender, Siyah Beyaz Denizatları, Toplu Şiirleri 1, Geiadaş Yay.
Mısırlı Ertan, Ölüm Beyaz Gölge, An Yay.
Nâzım Hikmet, Ne Güzel Şey Hatırlamak Seni (Seçmeler), Adam Yay.
Ofazoğlu Gökhan, Yenilgi, Pencere Yay.
Öktem Altay, Sokaklar Tekin Değil, İthaki Yay.
Öncül Tamer, Kuru Pınar Yazıtları, Pygmalion Yay.
Öner M. Yılmaz, şiirin lüzumu yok, Belge Yay.
Öztürk Asım, Hiçlikler, Ozan Yay.
Paksoy A. Kadir, Tetik ve Kalem, Etiküs Yay.
Peker Hüseyin, Ateşin Zilleri Toplu Şiirler (1965-2003), YKY
Saba Ziya Osman, Bıraktığım İstanbul, Alkım Yay.
Sadak Yalçın, Dört Kitap, İthaki Yay.
Sâdi, Uykusuz Aştık Geceyi (Seçmeler), Adam Yay.
Saraç Aydanur, Sonra Güller Kırmızı, Kum Yay.
Sarı Abidin, Gözlerinde Yandılar, Kendi Yay.

Savlı Hakan, Yalnızca Müzik İçin, Adam Yay.
Sezer Sennur, Bir Annenin Notları, Evrensel Basım Yayın
Şahin Kâzım, Aklımda Birkaç Fotoğraf, Şiir Saati Yay.
Şimşek Aydın, Susmalar Kitabı, Kum Yay.
Şimşek Tahsin, Yarını Tanelemek, Toplum Yay.
T. Baki Ayhan, Uzak Zamana Övgü, Can Yay.
Telli Ahmet, Barbar ve Şehla, Everest Yay.
Tezgör Hilmi, Geçişli Fiiller, 645 Yay.
Topçu İhsan, Yaşam Avuçlarımızda Sonsuzveren Gül, Pervaz Yay.
Topuz Orhan, Mavi Yıldızların Aydınlığınca, Kendi Yay.
Turan Güven, Cendere, YKY
Turan Metin, Suları Islatan Mecnun, Ürün Yay.
Uçar Mehmet, elif elif, Yedi İklim Yay.
Uysal Oya, Günaydın Sevgili Gece, Can Yay.
Uzunbay Zeynep, Kim'e, Papirüs Yay.
Yahya Kemal, Kendi Gök Kubbemiz (Yeni baskı), YKY
Yaşar Eyüp, Kimsesizlik İkili, YKY
Yetik Hayri K., Dördüncü Hâl, Ercan Kitabevi Yay.
Yıldız Ahmet Zekai, Çobanımsı Yalnızlıklar, Ekin Yay.
Yılmaz Mustafa, Sevdâ İnsandan Sorulur, Dört Eylül Sanat Kitapları Yay.

ÇEVİRİ ŞİİR KİTAPLARI

Kahvehane Şiirleri, Richard McKane (Çev. C. Yerli, N. Ağıl, G. Turan, T. Tanyol, S. Özpalabıyıklar), YKY
Roma Ağrıtları, Goethe (Çev. A. Gelen-G. Emre), Gendaş Kültür Yay.
Paris Sıkıntısı, Charles Baudelaire (Çev. E. Alkan), Varlık Yay.
Öyle Derin ki Gözlerin (Seçmeler), Aragon, Adam Yay.
Annabell Lee (Çeviri Şiirler), Melih Cevdet Anday, Adam Yay.
Uçuyor Troyka Yel Gibi, Puşkin (Çev. A. Behramoğlu), Adam Yay.
Koroğlu Destanı (Azericeden çev. ve uyarlayan, İ. Öztürk), Adam Yay.
Suskun Sesler (Romen Kadın Şairlerin Şiirleri), Der./Çev. K. Özer, E. Koparan, Papirüs Yay.
Paul Verlaine'den Şiirler, Çev. Erdoğan Alkan, Varlık Yay.
Glass/Cam, Pelin Batu, Çev. G. Turan, N. Ağıl, Z. Ildız, YKY
Elbet Acı Duyar Tomurcuklar (İsveçli Kadın Şairlerin Aşk Şiirleri), Haz. Ö. Mert, Papirüs Yay

Beyrut Kasidesi, Mahmud Derviş, Alkım Yay.

Deuve'un Hareketi ve Hareketsizliğine Dair & Eşiğin Yanılsamasında,

Yves Bonnefoy, Çev. A. Soysal, Sel Yay.

Gece mi Tek Gerçeğimiz?, Rainer Maria Rilke, Çev. A. Cemal, Dünya Yay.

Bir Çift Kuğudur Yârin Elleri, Sergey A. Yesenin,

Çev. K. Miziev / A. Necdet, Dünya Yay.

Mavi Bir Gün, Mahmud Derviş, Çev. M. Fındıkçı, Dünya Yay.

Arzunun Karanlık Odası, Fransız Kadın Şairlerin Erotik Şiirleri,

Haz. G. İlbay, Papirüs Yay.

ŞİİR ANTOLOJİLERİ

Şiirlerde İzmir, Haz. Y. Bekir Yurdakul-Ercan Günaydın, Ercan Kitabevi Yay.

Şiirler Savaşa Karşı, Haz. Cangül Örnek-Selin Dingiloğlu, Seyir Yay.

Kurtuluştan Sonrakiler, Şiir Antolojisi, Orhan Burian (Yeni Baskı), YKY

Kadı Burhanettin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi, Veysel Gültaş,

Toplumsal Dönüşüm Yay.

Varlık Şiirleri Antolojisi, Haz. Enver Ercan, Varlık Yay.

Antikçağ Anadolu Şiiri Antolojisi, Haz. Alova, K. Kitaplığı Yay.

Sana Dün Bir Tepeden Baktım-Şiirlerle İstanbul, Der. Kemal Özer, Alkım

Başlangıçtan Bugüne Beyit-Mısra Antolojisi, Haz. İlhan Berk, Varlık Yay.

Posta Şiirleri, Haz. Gültekin Emre, Dünya Kitapları/Posta Kutusu Kitaplığı 1.

ŞİİR ÜZERİNE KİTAPLAR

A'dan Z'ye Cemal Süreya, Haz. Nursel Duruel, YKY

A'dan Z'ye Ece Ayhan, Haz. Ahmet Soysal, YKY

A'dan Z'ye Edip Cansever, Haz. Eray Canberk, YKY

A'dan Z'ye Asaf Hâlet Çelebi, Haz. Mehmet Can Doğan, YKY

A'dan Z'ye İlhan Berk, Haz. Selahattin Özpallabıyıklar, YKY

A'dan Z'ye Ahmet Hamdi Tanpınar, Haz. Ekrem Işın, YKY

A'dan Z'ye Yunus Emre, Haz. Talât Halman, YKY

A'dan Z'ye Melih Cevdet Anday, Haz. Mehmet Zaman Saçlıoğlu, YKY

Hüseyin Ferhad Şiiri, (Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyum Bildirileri),

Altın Port. Yay.

Modernleşme ve Modern Türk Şiiri, Metin Cengiz, Telos Yay.

A. H. Tanpınar Şiiri ve 2002 Bursa Şiirleri, Haz. Mustafa Durak,
Bursa/Osmangazi Belediyesi Yay.

Şiir Çıplak, Veysel Çolak, Ercan/Dize Yay.

Şiir ve Mitologya, Cumhuriyet Dönemi Şiirinde Yunan ve Latin Mitologyası,
Aydın Afacan, Doruk Yay.

Şiirin İlk Atlası, Metin Altıok, YKY

Mallarmé, Profil, (Hazırlayan ve Çeviren, Ömer Aygün), YKY

Cahit Zarifoğlu: Yürek Safında Bir Şair, Yay. Haz. Âlim Kahraman,
Kaknüs Yay.

Şâir ve Patron: Patrimonyal Devlet ve Sanat Üzerinde Sosyolojik
Bir İnceleme, Halil İnalçık, Doğu Batı Yay.

Anlambilim – Sözcüğün Anlam Açılımı, Nizamettin Uğur, Doruk Yay.

“Gölgesi Yıldız Dolu” (Metin Altıok), Haz. Zeynep Altıok, Dünya Yay.

Poetika (Şiir Sanatı Üstüne), Aristoteles, çev. Samih Rifat, K. Kitaplığı

“Nâzım Hikmet Havana’da”, Mehmet Necati Kutlu,

Şiirin Aynasındaki Simurg, (Hilmi Yavuz Biyografisi), Uğur Soydan, Can Yay.

Asaf Hâlet Çelebi, Haz. Hüseyin Su-İlyas Dirin- Şaban Özdemir, Hece Yay.

Soğuğa Açılan Kapı, Şavkar Altınel, YKY

Şiirin Gerçeği –Toplumdaki Yeri, Abdullah Ziya Ergüven, Berfin Yay.

DERGİLERDE ŞİİR ÜZERİNE YAZILAR-TARTIŞMALAR-SÖYLEŞİLER

ADAM SANAT

“Nâzım’ın İzinde”, Yüksel Pazarkaya, Ocak

“Dulcinea Peşinde Koştı Durdu Nâzım”, Abidin Dino ile Söyleşi, Ocak

“Nâzım Hikmet Edebiyatımızda Bir Çığır Açtı”,

Cevdet Kudret ile Söyleşi, Ocak

“Lev Kopelev Nâzım Hikmet’i Anlatıyor”, Ocak

“Leipzig’te N.H. ile Son Buluşma”, Adel Karaşoli, Ocak

“Ferhad ile Şirin”, Yüksel Pazarkaya, Ocak

“Nâzım Hikmet ve Bertolt Brecht”, Zehra İpşiroğlu, Ocak

“Hölderlin ve Şiirin Özü”, Martin Heidegger (çev. Mehmet Barış), Mart

“Şiir Deneyimim”, Melih Cevdet Anday, Nisan

Melih Cevdet Anday’la ilgili Server Tanilli, Vecihi Timuroğlu,

Mehmet Serdar, Hüseyin Haydar, Süreyya Berfe,

M. Sadık Arslankara, Dr. Vakur Kayador’un yazıları, Nisan

“Sansürlü Ece Ayhan ya da A’dan Z’ye Tarzında Kitap Hazırlamak İsteyenler İçin Yararlı Bir Kılavuz”, Özdemir İnce, Nisan
“Behçet Necatigil’in İki Belleği”, Yüksel Pazarkaya, Mayıs
“Çağdaş Alevi Şiiri ve Sivas Olayları”, Catherine Pinguet, Temmuz
“Cevat Çapan’ın Şiiri”, A. S. Byatt, Ekim

AGORA

“Şiir ve Yaşam”, İsmail Mert Başat, Mart/Nisan

AKŞAM-LİK

“Kötü Edebiyat Nedir?” (A. Soysal’ın Ece Ayhan tartışmasına yanıtı), Ahmet Soysal, 9 Mayıs
“Genç Şairin Güce Yaklaşımı”, Tuğrul Tanyol, 20 Haziran
“Nâzım, Fidel’e ‘Barış Ödülü’ Verdi mi?”, Mehmet Ergün, 5 Eylül
“Benim Oğlum Bina Okur”, Tuğrul Tanyol, 19 Eylül
“Ellivart Etéop El”, Enis Batur, 3 Ekim
“Yumuşak/Sert Şiir – Bir Açıklama”, Enis Batur, 17 Ekim
III. Yeni mi?, Enis Batur, 7 Kasım

BERFİN BAHAR

“Divan Şiiriyle Bağlantı Kurmak”, İsmet Zeki Eyuboğlu, Ağustos
“Halk Şiirinde Açlık ve Kıtlıklar”, Şükrü Günbulut, Ekim
“40 Kuşağı, Enver Gökçe ve Şiiri”, Metin Turan, Kasım

BUDALA

“Serüvenci Şiirin İflası ya da...” (Attilâ İlhan üz.) Bâki Ayhan T., Mayıs / Haziran / Temmuz
“Soylu Yenilikçi Şiir”, Bâki Ayhan T., Ekim
Can Bahadır Yüce ile Söyleşi, Gürşah Özen, Ekim
“Uzakta Beyaz Ekseninde Can Bahadır Yüce’nin Şiiri”, Sultan Kıl, Ekim
Ali Hikmet’le Söyleşi, Derya Özbay, Ekim
“Ali Hikmet’in Şiirine Şeytan Uçurtması Ekseninde Bir Bakış Denemesi, Derya Özbay, Ekim

CUMHURİYET

“Şiirde Bir Dönem Kapanırken”, Turgay Fişekçi, 10 Eylül

CUMHURİYET KİTAP

“Tanrı Müziği Bir Sessizlikte’ Bir Şair: Fikret Demirağ”,

Abdülkadir Budak, 16 Ocak

Mahmut Temizyürek ile Söyleşi, Hasan Ali Toptaş, 6 Şubat

“Paranoya Kırlangıç mı?” (M. Temizyürek), Gülten Akın, 6 Şubat

İzzet Yasar’la “Dil Oyunları” Üzerine Söyleşi, Kadir Aydemir, 27 Mart

“Bedrettin Aykın Şiirine Bir Yaklaşım”, Mustafa Öneş, 12 Haziran

Melisa Gürpınar’la ‘Ada Şiirleri’ Üzerine Söyleşi,

Nursel Duruel, 17 Temmuz

“Türk Şiirinin bıçkın, hırçın ağızlı şairi: Metin Eloğlu”,

Mustafa Durak, 11 Eylül

“Sarı Karpuz” (Metin Eloğlu), Bedirhan Toprak, 11 Eylül

Aydın Şimşek dosyasında şairle yapılan bir söyleşi ile Şükrü Erbaş,

Ahmet Telli, A. Mümtaz İdil, Salih Bolat’ın yazıları, 9 Ekim

DİZE

“Şiir İçin Kenar Notları I-II”, Celâl Soycan, Haziran-Temmuz

“Han Duvarları ve İlk Dizesi”, Mehmet Yalçın, Haziran

“Karşılaştırma ve Eğretileme”, Mehmet Yalçın, Temmuz

“Bir Dizeye İçinden Bakmak”, E. Bülent Yardımcı, Temmuz

“Poetik Terimler ve Açılımlar I-II”, Kasım-Aralık

E

“Nâzım Hikmet ve Necip Fazıl: ‘Satır’ mı, ‘Profondör’ mü? Hilmi Yavuz,
Şubat

Can Bahadır Yüce ile söyleşi, Şebnem Atılğan, Şubat

“Abdülkadir Budak’ın Şiiri”, Bedrettin Aykın, Şubat

“Harold Bloom: ‘Bir Baba Hep Vardır’”, Hilmi Yavuz, Mart

“Metin Altıok Şiiri İçin Bir Deneme ya da ‘Bir Kar Güvesi’ Üzerine Not-
lar: I. Bölüm: Bingöl Yılları, Metin Kaygalak, Ağustos

“‘Mavi’ Bir Şair: Haydar Ergülen”, Nilay Özer, Ağustos

Hüseyin Peker ile söyleşi, Altay Ömer Erdoğan, Ekim

“Ne Olacak Şiirin Hali”: Genç Şairlerle Söyleşi, Kadir Aydemir, Aralık

“Rencideliklerini Onulmaz Yaralar Gibi Saklayan” Bir Şair: Yahya Kemal,
Sefa Kaplan, Aralık

EDEBİYAT ve ELEŞTİRİ

- Enis Akın ile söyleşi, Ömer Şişman-Nihat Şimşek, Eylül
“Enis Akın Şiiri: Eğlenceli Bir Uçurum”, Maria Şatıroğlu, Eylül
“Ergül Çetin Şiirinde Yenilgi Sorunsalı”, Kemal Gündüzalp, Eylül
“Kozmopolit Bir Şair: Ergin Yıldızoğlu”, Nilay Özer, Eylül
Hüseyin Peker’le söyleşi, Altay Ömer Erdoğan, Ekim
“İlaç Gibi Şiir”, Gökhan Cengizhan, Ekim
Şeref Bilsel’le söyleşi, Kadir Aydemir, Ekim
Ahmet Oktay’la söyleşi, Ahmet Yıldız, Aralık
“Ahmet Oktay: Şair, Eleştirmen, Entelektüel”, Ahmet Yıldız, Aralık
“Bir Uzun Şiir Olarak ‘Hayalette Övgü’”, Tuncer Uçarol, Aralık

GECEYAZISI

- “Heidegger ve Hölderlin: Şiire Dair Müphem Sorular”,
Ahmet Oktay, sayı 3

GÖSTERİ

- “Sevdaya Gizlenmiş Aşk: Sebk-i Hindî”, İskender Pala, Ocak
Hüseyin Atabaş ile söyleşi, Arzu K. Ayçiçek, Ocak
Melih Cevdet Anday dosyasında, Yücel Kayıran, Hayri K. Yetik, Mustafa
İri, Bâki Asiltürk ve Haluk Oral’ın yazıları, Ocak
“Ahmet Hamdi Tanpınar Şiirinde Etkile(n)me”, Mustafa Durak,
Şubat/Mart
“Felsefe Şiir Olabilir mi?” dosyasında Yücel Kayıran, Hilmi Yavuz, Sevgi
İyi, Yaşar Güneş, Advie Erbay, Kıvılcım Yavuz, Ahmet Orhan,
Mehmet Sarsmaz ve Kemal Atay Genç’in yazıları, Şubat/Mart
“‘Hayalette Övgü’de Düşünsellik ve Düzyazıya Gömülü Şiirsellik”,
Mustafa Durak, Nisan
Mehmet Akif Ersoy dosyasında, Abdullah Uçman’ın Orhan Okay ile,
Kandemir’in Mehmet Akif ile konuşmaları ve Turan Alptekin,
Hasan Akay ve Haluk Oral’ın yazıları, Nisan
“Otuz Beş Yaş mı, Yoksa Yetmiş Yaş Şiiri mi?” Turgay Gönenç, Nisan
“Bir Okuldur Dergiler”, Turgay Gönenç, Mayıs
Gülten Akın ile söyleşi, Yücel Kayıran, Mayıs
“Anlamanın Güzelliği”, Osman Çakmakçı, Temmuz/Ağustos
“Nâzım Hikmet’in Eserlerinde Kadın”, Bahriye Çebi, Temmuz/Ağustos

Oğuzhan Akay'la söyleşi, Ersin Tezcan, Ekim

"Ahmet Oktay Şiirinde Yaşlanma ve Ölüm", Hüseyin Atabaş, Ekim

Aydın Afacan'la söyleşi, Gülcan Özdemir, Ekim

Hüseyin Peker'le söyleşi, Selami Karabulut, Kasım

Baki Ayhan T. ile söyleşi, Gürşah Özen-Serap İncegümüş, Kasım

"Bir Varoluş Öykücüsü Melisa Gürpınar", Arife Kalender, Kasım

HECE

Sezai Karakoç Özel Sayısı: Bir Uygarlık Tasarısı Olarak DİRİLİŞ

"Savaşın Çocuklar Üzerindeki Etkisinin Modern Türk Şiirindeki

Yansımaları", Ertuğrul Aydın, Şubat

"Poetik Akıl Biçimleri ve Şiir", Mustafa Muharrem, Mart

İhsan Deniz ile Şiiri Üzerine söyleşi, Mustafa Muharrem, Mart

İhsan Deniz dosyasında M. Ragıp Karcı, Mehmet Solak, Haydar Ergülen,

Ömer Lekesiz, Ali Doğru ve M. Mehmet Uçar'ın yazıları, Mart

Alâeddin Özdenören dosyasında R. Özdenören, Ö. Lekesiz, F. Uysal,

M. Aydoğan, M. Solak H. Güney, M. Bilge'nin yazıları, Nisan

"STAD Zarifoğlu Şiirine 'Stad' Odaklı Bir Bakış, Hayriye Ünal, Ağustos

Cahit Koytak dosyasında Mehmet Ragıp Karcı, Ömer Lekesiz, Hüseyin

Atlansoy, Şaban Sağlık, Süreyya Berfe'nin yazıları ve Cahit Koytak

ile söyleşi, Ekim

"Ortaasya'dan Akdeniz Kıyılarına Türkçe'nin Şiir Serüveni",

M. Orhan Okay, Kasım

Haydar Ergülen dosyasında H. Ergülen, M. Solak, İ. Deniz, M. Aydoğan,

Ali G. Yener'in yazıları ve Ergülen'le söyleşi, Kasım

HEVESLİ

"Türk Şiirinde Şiir İzlekli Şiirler", Mehmet Öztekin, Cilt I,

"Ahşap ile Antik ya da Heves ile Şiir", Haydar Ergülen, Cilt I

"Telmi", Sabit Kemal Bayıldır, Cilt I

Ayten Mutlu ile söyleşi, Engin Korelli, Cilt I

ISLIK

"İhsan Üren ve Şiiri: Bursa'da Gizli Burç", Hilmi Haşal, Ocak/Şubat

"Metin Cengiz'in Son Şiirleri İçin Küçük Kılavuz", Ahmet Ada, Eylül/Ekim

"La Paix" (Şiirin piyasası), Metin Cengiz, Eylül/Ekim

İMGELEM ÇOCUKLARI

Hilmi Haşal ile söyleşi, Zeki Karaaslan, Ekim
Seyyidhan Kömürcü ile söyleşi, İlhan Kemal, Ekim

İMLASIZ

“Anarşist Eleştiri”, Hüsamettin Çetinkaya, Kasım/Aralık

KANAT

“M.C. Anday’ın Şiiri ile Geleceği Yaşadık”, Nilay Özer-Kemal Varol,
Kış 2003

Türkçenin Yurttaşı Nâzım Hikmet Sempozyumunun Ardından,
Hüseyin Atabaş, Kış 2003

Behçet Necatigil Şiirinde Kültür, Dil ve Kimlik,
Şehnaz Şişmanoğlu, Kış 2003

“Hayâl Şehir’den Uzakta Hayâl Şiir: Yahya Kemal Beyatlı Sempozyumu:
Alphan Akgül, Bahar 2003

KAŞGAR

“Bir Çağın Serüveni ve Necip Fazıl”, Cahit Tanyol, Ocak/Şubat

“Geleneğe Yaklaşım Biçimleri İçinde Özgün Bir Deneyim: Behçet Necati-
gil Şiiri, Yılmaz Taşçıoğlu, Mart/Nisan

“Neştere Vurgun Yürekler” (A.Oktay-Dr.Kaligari’nin Dönüşü), Mehmet
Can Doğan, Eylül/Ekim

“İrmağın Ortasında Kim Var?” (Sezai Karakoç), İshak Buhar, Kasım/Aralık

“Ağustos Böceği Bir Meşaledir” (Sezai Karakoç), Şaban Abak, Kasım/Aralık

KİTAP-LIK

“Yahya Kemal’in Temrinleri”, Haz. Mustafa Koç, Ocak

Eyüp Yaşar ile Söyleşi, Mine Söğüt, Haziran

“Dağ Bahanesinde Türk Şiirinde Kısa Bir Gezinti”,
Mustafa Durak, Haziran

“Eloğlu’nun Yeniden Doğuşu”, Mehmet H. Doğan, Temmuz/Ağustos

Halit Asım’dan ‘Ömür’ Mektupları, Temmuz/Ağustos

“Nâzım Hikmet ve Sabiha Sertel’den ‘Hint Masalları’”,
Murat Belge, Aralık

Ahmet Güntaı ile söyleşi, Lâle Müldür, Aralık

Nehir dosyasında, Kemal Atakay, Adnan Binyazar, Hüseyin Peker,
Hüseyin Ferhad'ın yazıları, Aralık

KUM

“Devrimci Mücadelede Boşluk: SANAT PRATİĞİ”, Akif Kurtuluş, Ocak
“Gerçek Şiir mi, Toplumcu Gerçekçi Şiir mi?”, Abdullah Şevki, Ocak
“Piyasa, Fetişizm ve Sol Politika”, Aydın Şimşek, Ocak
“Medyatik Çılgınlık Döneminde ‘Şiirin Ölümü’ Üzerine Notlar,
Ali Galip Yener, Ocak
Orhan Alkaya ile söyleşi, İpek Arıkan, Kasım/Aralık
“Şiirde Ses Organizasyonu”, Veysi Erdoğan, Kasım/Aralık

KÜL

“Siyâhlık: Lethe ve Mnemosyne” (A. Oktay), Aydın Afacan, Ocak
“Bakhtin’e Göre Şiir Söylemi”, Nilay Özer, Ocak
“Şiirin Malzemesi ve Şiirde Bellek”, Nilay Özer, Şubat
“Suya Yol Sormanın Doğası-Dede Korkut Hikâyelerinde Doğa”,
Nilay Özer, Mart
“Dede Korkut Oğuznamelerinde Erotizm”, Kemal Varol, Nisan

LE POËTE TRAVAILLE [şair çalışıyor]

İlhan Berk dosyasında, Şahin Torun, Günay Güner, Ahmet Bozkurt, Hilal Karahan ve Şamil Potur'un yazıları, Nisan
Şiir-Resim ilişkisi Üzerine dosyada Enis Batur, Orhan Alkaya, Sezai Sarıoğlu, Ahmet Bozkurt, Levent Baydaş, Şamil Potur, Sezai Özdemir, Hilal Karahan'ın yazıları, Haziran/Temmuz
Düzyazı Şiir dosyasında Altay Öktem, Sezai Sarıoğlu, Ahmet Bozkurt, Şahin Torun, Hilal Karahan, Günay Güner ve Gonca Özmen'in yazıları, Ekim/Kasım

VARLIK

İlhan Berk ile söyleşi, Müjde Bilir, Ocak
“Turgay Fişekçi'nin Şiirinde ‘Aslı’ ve Aşk Tanrıçası”,
Yıldız Cıbroğlu, Şubat
Sennur Sezer ile Söyleşi, Enver Ercan, Mart
Osman Serhat Erkekli ile söyleşi, Cenk Koyuncu, Varlık, Nisan.

“Şiirin Ehrimeni Ece Sahiden Anarşist miydi Patron?”,

Sabit Kemal Bayıldır, Mayıs

Haydar Ergülen ile Söyleşi, Alihan İrmakkesen, Haziran

“Haydar Ergülen’in Avlusu”, Sabit Kemal Bayıldır, Haziran

“İdiller Gazeli’nde Çağrışımlar ve Yapı”, Bâki Asiltürk, Haziran

“Tanpınar’ın Şahsi Miti: Rüya”, Senem Timuroğlu, Haziran

Mehmet Erte ile söyleşi, Temmuz

Seyyidhan Kömürcü ile söyleşi, Temmuz

“Gülten Akın’ın Şiirlerinde Kadın, Erkek ve Aile”, Yaşar Güneş, Kasım

“Saatler/Geyikler Üzerine Bir Yorum Denemesi”, Çiğdem Sezer, Kasım

VİRGÜL

Yahya Kemal’le Mayakovski Arasından Nâzım Hikmet, Orhan Koçak,
Ocak

“İroni ve Keder” (Haydar Ergülen üz.), Orhan Koçak, Mart,

“Ahmet Oktay Şiirinde Kayıp Giden Hortlaklar”, Salih Bolat, Nisan

“Perilerin Dili” (Bejan Matur-Lâle Müldür üz.) Leyla İpekçi, Nisan

“’Esas Duruş’a Direnen Şair”, Leyla İpekçi, Temmuz, Ağustos

“Doksanlı Yılların Şiiri Üzerine: Biz Neden Böyle Olduk?”,

Didem Madak, Kasım

YARATIM

“Türk Şiiri’ne Modern Bir Sorgulama”, Celal Soycan, Ocak-Şubat

“Günümüz Şiiri Ne Durumda”, Ahmet Ada, Ocak-Şubat

“’İyi Şiir Yok’ Üzerine”, Ahmet Çakmak, Ocak-Şubat

“Şiirde Anlam Sorunu” dosyasında M. Cengiz, A. Ada, C. Soycan,

A. Çakmak, V. Erdoğan, B. Balcı, A. H. Eren’in yazıları

“Türk Halk Şiirinin Oluşum ve Tarihsel Gelişimi”, Prof. Dr. Ensar Aslan,
Mayıs-Haziran

Veysel Öngören özel bölümünde, Veysel Çolak, Adnan Satıcı’nın yazıları,
E. Bülent Yardımcı’nın Öngören’le söyleşisi, Eylül-Ekim

“Şiir ve Gündelik Hayat” dosyasında, Abdülkadir Budak, Şükrü Erbaş,
Salih Bolat, A. Galip, Hayati Baki, Adnan Satıcı, Veysel Çolak’ın
yazıları

- “Dil, Şiir, Şair ve İktidar” soruşturma dosyasında, Ahmet Oktay,
Özdemir İnce, Hilmi Yavuz, Ataol Behramoğlu, Sabit Kemal
Bayıldır, Hasan Bülent Kahraman’ın yanıtları, Şubat/Mart
- “Dağlarca’nın Şiir Yemini”, Önay Sözer, Şubat/Mart
- “Dağlarca Bugün”, Ahmet Soysal, Şubat/Mart
- “Köpük’ün Metafor ve Metonimi Bağlamında Analizi”,
Hülya DüNDAR, Şubat/Mart
- “Yunus Emre’nin Bir Şiiri ve Tasavvufun Bilgi Kuramı”,
Savaş Kılıç, Şubat/Mart
- “Azil oldum güzellere bey iken...”, Ali Ozan Emre, Şubat/Mart
- “Şair ve Okuru: Ahmet Oktay/Metin Cengiz”, Söyleşi, Mayıs
Ahmet Oktay bölümünde, Orhan Koçak, Şükrü Argın,
Mahmut Temizyürek’in yazıları, Mayıs
- “Türk Şiirinde İlk Modernist: Ahmet Haşım”, Bâki Asiltürk, Mayıs
- “Sevgili Retorik ya da İlhan Berk ve Şeyler”, Alper Çeker, Mayıs
- “Hayatın Neresinden Dönülse Kârdır” (Nilgün Marmara);
Sezai Sarioğlu, Mayıs
- İlhan Berk ile Söyleşi, Alper Çeker, Haziran/Temmuz
- “Son Osmanlı Şairi Behçet Necatigil’den Bir ‘Ders’”,
Enis Akın, Haziran/Temmuz,
- Gülten Akın ile söyleşi, Mahmut Temizyürek, Eylül/Ekim
- “Yanık Kokan Karanfil” (Gülten Akın Şiiri Üstüne),
Tahir Abacı, Eylül/Ekim
- “Ayraç İçine Alınmışın İmgesi” (G. Akın) Yücel Kayıran, Eylül/Ekim
- “Çölün Söylemek İstedığı” (Bejan Matur), Mehmet Erte, Eylül/Ekim
- Cevat Çapan ile Söyleşi, Turgay Fişekçi, Kasım/Aralık
- “Cemal Süreya Şiirinde Çapkınlık ve Bedenin Ekonomi-Politiği, Selim Temo,
Kasım/Aralık
- “İsmet Özel Şiirinde Parçalanma: İsmet Özel’den Ne Öğrenebiliriz?
Enis Akın, Kasım/Aralık
- “Hilmi Yavuz’un ‘Yollar ve Zaman’ Şiirine Temel İzlekler... Bâki Asiltürk,
Kasım/Aralık

YEDİ İKLİM

“O Belde”, Himmet Uç, Şubat

“Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirine Yöneltilen Eleştiriler II-III-IV”,
Selma Günaydın, Şubat-Mart-Mayıs

“Cahit Zarifoğlu’nun ‘lokomotif’ Şiirinin Tahlili”,
Betül Karakurt Coşkun, Mayıs

YOM SANAT

“Taşrada Şiir ya da Şiirin Taşrası, Sabit Kemal Bayıldiran, Ocak/Şubat

Haydar Ergülen dosyasında Kamil Kalem, Mehmet H. Doğan, Bâki
Asiltürk, Veysi Erdoğan, Cenk Koyuncu, Ersun Çıplak, Özcan
Karabulut, İbrahim Halil Baran, İmam Demir, A. Özgür Özkarcı,
Seyhan Erözçelik ve Feridun Andaç’ın yazı ve şiirleri)

Haydar Ergülen ile söyleşi, A. Özgür Özkarcı-Mehmet Öztekin, Mart/Nisan

“Anlama Götüren Kilometre Taşları: Divan Şiirini Redifine Göre
Yorumlamak” Dursun Ali Tokel, Mart/Nisan

“Bala-ban Keşiş-lemede”, (Ece Ayhan üzerine),
Ersun Çıplak, Mayıs/Haziran

V. B. Bayrıl dosyasında S.K. Bayıldiran, İ.H. Baran, Aydın Afacan, Ersun
Çıplak, Hilmi Yavuz, Cuma Duymaz, İmam Demir, Ali Günvar,
Bâki Asiltürk ve Hilmi Haşal’ın yazıları

V. B. Bayrıl ile söyleşi, Cuma Duymaz, Temmuz/Ağustos

Mehmet H. Doğan dosyasında Güven Turan, Müslüm Yücel, Tuncer
Uçarol, Baki Asiltürk, İmam Demir, Ahmet Ada ve Halim Şafak’ın
yazıları, Eylül/Ekim

Mehmet H. Doğan’la söyleşi, Yom Sanat, Eylül/Ekim

“Empati ve İlişkilendirme Olguları Açısından Ahmet Oktay Şiiri”,
Serdar Aydın, Kasım/Aralık

Ahmet Erhan dosyasında, Ahmet Erhan ile söyleşi ve İmam Demir,
Kemal Gündüzalp, Hilmi Haşal, Özcan Karabulut, Ahmet Tüzün,
Ersun Çıplak-Cuma Duymaz, Ahmet Ada ve İ. Tevfik’in yazıları

KİTAP ELEŞTİRİLERİ

Sevdavî, Tahir Abacı – Orhan Koçak, Virgül, Şubat

Havalandırma, Meltem Ahıska – Orhan Koçak, Virgül, Şubat

Yeryüzü Halleri, Birhan Keskin – Orhan Koçak, Virgül, Şubat

- Şeyler Kitabı, İlhan Berk – Osman Çakmakçı, Virgül, Şubat
- Dil Oyunları, İzzet Yasar – Osman Çakmakçı, Virgül, Şubat
- “Ah”lar Ağacı, Didem Madak – Osman Çakmakçı, Virgül, Şubat
- “Zamanın Ev Üstündeki Egemenliği” (A. Budak, Ev Zamanı),
Ha’im Şafak, Yaratı, Ocak-Şubat
- “Birhan Keskin’den ’20 Lak Tablet + (Yolcunun Siyah Bavulu)”,
Hilmi Haşal, Yom Sanat, Ocak/Şubat
- “Kapitalizmin Bağırsaklarında...” (E. Yıldızoğlu, Göz Göze Geldiğimizde
(Şehir ve Ben), Ahmet Yıldız, Cumhuriyet Kitap, 6 Mart
- “Yas Yüzükleri” (Kemal Varol), Ahmet Çakmak, Yaratı, Mart/Nisan
- “Şair ve ‘Budala’” (Baki Ayhan T.-Hileli Anılar Terazisi), Haydar Ergülen,
Radikal, 23 Nisan
- “Evreni Deniz Kabuğunda Dinlemek” (G. Akın, Uzak Bir Kıyıda),
Kadir Aydemir, Akşam-lık, 25 Nisan
- “Örümceği Öldürmenin Sakıncaları” (Bâki Ayhan T., Hileli Anılar
Terazisi, Cengiz Temuçin, Budala, May/Haz/Tem.
- “Yanık Sözün İzinde” (Hilmi Haşal, Yanık Söz), Celâl Soycan,
Cumhuriyet Kitap, 1 Mayıs
- “Uzak Bir Kıyıda” Aşk (G. Akın), Gültekin Emre,
Cumhuriyet Kitap, 1 Mayıs
- “5 Kitap 5 Şiir” (Necmi Zekâ, İdris Özyol, Yom Sanat, Mayıs/Haziran
- “Grapon Kâğıtlarından ‘Ah’lar Ağacı’na Didem Madak”,
Sabri Kuşkonmaz, Şiir Ülkesi, Mart
- “Bir Bölük Anka” (Ahmet Necdet), Adnan Acar, Şiir Ülkesi, Mayıs
- “Yerine Getirilemeyecek Bir Vasiyet” (Didem Madak – ‘Ah’lar Kitabı),
Sinan Oruçoğlu, Virgül, Mayıs
- “Yeryüzü Halleri” (Birhan Keskin), Tuna Kiremitçi, Varlık, Ağustos
- “Ateş Bağı” (Mustafa Köz), Şeref Bilsel, Varlık, Ağustos
- “Modern Türk Şiiri İçin Zihinsel Onarımlar” (Metin Cengiz),
Celâl Soycan, Varlık, Ağustos
- “Şiirimiz Zaten Modernist” (M. Cengiz’in iki kitabı),
Mehmet Can Doğan, Virgül, Temmuz/Ağustos
- “Dilin Belini Kırma” (N. Zekâ-Yavru Aslan’dan Konu Komşuya),
Osman Çakmakçı, Radikal Kitap, 19 Eylül
- “Estetik Bir Tutum Olarak ‘Susmalar Kitabı’”, Kemal Gündüzalp,
Kum, Eylül

“Öfkeli Yalnızlığın abecesi” (Metin Eloğlu), Ali Galip Yener, Ekim
“Şiirin Gizli Tarihi yahut Şair ve Patron” (Halil İnalçık), Mehmet Tekin,
Virgül, Ekim
Ahmed Arif, Yurdum Benim Şahdamarım, Enver Topaloğlu, Varlık,
Kasım
Ahmed Arif, Yurdum Benim Şahdamarım, Şeref Bilsel, Virgül, Kasım
“Erdem Bayazıt’ın Şiiri: ‘Bir Bombanın Patladığı Yer’”, Alim Kahraman,
Kaşgar, Kasım/Aralık
“Şair Mağmada Kış Mevsimini Yaşıyor” (Şeref Bilsel),
Bâki Asiltürk, Kaşgar, Kasım/Aralık
“Mağmada Kış Mevsimi” (Şeref Bilsel), Bünyamin K.,
Kaşgar, Kasım/Aralık
“Bayram Balcı’nın Şiiriyle ‘Yerdibi’ne Yolculuk”,
Selçuk Küpçük, İmlasız, Kasım/Aralık

ŞİİR ÖDÜLLERİ

Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü

Necmi Zekâ – Yavru Aslan’dan Konu Komşu’ya adlı kitabından ‘Konu Komşu’ bölümü

Seçici Kurul: Mustafa Durak, Orhan Koçak, Abdülkadir Budak, Mehmet Taner, Hüseyin Ferhad

Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü

Turgay Fişekçi – Kumral Gökkuşağı

Seçici Kurul: Salih Bolat, Abdülkadir Budak, Müslim Çelik, Refik Durbaş, Bahadır Gökler, Emin Özdemir

Necatigil Şiir Ödülü

Ali Hikmet – Şeytan Uçurtması

Seçici Kurul: Adalet Ağaoğlu, Füsun Akatlı, Cevat Çapan, Mehmet H. Doğan, Doğan Hızlan, Tahsin Yücel

Arkadaş Z. Özger Şiir Ödülü

Nesrin Kültür Kiraz – Çikolata Teli (Dosya)

Jüri Özel Ödülü

Seyyidhan Kömürcü – Hasar Ayini (Dosya)

Seçici Kurul: Sina Akyol, Orhan Alkaya, Suat Çelebi, Veysel olak, Bahtiyar Kaymak

2003 Dünya iir Günü iir Büyük dl
Ataol Behramoğlu

Melih Cevdet Anday Gençlik iir dl
Emrah Altınok – (Dosya)

Mehmet Aygne, Mehmet Trel, İsmail Doruk ve Alper Akdeniz dikkate değer bulundu.

Seçici Kurul: Sina Akyol, Yusuf Alper, Mehmet H. Doğan, Metin Karadağ

Cahit Zarifoğlu iir dl
Ömer Erdem – Yarım Ağaçlar

Özel dl: Bünyamin K. – Hiçbir Baloda Yokum

Seçici Kurul: Erdem Beyazıt, Rasim Özdenören, Enis Batur, Abdullah Uçman, Turan Koç, Alim Kahraman, Cevdet Karal

Behçet Aysan iir dl
Aydın imek – Susmalar Kitabı

A. Ertan Mısırlı'nın lm Beyaz Gölge kitabı ile Orhan Tüleylioğlu'nun "Boşluğun Parçaları" adlı dosyası övgüye değer bulundu.

Seçici Kurul: Arif Damar, Emin zdemir, Ahmet Telli, Ali Cengizkan, Ataol Behramoğlu

Özel İsviçre Hastanesi iir dl
Kadir Aydemir – Dikenler Sarayı (Dosya)

Jüri zel dl

Derya Çolpan – Kırık Su Saati (Dosya)

Seçici Kurul: Ahmet Oktay, Enver Ercan, Turgay Kantrk, Bâki Asiltürk, Metin Cengiz

Uğur Mumcu iir dl
Burak Tokcan – 'Kar Denizleri'

Murathan arboğa – 'Susmamalı' adlı iirleri arasında paylaştırdı.

Seçici Kurul: Bilsen Başaran, Bekir Yurdakul, Hidayet Karakuş, Hüseyin Yurttaş

Bilgi Üniversitesi Şiir Ödülü

Ahmet Özer – “Ağaçların Gölgesinde” (Tek Şiir)

Umut verici ve övgüye değer bulundu.

Seçici Kurul: Ataol Behramoğlu, Altay Öktem, Tuğrul Tanyol, Akgün Akova, Şerafettin Kaya, Atanur Memiş, Bihter Dereli, Ebru Girgin

Yunus Nadi Şiir Ödülü

Yılmaz Gruda – Marathon

Seçici Kurul: Ataol Behramoğlu, Cevat Çapan, Muzaffer İlhan Erdost, Doğan Hızlan, Kemal Özer

Yaşar Nabi Gençlik Şiir Ödülü

Mehmet Erte ile Seyyidhan Kömürcü arasında paylaştırıldı.

Seçici Kurul: Haydar Ergülen, Adnan Özer, küçük İskender, Metin Cengiz, Enver Ercan

Nüzhet Erman Şiir Ödülü

Kemal Varol – Yas Yüzükleri

Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü – Şiir

Melisa Gürpınar – Ada Şiirleri

KYÖD Şiir Ödülü (Kocaeli Yüksek Öğrenim Derneği)

1. Şener Aksu – Hayatın Rengi Saf Hüzün

2. Yılmaz Arslan – Sedir Ağacı

3. Muzaffer Kale – Hiçbir Şeyi Unutmadım

Özendirme: Aydanur Saraç – Erdoğan Ekiner – Ali Rıza Kars

Seçici Kurul: Afşar Timuçin, Yücel Erten, Fahrettin Demir, İhsan Topçu, Ruhan Odabaş, Nejat Gacar, Hayrettin Geçgin

Beşparmak Dergisi Şiir Ödülü

1. Soner Demirbaş – Ay Doğarken Nar

2. Burak Tokcan – Sustukça Çiçeklendim

3. İbrahim Eroğlu – Bildiri

Halil Kocagöz Seçici Kurul Özel Ödülü

Mehmet Genç – Artık

Dünya Kitap Şiir Ödülleri

Yılın Telif Kitabı Ödülü:

Gülten Akın – Uzak Bir Kıyıda

Seçici Kurul: F. Andaç, O. S. Arolat, T. Ateş, K. Ertop, D. Hızlan, S. İleri, P. Kür, M. Sözen, F. Şüyun, T. Yücel ve Dünya Temsilcisi

Dünya Kitap Şiir Ödülü:

Ödüle değer dosya bulunamadı.

Finale kalan şairler arasında Umut Yalım'a “Özendirme Ödülü” verilmesine karar verildi.

Seçici Kurul: Refik Durbaş, Şükran Kurdakul, Ahmet Oktay, Faruk Şüyun, Tuğrul Tanyol

İLHAN BERK (1918)

Yeni Şiir Kitabı: Toplu Şiirler

Akşama Doğru

Ey güzel harf güzel kağıt güzel kalem.

Sana nehirlerden rüzgarlardan söz ediyorum
Benim için nehirleri eğit, su yolları aç.
Ben ki daha ağzı lekeli bir çocukken
Yürürken gördüm bir gün nehirleri
Nehirlerin rüzgarların sözü yaşar.

Ben ağzının yaprağıym, bir yere yaz bunu.

Ey güzel elyazısı güzel mürekkep güzel uç.

Beni küçük su birikintileri büyüttü.
Beni anlamak için su birikintilerine sor
Su unutmaz: Daireler çizerek dikkatle çalışır.
Benim için yapraklar topla, yatağını lekele.

Ben akşama doğruyum, karıştır saçlarımı.

(Kitap-lık 58, Şubat)

Ses

Çiğnenmiş gül, diyor, kim var orda?
Bir gün geçmiştim yanısıra uyuyan otların;
Usumda hâlâ o ses gider gelir.

Güle içkindir ilk kez duyduğumuz her şey.
Nişeburlu Attar bunu biliyor muydu bilmem,
Güle sonsuzluk biterken.

Sonsuzluk! Sanırım ağaçların en eski tinidir.
Bir nehre dönüşmeyi bekleyen.

Bana gelince: Ben ki sessizlikle buyrulдум.
Sana sessizlikle sesleniyorum.

(Le poète travaille 6, Nisan)

GÜLTEN AKIN (1933)

Yeni Şiir Kitabı: **Uzak Bir Kıyıda**

Dünya Kitap dergisinin “Yılın Telif Kitabı” ödülünü aldı.

Adacio

Şimdi akşamları kurt
sabahları köpek oluyor rüzgâr
saçağa otlara dala vuruyor
usul usul sallanıyor kuşevi

kim kime seslendi?
değil, ben öyle sanıyorum
düş üreten yalnızlık içinde
bir mekândan bir mekâna
bir zamandan bir zamana
kendi ormanımızda

yer kaygan, çam pürleriyle
uzaklarda
usul bir ırmak akıyor
Albinoni elimden tutuyor
“Sarı yaseminler” diyor, “erik çiçekleri
bunca kalabalık sana yetmedi mi?
ne çok seçtindi de ne çok sığındındı
şimdi bu şikâyet niye”

ufak şeylerdi, diyorum, küçük soluklar
bir ömre karşılık bu kör yalnızlık
değildi seçtiğim

üşüyorum üşüyorum
şubat kendini kurtaramıyor

(Gösteri 248, Mayıs)

Gölümserdim

Karanlığı sevmem, ben olsaydım
akşamın bütün ışıklarını yakardım
odaya dışardan bakıyorum, bir kadın
hemen kalkacakmış gibi koltuğun ucunda
yandan eğilmişsin
yüzün yüzüne yakın, elin kadının omzunda
o ben miyim? nice eski ki unuttum
öyle diyor kadın başı önünde
“senden yoruldum”

belki diyemezdim ben olsaydım
küçük küçük gülümserdim belki
belki elini tutardım
oda çok karanlık, ben olsaydım
akşamın bütün ışıklarını yakardım

(Kitap-lık 57, Ocak)

CEVAT ÇAPAN (1933)

Yeni Şiir Kitabı: Deniz Ürperiyor Uzakta

Gene O Dağ Yollarında

Yıllar sonra Alplerden inerken,
bir dağ yolu mu bu diye kendine sorarsan
daha bin bir soru varken zihnini kurcalayan,
elinde bir dağlalesiyle seni karşılayan
şu küçük kıızı alnından öp
ve dinlen biraz.

Yıllar önce, uzaklarda,
doruklarına tırmandığın,
rüzgârlarını ezberlediğin
başka dağları düşün.
O bildik dağların koyaklarında biriken,
sonra eriyip boz bulanık ırmaklara karışan
kadarıyla ak git sen de
uzaklara, dağların ardına,
kavruk çöllere.
Uçak gürültülerinin, kum fırtınalarının içinden,
düşlerinde o küçük kız,
bir dağlalesi elinde.

(Adam Sanat 2008, Mayıs)

AHMET OKTAY (1933)

Yalçın Tura İçin On Kederli Şarkı

I.
Yatsı okunmuştu çoktan,
süzüyordu halını gece;
Hüsn ü Aşk'a daldırmıştım,
dumanlar içinde birden
gördüm Galib'in yüzünü.

Feri kaçmıştı gözlerin
Mevlâna Dergâhı'nda,
Tanrı'nın mı, Mahbub'un mu
sanki bir vehim kemirmiş,
ve ufaltmıştı bedeni.

Etin karanlığıydı, etin
Baki'yi, Şeyh'i tüketen;
söyleşirler karşılıklı:
"gamdan ölmem de kıskançlık,
ayrılık helâk eder beni".

2.

Sabah! Birden cız etti içim;
kesmişti zalim yap-satçı
erik ağacını komşunun,
tam çiçek açma zamanı.

Geçimsiz Kamile Hanım
yakalayabilsen keşke
önlüklü beni, elimde
araklanmış üç beş erik.

Komşular öldü çoktan,
yıkıldı bahçeli evler,
kalmadı sürülecek iz
zamanlar hüznün verici..

3.

Aynı anda duydum tan vakti
Çanın ve müezzinin sesini;
dinsizim, inanmam öteye
ama huzurla doldu içim.

Göreceğim bir düşün
düşünü gördüm düşümde;
kıyısındaydım bir gölün,
bakışıyorduk ecelle.

Ürkmedim. Her gece yolcusu
bilir: başlangıçtadır son,
aynıdır ezan ve salâ;
Ruh-vücut dönüşüp durur..

4.

Baktım yaralı köpeğin
gözlerine, gözlerime
bakar gibi; aynı dehşet
taşlaşmıştı içlerinde.

Varlığa özgü, korkular
kederler. Akşam bir iç çekiş;
çöplük dibi kondularda;
çocuklarda bile bir kasvet.

Gün bitti, bahar çıtırdıyor
bahçelerde: bilmiyor kimse
yoksulun kalbinden geçenleri,
kendi de bilmez zaten halini.

5.

Çelik ve elektronik. Çöl
iniliyor. Elyazmaları
gecede alev alev. Yansın
toprak ve bin yıllık anılar,
Kaknus doğar nasılsa külünde.

Ölü anaların kollarında
oldu sabah. Çatladı zamanın
içi. Öğrenildi ecelden;
bebeklerin yüzünde şimdiden
bir velinin gülümsemesi.

Bilmiyor müstevli, efsane
filizlenir geçmiş yıkımlarla;
bombalanıyor ama kent
yıkık bir merdiven altında,
zikrediyor hâlâ benzi solmuş
Cüneyd-i Bağdadî'nin hayali.

6.

Babamı gördüm dün gece;
tipi vardı, yürüyordum
bir sağa bir sola, sarhoş,
bekliyordu pencerede.

Neyi vehmeder de insan
dikilir camın önünde?
Müjde gibidir her yalpa,
görür ve çekilir bekleyen.

Oğlum görecekti mi beni,
doğum gününe gelirken
yola yığılmadan önce
elimde bir demet çiçek?

7.

Onbeş yaşımıydım belki
bahçe katı bir evdeydik;
mutfak kapısında buldum
sıska sokak kedisini.

Sütüne ekmek doğradım,
oracıkta besledim onu;
yurduydu o kapı önü,
ben de tekiri kardeş bildim.

Eve dönerken öğle sonu
ezilmiş gövdesini buldum;
beslemedim ve sevmedim
bir daha hiçbir hayvanı..

8.

Ziya Osman üç gecedir
düşümde. Çıkarıp siyah
kolluklarını bakıyor
zalim hesap defterine.

Aklında bir cami avlusu
“Tanrım” diyor, “Çıkmasın
ne olur hiçbir yanlışım
ne bu, ne öteki dünyada”.

Neydi içindeki o büyük
vehim ve keder? Çünkü şöyle
yazmıştı: “Rabbim! Öleceğiz
çok şükür. Çok şükür öleceğiz”.

9.

Göztepe Gül Bahçesi’nde
oturuyordum o ılık
Mart sabahında. Bir martı
gibi konuverdi yanıma.

Berduşun tekiydi, tanıdım,
baktım gözlerindeki mavala:
karı, grev, lokavt, kanser.
“Boş ver” deyip tosladım beşliği.

Bağdat’ın önündeydi tanklar.

10.

**Kim gördü Levh-i Mahfuz'u
Kalbin içinden başka yerde?
Aynı mı yoksulun baktığı
zenginin okuduğuyla?**

**Neyi kurdum gece dinlerken
“Eyvah!” diye inleyen sesi?
Geliyordu kalbin ta dibinden,
bu yüzden kardeş Bach’la İtri.**

**Ermez olgunlaşır anlayan,
giyinir başkasının derdini;
“zulmetmeyen şefaât dilemez”
demiş yaşlı Muhammed Vâsi.**

(Kitap-lık 62, Haziran)

HİLMİ YAVUZ (1936)

Bir Hüzün Şiirine Giriş

Sercan Sarmer için;

bin yayladan geçtin,
kalbin eksile eksile

‘exilé
partout est seul
‘sürgün yalnızdır her yerde...’
diye okudun;
sürgüneyken hayatın bir kıyısına,
oradan durup baktın;
gün o günken...
güneşli, acımasız bir akşamın
sonunda arzu:
-yok bile!

(çocuk, bir havuzun başındadır:
saçlarında papatyalar örgü
yapraklar ve kadınlar
o kadar derinler, o kadar
yoğunlar ki...
birbirleri gibidir...

öteki resimlere geçiyorsun...

annenle bazı geceler:
bir göl duygusu geliyor;
acı pestil duygusu kışın;
‘yaşadığım annemdir’,
diyorsun...)

başında bekledin acının
kurtlar soldu

-solsun!

döküldü tüyleri mevsimin,
kalbim hangi bağlaçla bağlandı
ve hangi bağlaçla çözüldü:
've'yle mi, 'veya'yla mı
ve 'ile'?

bir kuş gibi usulca, hışırtılı
girdin ve bir ağaç sökülür gibi çıktın...

-öyle!

sen leyla'dan daha leyla
verdiğin yanıtlar için
sorular aradım, sorular mı,
akşamlar mı, arada kaldım...
alışır mıydım, alışırdım
elf leyle ve leyle...

ve yayladan geçtin, bin
dille sustun, anladın
bin dille...

ah o vaveyla olan yalnızlık;
kimin hüznüyle kışladık,
neyin hüznüyle doğduk...

elf leyle ve leyle,

elf leyle ve leyle...

(Yasakmeyve 1, Şubat/Mart)

İHSAN ÜREN (1939)

Madam Anahit'in Akordeonu

–İlhan Berk'e–

*“Madam Anahit'in akordeonu bu, dedi Matilda,
bu akordeonla büyüdüüm ben.*

*O güzelim komparsitaları, tangoları şimdi bu
piskalabalığa çalıyor.*

*Ah onun bu kasap havalarını, soğan kokan
akordeonunu dinleyemem artık.”*

–İlhan Berk 'Pera'–

Elinden artık yıldır, yani
matmazel olduğundan beri
çapkın akordeonu eziyor şehvetle
Madam Anahit'in göğüslerini.
Dört kocasından da önde gelir
akordeonu bu yüzden,
en çapkın sevgilisi.

Nevizâde'deyiz.
Zamanın silindiri kötületmiş
Madam Anahit'i, ezmiş bizleri...
Çal Madam Anahit, söyle
kötülemiş sesinle:
sen hep böyle şarkılarla mı seviştin?
Hiç kostak erkekleri çekmedi mi canın?
Söyle, haninin Madam Anahit'i,
çal söyle, bu akşam yine.

Elimi itti, bahşış verirken ilk kez;
-Çok veriyorsun dedi Madam...
Bir an dalıp gittim;
(ölümlü dünyaya, kefen parasına falan...)
-Ben çok vermiyorum...-Asıl,
Çok alıyor birileri bizden!

Kaşarlansa da duygusuz değildi ya;
Anahit, elli yıllık ekmek teknesini
yüreğiyle emzirdi,
gizlice okşayıp usulca sevdi.

-Mola mı verdiniz Madam?
Kitaplara geçmişsiniz,
Çok eksik kalırdı, Pera kitabı sizensiz.
-Şairini tanır mısınız?

Madam, o beyzâdeli günler gitti,
Komparsitalar, tangolar gitti,
gitti, usulünce edilen işret...

Tulumbacıların; yani yenilerin,
-Çekinmeyin... çekinmeyin...
-İçine bizi de katın...
Arabesktir mayası Madam,
-Siz aldırmayın...

Velhasıl, işte geldik gidiyoruz Madam:
-Çatlayasıya içip,
ölesiye korkuyoruz.
Alkole yatırıyoruz; “ölüm düşüncesi”ni,
kazımak için kafamızdan!

İşte geldik gidiyoruz...
Şen olasin yaşam...
Şen olasin, Madam...
Sen de şen olasin... Kanser uru,
Şehr-i İstanbul!

(Işık 15, Ocak/Şubat)

EGEMEN BERKÖZ (1941)

Elleri Vardı

İri

kemikli

korkutucu

çocuk gözümdе

ellerim öyle olmasın istedim hiç

oysa resim yaparmış o eller

boya kararmış

güneş seçermiş mavilerden

öyle olsun istedim ellerim

ama iskambil tutarmış o eller

sigara tutarmış

vururmuş masaya

kasılırmış öfkeli

yumruk olurmuş

istemedim

meğer severmiş o eller

kadeh tutmayı

çiçek vermeyi

okşamayı

anlamadım

İttim

babamdı.

Ellerim neyi ister?

(Dize 8ç), Mart)

Örper!

Bir akrep girdi düştime
dolanır dururmuş
zaman evreninde.

Bir akrep girdi düştime
kıvrılmış kuyruğunu
değdi degecek kendine.

Ya ben mi? Ben de
bir atommuşum meğer
kuyruğunun bir yerinde.

(Kitap-lık 60, Nisan)

GÜVEN TURAN (1943)

Yeni Şiir Kitabı: Cendere

Phantom Sonata

Fırtınalar da gelip
geçti

Toplandı evde ne varsa
bir ölüm izleği veren
sana:

Denizkabukları,
kurutulmuş yemişler—bir
nar, bir ayva, bir limon,
bir portakal—
kuru denizatları, bir
yengeç, sancılı
ağaç kökleri

Konuşmayan bir ağız
ve iri susmak bilmez
bir çift göz
geziniyor şimdi
bütün aynaları.

Sası

Kokmuyor

çekmeceme koyduğum elma

bütün kara

yeni devşirilmiş

cevizlerin içi

soluk aldıkça duyduğum

bu yanma

neyin nesi

Ne kadar kalır

uçuk boyalarıyla

tuzhamuru bebekler

bir çocuğun elinde

dağılmadan

Güz uzun

günler kısa

(8 Ekim 02)

(Kitap-lık 65, Ekim)

REFİK DURBAŞ (1944)

Vasiyeti Sevdği Kadınlara Mezartaşı Olana Rüya
Haftanın öteki altı gününün de “pazar” olmasını isterdi

Sabahın erken servisinde zamanını harcamadığı bir gün
akşama geç kalan otobüslerin karanlığında kaybolmadığı bir gün
karşılıksız aşkların hatırasıyla yüreğini harap etmediği bir gün
gelecek güzel günlerin hayaline dokunamadığı bir gün

Haritalarda acı olmayan bir şehirde
bir başka kimliği bürünmek isterdi

Sabahın aynasına vuran yüzünün aksinde
çocukluğunun aksini görmek isterdi bir de

Şimdiyse anayolları çürümüş yüreği yerinde
denize inen sokaklarıyla çocuk yaşının yüreği

Bu yürek ile tanımak isterdi yeniden
bir daha kendini ve yeniden dünyayı

Sabah, tövbeyle bir daha ağzına almayacağı
sigaraya bir daha yeniden başlayabilir
akşam, tacını bilmediği bütün içkilerin
tövbesini bozabilirdi yeniden bir daha

Çünkü ne kadar aşınmış olsa da ruhu
sevdiği kadınların resimleriyle donatmıştı
ruhunun ve yüreğinin mahzenini yeniden

“Ölürsem, ki bir gün öleceğim
cesedimi yakın ve küllerini
o kadınların kirpiklerine sürün” dedi
“ömrümün o kadınların dudakları arasında
yeniden hayat bulacağını biliyorum çünkü...”

Ve her yeni günün eşiğinde bir daha “vasiyet”i:
“Mezartaşım, sevdiğim o kadınların bedeni olsun...”

Vasiyeti ile çocukluk aşkının bedenine yerleşti
bir daha da hiçbir şehirden sesi işitilmedi

BU RÜYANIN TABİRİ:

Rüyasına dolgun dudak düşen kişi
mutluluğun işaretini alacak,
sevgisi karşılıksız kalmayacaktır.
İnce dudak ise hem sorunların
çözümüne yeniden cevaptır
hem de bir gizli düşmana soru...

Sevdasıyla kavuşan kişiye
soru da doğru, cevap da doğru...

UĞURLU SAYI: 27, 82

(Yasakmeyve 2, Nisan/Mayıs)

HÜSEYİN PEKER (1946)

Yeni Şiir Kitabı: Ateşin Zilleri (Toplu Şiirler 1965-2003)

Bıçakçı

Kılıç saplarında görülür en çok
Kan dökücüdür
Av alanlarında döker kanatçıklarını
Bir kuştur, saz kamışına konmaz
İnsan etinden şenlik yaratmıştır
Beş uçtan görülür onun gücü
Küçük kuvvetlerle dikilir
Tören türküleriyle aldatır sizi
Bağlar, dut ağacında ortalık bir yere
Hedef diye gösterir ateşli silahlara
'Vuralım kamçılı beyi
Acımadı bize, deniz gücüyle vuralım
Dalgalara atalım renksiz hızını
Onun gücüyle yaramadık birbirimize
İçtiğimiz su ayran, bindiğimiz kayık hasır otu
Vuralım otlak alanında
Hiçbir şey çıkmaz yarattığımız candan'

Devir sayısında görülür en çok
Üçtür, beştir, azdır
Yakaları kalkık, önü kravatlı
Âşık saziyle inletir, ibresi boştur
Korku temeline atılır, bıçakçının adı yazdır
Karşılıklı türküler söyler sizle
Yalancıdır, defterlerin ilk satırının söylediği
Cephe sebillerinde üç silahla vurur hepinizi
Biri anneniz, diğeri mektuplar, öteki de siz

Ne kalmıştı ışık olaylarından
Dünyayla aranızdan üç-beş
Kaç kez merhaba diyor ses birliğiyle?
İnanmayın onun bu kez öldüğüne
Yalancıdır, asit banyosuna atılmıştır bir kere
O hep yakamızda barut
Çıtalı uçurtmalarda göğe doğrudur
Kimin baskısıyla onca arayış
Onca telefon sormaları?
*'Nasılsınız? Bugün katran ağacında
Sizin yaşamınız bir ışık bükülmesi
Bugün de yaşıyorsunuz iplik yumağından'*

Kapınızı çalmalar titreklekle
Onun hızı ses altına ulaşıyor
'Yetişemiyor'
Bıakçılar gelmiyor üstünüze
Renksiz tuzlar döktüler ötemizden
İçimiz yansın, dışımız enlem belirlesin
Düştük bu dünyanın korku temeline

(Budala 23, Ocak/Şubat/Mart)

MEHMET TANER (1946)

Mahmut Temizyürek İçin Üçlü Bir Kolaj Çalışması

1. Sühr-i Helâl

Şiir boşluğa seslenir,
Sonunda bir kara
Bulunmayan şiir.
Sade kanat çırpışlar
Ne ufuk ne gövde ne bir

Görünmeyen gemilere:
İlk boş âna seslenir, şiir.

Şiir boşlukla buluşur hudut
Boylarınca tensiz nefsin.
Tüyleriyle buluşur, kendi

Kendini tutuşturan şiir.

2. “Mamudu”

İnsanların içini sevgiyle dolduran şey, Sen'den.
Kabarttığın göğsünden senin ulka doğru.
Yükselen esmer alnından, koca soluklu
İri burnundan, yeryüzünden çekinmeden.

Demir kapağın üzerine çekip, bucurgatlarla
Bitirip durduğun, o sofrada, ham öfkeden
İnsanların içini ürküyle dolduran şey, benzerlikle.

O Sen'sin, bizim hangarlara kapadığımız sıcak çocuk
Boş un çuvalının yanında gözleri yumuk, kedi eniği
Urlarımızın içinde gömülü, canlı kertenkele.

2001

3. Kertenkeleler

Gördüler, başlarını kaldırınca uykudan

İç içe geçmiş bir çift gözbebeği,

Orda öylece kaldılar

Dengeye uğramış billur bir baş gibi

Kantarın, ağır,

Aldığı ışıktan ağır, can bıçağına düşürdüğü yansıma;

Hani ev emer emer de, kendini

Balkon yapar sonunda

Evin ışığı

Ağır

Balkonla arasında-

Gördüler, başlarını kaldırınca ikiz karıncalardan

İç içe geçmiş bir çift gözbebeği:

Biri düpedüz acı, öbürü düpedüz acıyı anlatan.

1970

NOTLAR

1—"Sihir-i Helâl", eski bir söz sanatı. "İzinli Büyü" de denebilirdi.

2—"Mamudu": Mahmut.

3—"Kertenkeleler", 70'li yılların sonlarında Oluşum'da "Tartı" adıyla yayımlanmış olabilir.

Daha önceki kitaplara girmemiş bir toplamın içinden, şimdilik, buraya çekildi.

(Gerceyazısı 2)

1. “Sabah Olsun da” Gazeli

Sabah olsun da yolunu gözleyeyim, ey nur tanesi
Güneşin çitlerde yükselişini izleyeyim, ey nur tanesi

Çayını sabah, sofraya koyduğun sırada
Sofranı hasret çiçeğiyle bezeyeyim ey nur tanesi

Oyalanıp, avlu duvarı önünde bahar dallarıyla
Adımlarınla gelen gülişini özleyeyim ey nur tanesi

Kavşağa nereden bilinir hangi yönden ineceğin
Her yönün yüreğinde bir bir, sızlayayım ey nur tanesi

Hele rüzgârın uğultusu dinsin, ağarsın da ortalık
Sabah olsun da, yolunu gözleyeyim ey nur tanesi

(Kitap-lık 67, Aralık)

AHMET TELLİ (1946)

Yeni Şiir Kitabı: Barbar ve Şehla

Bir Coğrafyanın Tetik Boşluğunda

IV / Kabartay

Anlatma külliyesi viran tarih
Yazıcısına, siyaset ve bezirgânlık
İlminin erbâbına ki at değil ateş
Hırsızlığıyla başlar senin hikâyen
Dağın kurdu göğün kanatlısı bilir
Uçurum bu yüzden sessiz, orman
Bunun için uğuldamaktadır hâlâ

Ve sayıklayan bir coğrafyada
Sayrılıklar salgın umutlar yaralı
Hâtıralardan kan sızmaktadır

Kavminin kendine olan zulmü
İtikât, itimât ve itaât idi
Bundandı talan, iskân ve hicran
Oysa gök nasıl gürlerse yağmurda
Şaklamalıydı itiraz ünlemleri de
Hayatın solgun şakağında öylece
Vc büyük çılgınlıklar yaşanmalıydı

Nart körükçüsü küheylanların
Gece gündüz gördüğü düştü bu
Maceraları birer efsanedir şimdi

Oğulların at çalmazsa kız kaçırırdı
Kızlarınsa ezelden utangaç, mahcup
Bir mendil düşürür gibiydi selamları
Düşen her mendil bir tüfek atımı ötede
Bozbulanık eder bir delikanlıyı ve ay
Huzursuz bir taya yoldaş olmak için
Akardı gecenin ürperen alnına o an

Gece yalnız orada, atların göğünde
Çok yıldızlıdır ve yıldızlar Çerkez'in
Uzanıp alacağı kadar yakındır yeryüzüne

Gümüş eyer sahtiyan çizme ve sedef
Kakmalı bir hançerdi payına düşen
Ve zaman küheylanların katlini
Yine bir küheylan olarak gümüş
İpliklerle nakışlamıştır gergefine
Canın yanıyor koca Nart, çılgın tay
Bir rüyan olsun artık, bir rüyan olsun

Yelelerin ter içinde soluğun nemli
Ah çılgın tay
Kabartay!..

(Yasakmeyve 4, Eylül/Ekim)

AHMET ADA (1947)

Yeni Şiir Kitabı: Gökyüzünün Fıskiyesi

Görümlük I

hava çiçek tozu içinde parlıyor
sokağın tek nar ağacı güneşte
yapraklarını kurutuyor

bir salyangoz kabuklarını parlatıyor
birkaç karınca koşuşturmada

topraktaki nal sesleri
geçen yüzyıldan kalma

bir çocuk salyangoza bakıyor arınık
bir çocuk da salyangozla oynuyor

bir kız geçiyor iri memeleriyle
kitaplarını bastırmış göğsüne
yüreği kıpır kıpır

nar ağacı menekşeyle konuşuyor
sokağa dökülen nar ağacının sesi

bir kadın çamaşır asıyor balkona
sokak tertemiz çamaşır kokuyor

gökyüzünü deniyor kuşlar
iri gagalarıyla

Görümlük II

ağacın gölgesi yer değiştiriyor,
şapkalar, kuş desenleri, at imgesi,
dağ köyü otun neşesine boğuluyor

omuzunda tırpanı bir köylü geçiyor
kulağında otun üflediği rüzgâr

kuyunun taşına oturmuş yaşlı
bir kadın, ölü ayağını sürçüyor yüzyıla

güneşin karşısına geçiyor kedi
ağzında ince bir çiçek

iğde ağacı sessizlikte çın çın
tohumun gürültüsünü dinliyor

yaz mendilini kurutuyor kiraz dalında
aynı anda bir çocuk
küheylanı bağlıyor nar ağacına

(Kitap-lık 58, Şubat)

CELÂL SOYCAN (1948)

Bunu Kendime Öğretmeliyim

batan güneşe yürürsem
doğru arkamda kalır,
kuşbaz mıyım? hâşâ!
ama bunu bilirim...

bir coğrafyada dolandım
baktıkça azalırdı yeryüzü;
-ama dünya çoğalırdı-
sular geri dönmeyince
uslanırdı çakıllar.

okurdum çakılda çizgiyi:
“benimdi sana geçen
armağan nı mülk mü
bir emanet olan kendine?”
danıştırdım rehberim olsa.

şöyle yazmışım defterime:
“ipi kesilen dalgıç
öyle bakar ki suya
denizin izi silinir...”
bunu kendime öğretmeliyim.

belki şunu da:
anadilinde susana
çevirmen mi gerekir;
çünkü susmanın diyetidir
onca yitik dil.

yeryüzünün küçük danslarında
varsa bir çekirdek vasiyeti:
“-unutma! tanıklık bitti,
ufka bakılmaz artık!”
uysam mı unutup da
aldığım hikmet derslerini...

(İslık 17, Eylül/Ekim)

HULKİ AKTUNÇ (1949)

Unutulmuş Eşya Müzesi'nde

“Siz yazar mısınız? Bizi de yazın, dedi
ve hıçkırır gibi güldü müze görevlisi. Eşya
zaten şey'in çoğuludur, dolayısıyla
Unutulmuş Eşyalar Müzesi olamazdı ki.”

Kullanılmamış birkaç emzik
Çok kullanılmış bir içki matarası
Bin yedi adet şemsiyeyi temsilen
Birkaç solgun şemsiye

Unutkan kişilerin
Büyütülmüş parmak izleri

Dokuz yüz seksen üç şapka
Hatta bir de sombrero
Yirmi üç baston
Bir adedi çatlak

Vesikalık fotoğraflar
On ikilik setler
Güleç aile fotoğrafları
Tombul popolu bebekler

Bir adet duvak, bir ürperti
Üç adet papyon, üç sıkıntı
Yüz on bir kravat, idam ipi

Az kullanılmış yaşamlar, vs
Şurasından burasından, vb
Kemirilmiş simitler ve açlık vd.

“Ben çok yaşlandım artık,
emekli olmam gerek.
Yerime sizin gibi
efendi bir genci
önermek isterdim.”

(Kitap-lık 65, Ekim)

CAHİT KOYTAK (1949)

Şairler Kitabı / Hayyam'ın Bir Günü

akşamüstü oturmuşum bahçede,
bu ceviz ağacının altında.
şakirtleri göndermişim,
testiyi bir dikişte yarılamışım;
sonra almışım udumu kucağıma...

ve şimdi gezinirken tellerinde çalgının,
bekliyorum zekânın, sezginin, bilginin,
akşamları evlerine dağılan gündelikçiler gibi,
hesabı hendeseyi bırakıp, teker teker seslere,
nağmelere geri dönmelerini.

bekliyorum, gelsinler de dökünler içlerini:
bugün de diinkü gibi, hayyamın elinden avucundan,
tiylerinin, kemiklerinin ucundan
süzülüp aktı, süzülip aktı da zaman,

avunmak için ona
bu bir testi şaraptan,
bu karnı oda doymayan uttan
ve hüziin üstüne hüziünden başka ne bıraktı?

(Hece 81, Eylül)

AZER YARAN (1949)

Dönüşümler

bir bulut bin maviye dönüştür
düşüntiz dönüştürse bir buluta
bir şiir dağcısı olun mağara mimarı—
siz düşünüzü gerçek kılın
bir bulut bin maviye dönüştür

bir bulut öyle içten durur
özsel olur — bir bulut
bulut yurda benzeyebilir
bulut — kardeş bulut — anaç
bir bulut öyle içten durur

bulut Avrupa'ya dönüştür
öbür anakaralara bulut
koloni yerlisine benzeyebilir
bulutta belirir taştan bir ulus
bulut kayboluşa benzeyebilir
ve bir bulutta kaybolursunuz

bir bulut bir haber olsa
bulutu dağıtır rüzgar
bir bulut sevgi olsa
bulutu dondurur soğuk
bir bulut bir haber olsa

bir yaşam bir muştu olsa
yaşamı karartır inme bulutu
alından şakaklardan yanaklardan
bir bulut — gün inişine doğru

— tez bu sayrılıktan öleceksiniz
sayrılareviinden dünyaya ilk adımınızda
bir bulutu doyasıya seyredersiniz
ama o çenenizi bağlar — ak bir bez
ak bir bağ — başparmaklardan bağlar ayaklarınızı
henüz soğumamış teninizin ufkunda
nabzınızı yoklar gibi ruhunuzu yoklarsınız
— tez bu sayrılıktan öleceksiniz

bir bulut bin maviye dönüştür
bir görünü — düşününüzdür sizin
Yaşamak — düşününüzle özdeş
siz — düşününüzü gerçek kılın
bir bulut bin maviye dönüştür

(Edebiyat ve Eleştiri 67, Mayıs/Haziran)

SİNA AKYOL (1950)

Uğurladım...

Ölüyü gördüm;
uykusuna dalmıştı,
sağır olmuştu.

Ağladım hem konuştum,
zevzek oldum ölüye.

Meğer.. bitmişti;
iliği kemiğinden
eh, sıyrılmıştı.

Ama gördüm; kefende
kan vardı, sitemkârdı.

Sonrası, helva.
İkramın ince tadı
tane taneydi;

kıvamında bıraktım
kurduna solcanına.

(Son Kışot 4, Mayıs-Haziran)

Ölünün Toprağını Sularken...

**Ben mi.. çalışıyorum,
yeşilin hem sarının
hem kızaran mânânın
gizini kavramaya.**

**yaprak da çalışıyor
-taze nisan yaprağı-
keşke dalında dursa..
durmadı, döktülüştü.**

**ben görmüştüm, rüzgârın
savurduğu narini..
toprağı sulamıştım,
suyun üstüne düştü.**

**İsrar edip anladım
yaprağın gayretini;
araboldum.. mânâyı
bilir-bilmez kuşandım.**

(Son Kışot 4, Mayıs-Haziran)

NURİ DEMİRCİ (1950)

Yeni Şiir Kitabı: Soldan Dördüncü Aralık

Son Değilmiş;

Eylül Yine

gong!

7.30

: saat ayarı!

çürümüş mürdüm eriklerine arılar üşüşmeden
iri dikenli güllere dokunuşunuz geçiyor şimşirlerin üstünden
sabahın beyazlığı hâlâ yaz, içimde dolanan
sizsiniz yüzüme vuran aydınlık
kış ormanında bulduğum sıcak kuliibe

içindeki vurgunla büyüyor sünger
sanırım siz, yazılmış tarihlere kaçan bir kraliçeydiniz
sonra yoktunuz çünkü; etek uçlarınızdan esen rüzgâr, üşümüş
[kumsal
tek kişilik tortu: telve ve karpuz çekirdekleri, gecenin uzunluğu
yol göstermiştim, mutfak camını zorlayan yusufçuğa
ölseniz öldürdüm, tazecikti kanatlarınız, yolunuz açık olsun

: 13.00

: ajans haberleri!

tırnaklarımın arasına dolan kullanılmamış günlerden önce
özgürlük meydanına sırtını dönmüş, önden kopçalı
iki mermer anıtın tülünü açarken hatırlıyorum parmaklarımı
yüzünüzü geçen serin akıntı boğmamıştı henüz sizi
ve cinayet yeri saymıyordunuz henüz göğüslerinizin ucunu
karşı kaldırım kadar uzaktı şehir; bomba tayyareleri, topçu
[ateşi
kadar uzaktı, İskenderiye'deki iki yüz İngiliz esir
bir düğüm daha atıyormuşum meğer düğümlerinizin üstüne
Ortaşark'tan tebliğler: ah, gözlerinize düşen çöl ve şehir
[tiyatrosu

22.00

: radyo salon orkestrası

buzlu bira, halis kahve, inhisar şarabı
sizi saadete götüren pudranın rengi ne
ve vadesiz varlığınızın sırrı

(Akatalpa 45, Eylül)

EBUBEKİR EROĞLU (1950)

Görüntü

1

bırak yalnızca görüntü olsun
şimşek ışığında seçilen
bana bir gülüşle bağışladığın
iyidir ellerin gerçeğinden

gerçekleşemez düşlerin bile
sana güç vermedi mi
bir ömür ayakta gezdirdi
ellerin gerçeği kaybolurken

2

de ki ele girmez benim gerçeğim
zararı kimedir simgeler ormanında

gerçekleşmese de yok diyemezsin
düşler içinde bir kez varolduğunda

gerçek hayat düşünce boş verenlerin
saf gerçek adına neresi fazla

aç ve çıplak ko'mayan düşlerin gerçeğidir
aç gözleri gam değil doyurmasa da

bitkinliği yendi olgünlüğü önledi ya
dünya denilen gölgeler diyarında

(Kitaplık 60, Nisan)

İlker İZGÖREN (1950)

karne

Ben mektepliye ile çok silgi tükettirdim
Şıklardan en çok "hepsi"ni severdim
Doğrular bogardı beni
Hep yanlış yapmam bu yüzden belki
Tek doğrum gözlerimdi onu da dört yanlış götürürdü
Geceler bilir geçirdiğim cinnetleri

Beni ağlatacak kadar bir acın varsa
Gel demiştim birilerine
Gelişleri kalabalık oldu hep, bozgunuma milattır
Gözler bilir aktığım şehirleri

O günden beri matematiğim zayıf
Dört işlemde birine çarpılım hep
Adım bölücüye çıktı bir zamanlar, tutanaklara geçti
Dikenler erittim bedenimde toplamdan bir gül çıkaramadım
Mizan bilir azaldığım demleri

Kirliydi sayfaları tarihi sevmedim hiç
Her savaşta yenilen bendim belki
Hiç teslim olmadım ama
Hiç merak etmedim Babil'in Asma Bahçeleri'ni
Yine de sevdim her ihtilali
Kan bilir aktığım nehirleri

Psikolojide panik atak bir öğrenci oldum hep
Nerde bir çift karagöz görsem hala öyleyim
Kimse bilmez öldüğüm esmerleri
Taş bilir kırılan cevizleri

Coğrafyada iklimim yazlar sıcak ve kurak
Kışlar sert ve sensizdi
Ömür bilir öldüğüm mevsimleri

Ezelden zayıftır fiziğim zaten
Bu yüzden hep dayak yedim
Buna kadınlarım da dahildir sağ olsunlar
Bende hakları vardır her birinin
Öyle öyledir kendimi dövmeği öğrendiğim
Ten bilir çektiğim eziyetleri

Hayat zayıflarla doldurdu ömrümiin karnesini
Her seferinde bozgunlara uğradım
Ve iyice anladım yenildiğimi

(Yaratım 2, Eylül/Ekim)

MEHMET MÜMTAZ TUZCU (1950)

Gotik

Göz görmemiş et yatık, kırık dipte mi gedik
Ah acılar hammalı, kırk mahzende kim batık?

Kalın celep, kır zambur, hiç dinmez mi yasınız
Bam teliydi zır çıktı tir terleyen sesiniz
Oyuncak darlığında kul kapıp dar açıktan
Ben şilindim, ben bittim der de gene dersiniz

Kırk yıl olmuş -düşe bak!- aktöreyken dersiniz
Tamuyu tosmuşsunuz çark edip ak uçmaktan
Sönük mercekleriniz hiç ısınmaz o gözden
Hiçkirmazı hiçkırtıp çün hoyratı sevdiniz

Adınız güzellik ya acep nereniz çirkin?
Bak bol geldi size dün. Nâmınız düNDAR olsun!..

Mart 2002

(Akatalpa 38, Şubat)

GÜLTEKİN EMRE (1951)

Önce Siz

Orda burda bir vatan var sözde
Yırtmacıyla uğraşan bir yaprak
Kim ayıplar gurbete düşen yıldırım
Elma soyunur düşüne düşüne
Kart bir karınca düşürür azıp azığını
Doğduğum topraklara dönüp baktım da
Hiç kedisi olmamış düne, bir arpa boyu yolu
Gördüm şeytanın gözünde.

Önce seni tanıyalım bırak
Balkonu da gel, çamaşırlar
Kurur kendi kendine daldan
Dala salıncak ola ola, akşam
Hiç çıkmaz içimden, orada
Burada bir kardeş var vatanda
Vatandaş, yurttaşlık bilgisi
Dilsiz, dili keklik gibi seker
Vatanı gördü mü, mayonuzu
Giyin önce, sonra sizi tanıyalım

Ben birazdan gelirim, kör olmadan
Önce, ellerinizden öperim, çakının
Yüzüklerini getirdim, bu ne zeki
Zekâ kuşlara hiç kış demiyor, senin
Yaran geçmez burada, yastığın
Altına koy kopkoyu manzarayı
Öyle ya önce sizi tanıyalım, bana
Bir tek hayat yeter yanında meze
Falan istemem, başımın kaba tahta
Aynası, şaşırdım tanıyınca ayaklarımı
Bunlar benim değildi zehir zıkkım
Bir hükümet gibi yabancıydık
Buralarda, cırılçıplak küme düşen
Bir ayıp vardı kalın kalınca, siz
Cüceyi oynayın ben beklerim
Bütün gece, önce siz görün düşü
Sonra ben

(Kitap-lık 66, Kasım)

ENİS BATUR (1952)

Yeni Şiir Kitapları: **Abdal Düşü, Ağırlaştırıcı Sebepler Divanı**

Arı Bilgeyle Konuşmalar I

Yaşama coşkusunu sanki kendime
yasaklamışım, diyor bir an kesip
yürümeyi. Ne karşıdan karşıya
gececeğiz, ne bir kavşakta bekliyoruz,
öylesine duruyoruz kaldırımın ortasında,
bir yere gidiyor olsak yarıyoldayız diye
aklımdan geçireceğim, değiliz oysa,
bir kareyi donduruyoruz o an, birlikte:
Gündelik hazlar karşısında neredeyse
utanırım, diye sürdürüyor: Sevdiğim
küçük kadınlardan birine değse gözlerim
tenim kıpırdar, birden içimi dolduran
kaynağı belirsiz ağrılarımı dönerim,
şakrak bir Boccherini parçası dinlesem
zihnimden kanat hışırtısıyla geçer
giderken bulurum geceleyin bir martıyı,
arkasında sımsıkı bir sıkıntı yumağı -
iki adımımın birine hep kilitliyim.

Arı Bilgeyle Konuşmalar II

Sözelimi gelinciklerin bir sebebi yoktur.
Yazbaşıydı, tren geniş vâdinin ortasından
süzülürken rayların ayırdığı tarlalarda
gördüm onları, birdenbire anladım ki
benim oluşumun, orada oluşumun sebebi bu.

Arı Bilgeyle Konuşmalar III

Geceydi, boşluğa tekinsiz bir kabartma
gibi açılan balkonda nicedir sessiz,
oturuyorduk, yüzü açıklara dönük,
“can suyu nedir bilir misiniz?” diye
sormuştu. Birazı daldığım konudan
aniden kopuşumdan, birazı sorunun
kendini hemen elevermeyen yanından,
neredeyse telâşla dönüp baktım ona,
anladı ve gülümsedi: “Bir bahçıvan
tanıdığımdan duymuştum ilk: Alev
yapraklı getirmişti bahçesinden,
saksıya toprağı avuçlarıyla karıp
diktikten sonra çok bol su verince
bana açıklama gereğini duydu:
Yer değıştiren bitkiye verilirmiş.

Arı Bilgeyle Konuşmalar IV

Yaz geldiğinde o yıl kuzeye çıktım,
siyah yüzlü sert kayaların açık denize
sokulduğu kıyılarda yarıyariya amaçsız
dolaştım. Bilir misiniz ne demeye gelir
yarıyariya amaçsız yola düşmek, işin öbür
yarısı çok daha amaçsızdır. Uğradığım
kentlerden birinin sessiz ve loş sokaklarından
geçip meydana vardığımda kalın bulutlar
kaplamıştı gökyüzünü, bir tentenin altına
sığınıp oturdum, kulaklığımda Corissimi'nin
Yunus oratoryosu, masamdan üstüste birkaç
küçük kadeh rom geçti. Neden ilk günden
beri o tuhaf peygamber içimde kıpırdar,
kimbilir, kendimden uzaklaşmak istediğim
an büyük bir balık yutar gövdemi ve onu
koptuğum kıyıya hızla sürükler, kusar.

O günü bir türlü aklımdan silemediysem,
yağmurun bir anda doludizgin başlayıp
meydandaki mahşeri dağıtmasından değil.
Yaz yağmuru her yerde aynı üslûpla iner,
iri taneleri arkadan gelen güneş ışınları
boşlukta yakar ve söndürür, herkes hızla
saçakların altına koşar, önce bir hava
akımı dolaşır yüzünüzde, sonra ona derin
koku katılır. Geldi geçti o gün de yağmur.
Kulaklığımı çıkardım ve yarıyariya amaçsız
bakındım ortalığa. Meydanın ortasındaki
iri, sık yapraklı ıhlamurun içini tıkabasa
doldurmuş görünmez bir serçe ordusunun
yağmur sonrası başlattığı yağmur korosunu
o gün bugün unutmadım: Kuşlar sağanak
olmak ister.

ABDÜLKADİR BUDAK (1952)

Erken Hesap

Hislerimde yanılmam
Hislerim zift ve katran
Mayın değilim yoluna
Çukurdan konuşamam

Büyüdüñ, şiir
Teneffüs edilen odalarda
İlişkimiz şifreliydi ben şifreyi unuttum
Kızım kaldım dışarıda!

Önce annene okurdum yazdıklarımı
Büyüdüñ, sana
Güz yaprağına

Gideceksin. Gittin mi?
Veda mı şair babaya?
Yani dala

Kara orman diliyle sorup yanıtlıyorum
İlk ustan ben miyim? Hâşâ!
Nilüferden sayma beni
Dipteki çakılım, su kızım benim
Tekne kızım, yelken o'nda

Adım senden çok bana ağır geliyor
Hafiflemeyi bilirim ama...
Korkarım zaman bıçak
Kan bendeki damarda

İki arkadaş mı olduk?
Yeni şifrelerle süren
Bu sancılı oyunda
Şiir dersem çık kızım!
Ne armut ne de elma!

(Yasakmeyve 1, Şubat/Mart)

ERGİN YILDIZOĞLU (1952)

Yolculuk

... sonra demiri saldılar. Turkuvaz serin bir koydu.
havada yanmış günlük ağaçlarıyla çamların kokusu
yıkık duvarları kendini ebedi sanmış bir medeniyetin
-taşları denizle hüztünlü bir şeyler konuşuyordu-
ve arılar, binlerce, su birikintilerinde boğulmuş
ve saatleri başka bir zamana ayarlı tekne...

Güneş öldü. Islak bir mehtabın sessizliğine gömdüler.
Biri avucundaki kumları saydı dua yerine.

“Siuri sinekler de geri dönecekler” dedi öbürü
“Rüzgar... dinince”

(...)

Borçlar ertelendi...
Yoğun “kemoterapi”...
Ve Üçüncü Tezkere...

(...)

“Biraz daha sirozlu kaz ciğeri almaz mısınız
efendim, balığa geçmeden önce?”

(Edebiyat ve Eleştiri 69, Eylül)

ŞÜKRÜ ERBAŞ (1953)

Yeni Şiir Kitabı: Yalnızlık Heceleri

Yalnızlık Heceleri

Köknar ağacının dibine oturdum
Akdeniz'di. İkiz güneşti
Ayaklanan bir kadın yüzüydü
Yaramı sever gibi sevdim gelincikleri
Taşlara sesini veriyordu rüzgâr
Eğildim telâşî önünde kertenkelenin
Dağlar mavi bir zamandı
Otlarda soluk alıyordu tanrı
Sevdiğim kadınlardan bir mucize
Bütün acılarımın dışına çıktım
Elinden tuttum çocuk babamın
Annem yeni doğuruyordu beni.

Sildim pişmanlığı payıma düşen hayattan.

Okşan'a

Bacakları uzun kalın
Karanlıkta özgür
Sakallı bir sesi var
Utandığından değil
Işıқта yaşamak zor
Gizli eğilimi hepimizin
Başımızda merakın
Kurşun askerleri
Kalbimiz saygı yalnızı
Uzun uzun konuştuk
Kendimizi birazcık sevdik.

Sessizlik anı köyler gittim göğün ağızında
Karın temize ektiğı ölüm harcı yalnızlıklar.
Kalabalıktım bir zaman zonklayan şehirlerde
Suların avucunda kimi gün bir sevinç damlası.
Bir sürgün ayrılıklarıyla büyüttü kalbimi
Eşyalarından kk adamları da bildim.
Hâlâ bilmem, gücü m insanın, yenilgisi mi
Bir kar istasyonunda ağıabeyini susan Fiyodor
Döndüm her seferinde bir dua acısıyla
'Hayat her yerdedir' szntn çırpınan gerçeğini...

Eşyaların kayıtsızlığı
Götürdü beni yaşamaya:

Zaman insanmış...

Kan pıhtısı odalar
Sizden iyi kim bilir
Sesin iek açmasını.

(Adam Sanat 206, Mart)

TUĞRUL TANYOL (1953)

Curriculum Vitae

yolculuğumu düşledim
bir insan olarak ne çok yoldan
iz bırakmadan geçmişim
toz uçar çünkü
ve indiği yerde onu kim biçimlendirir

sudan gümüş halkalar yaratan usta
yaz onu ayışığından kafeslere kapatır
bir şeker kırıntısı kalmış avuçlarımda
ta çocukluğumdan beri beni avutan

Yıldızlara Düşmek

kim kime benziyor, ses kısılıyor
ayna içine çekiyor çocukluğunu
şimdi yıldızlara düşmek vardı
gökyüzü ayağımıza gelmeden önce

ben hep denizi özlemişim oysa
alıp atsam şimdi kendimi suya
içimdeki deli oğlak can çekiyor
soluyor avucumdaki yıldız

düşüşüm gelişimden çok önce
akrep başını eğer, biter dönence

(Kitaplık 64, Eylül)

VEYSEL ÇOLAK (1954)

Yeni kitabı Şiir Çıplak, şiir tizerine yazılarını içeriyor.

Irakmaye

Ömrümü bozdurup karşılıyorum yüzyılın büyük diyetini
ağzımda büyüyen çöl, sevincimde dal kırıkları.

Öçten doğan bir çocuğun elleri
en çok ateşe alışacaktı, menekşeye ve su kuşlarına
yüzünü kalabalık tut, içindeki kederi anla.
Aşkın adıyla genişletirken gökyüzünü,
yiten akşamdı; üstü açık bir uğultu geceler, Doğu,
bastığın tuzun Batı'da yakması...

Rüzgâr dokunsa, bedenimin eskiyen yerlerine
kuşlar abanıyor; kasabaların sonrasından
dağlara esmerlik, iraktakine özlem
nasıl anlatılmalı bu buruşurken bir çocuğun gülüşü
bitiriyorum işte bir yanlışlıkla. Takılıp peşine
çıkıp gidiyorum bir geceyle birlikte büyük yalnızlıklara.
Saklanmak olsun ölüm bir başkasında
ama dünyalar geçer bizden, aşklar solar, yaşam eğilir
yüzümüzdeki o iraksama, o korku yığınağı,
kaktüslerin kanırtan susuzluğu ve ansızın deniz kokusu.

Gene de vuruluruz insana. De ki,
günü karart, incelt sevgini, yıldızları ve uçurumları topla
kendini geç, umudunu yalanla,
çırılçıplakken seyret içini
dengelerini boz, sabah uykularından vazgeç,
gürültüyle devril binlerce defa hayata.

Gökyüzünün neresinde dursam, birinin karayası.

Gecenin ayazındasın, varla yok arasında
kar üstündeki kan unutulana kadar
haritanı çiz, yerini sakla ve toprağı inandır
elimi bul her neredeyse. Kadınlarda
yılgınlıklar ve yenilmiş anılar; sonra kuşluk vakti
ve bu yüzden yırtılan anlam, toprağı çizilen ince çizgiler
güz ve gizlilik, bebeklerin dalgın sabahı
geciken gökyüzü, yaşam denilen eprime
giden kuşlar ve dağların sonrası
düşlerin doğu yakası ırakta komünistler
Marks ve Lenin, halkların toprak yüzü
1963, öldürülen şarkılar ve şimdi... Kararsız ve karanlık
yavaş çalışan acı, uzun boylu sesi silahların
boşluktaki günler, bir bir vurulmakta çalıştığımız aşklar
ah! o uzaklıklar, kamaşan sözler... Orada dur!

Sevgili, babasızlıktan yüzü karlanan çocuk
umutsuz papatya fırtınası, sevgili
gizli şafak. Kum olan yaz, kış acısı
buz kesmiş ayrılıklar. Her güne pas getiren kahkaha,
her güne bir cinayet getiren Amerika
gürültüyle yutkunan ölüm onunla dudak dudağı.

Yüzümhüznüm, dünyadayım işte,
sevgilim kuşlara iter beni, ceylanların ürküntüsüne
kalbinde bir anne genişliği, içi kar yağışı
ağulanır kent, sınırlar karıncalanır, aşk iner denize
ömrümün bir adasını sulara, bir adasını kuşlara dağıtırım
onlardan fotoğraflar bırakırım sana, doğurgan korkular
öyle işte. Düşerken kanarsınız, solar bulutlarınız
camdan bakan kızlara kapanır pencereler
artık bir kayalıktır ne varsa, bir boşluk sağanağı...

Üstümüzde gezinen savruk bir zaman
susuyorsun, bir ayrılığımız daha oluyor
sevgilim, etime gömerek sakladığım kelime...

De ki: Bu kandır, sıkılır! Bu da kurşun
çocukların sevincine ses olur.

De ki: Budur ömrüm
üstlen yaşamayı ve yakış ona!

İçimde dolaşıp duran görkemli gül
Dünyaya akıtarak rengini bir ince yürek
birkaç anı, kirli tarih ve Ortadoğu
bir ince sızı, en çok onu saklıyorum sana
bir çığlık edinip konuş artık, dilini kanat
poz vermiş dağlardan öğren, şairlerden al alacağını
ama bir karanfilin rengini geri ver...

Bir yığın aşkı bende deneyen hayat
ağzımı öfkeleyen yalan, yalnızlık denilen büyü...

(E 48, Mart)

HİLMİ HAŞAL (1954)

Sallanan Gün

Saydam bir günü içtim şehrin gözlerinden
Evrenin en canlı kırmızısıydı kesinkes
Hani şu başa bela cinsinden: güneş
İnanılmaz ılık. yunmuş, kirazlı anılar seliydi

Bir çınar ağacı, sokulgan, olanca cüssesiyle
Üzüliyordu, yanındaki acemi çınarcığa
Ölüm kadar büyüktü ayrılığa dair gri soluğu
Şu yedeksiz hayata dal veren sancısıyla

Saydam gül erincini içtim şehrin ellerinden
Tam da dizleri dizlerime yaslanıyorken, naçar
Çınar yaprakları sallandı benim yerime, sanki
Çoğalıyordu alaca. Üşüşüp halkalı gölgelerce

Tam da o gümüşlü, lal dünyaydı, bambaşka...

(Akatalpa 38, Şubat)

HÜSEYİN FERHAD (1954)

“Ay Büyürken Uyuyamam”

Hangi yıldızın adı zühâl
ise o kanatsın bu geceyi,
fikir hazneme damlatmadan
mürekkebe batırsın Ege’yi

bencileyin bir çakal
ay büyürken ulur,
Necati’den kaptığım üç kelime
Cumalı’ya küs durur

Kaç akşamdır gurbet illere
basıp gitmek isterim,
binbir sitemle bahaneyle
aklımı çeler kalbim

Cırcırböceği temrinlerine karışır
su ve yaprak hışıltıları,
saguya, gözyaşına dönüştür
aşk cinlerimin fısıltıları

Değil mi ki yâr
inmez artık Urla’ya, İzmir’e
kurusun ister Menderes
çöl olsun Türkiye

(Yom Sanat 11, Mart/Nisan)

OSMAN SERHAT ERKEKLİ (1955)

Yeni Şiir Kitabı: Ruhun Şehveti - Ürperişler Kitabı

Suna'ya Şiirler LXVIII

Ellerin sıcak diyor Suna
Ellerin soğuk diyorum
Kâh Onunkiler kâh benimkiler
Kanın kaynaması bu mudur, bilmem
Ne demişti bir dost:
Anı yaşayın...
Şimdi bu söz geldi aklıma
Gövdeler çürüyor çünkü
Zaman da çürüyor demek ki
Biz anı yaşamanın öneminin farkındayız
Ama çürümeyen ne varsa, onun da peşine düştük.
Sobanın bir türlü tutuşmamasını düşünmek gibi
Çayın iyi demlenmemesini
Sigarayı çok içmemizi...
Birkaç kez mükemmeli yakaladıysak yeter

Üstelik dediğim gibi
Ruhumuzun ve şiirlerimizin körpeliği
Ölümü bu kadar yakın duyumsamak
Sanırım aşkı da olgunlaştırıyor
“Bi tanem soba bir türlü tutuşmadı
Sana bir kazak getireyim mi?”

Gövdelerimiz çürüyor narin bir çiçek gibi
Zaman çürüyor Dünyanın çürüyen toprağı gibi
“Bi tanem soba bir türlü tutuşmadı
Ellerini ısıtayım ister misin?”

16 Ocak 2003/Samsun

(Son Kişot 7, Kasım/Aralık)

ATIMET GÜNTAN (1955)

Bağdat'ın savunması.

Bismillahirrahmanirrahim.

**Zor savunma. Parçalanmış ben
toparlamam. Bom ba.**

**Bağdat seni delik delik delerim.
Anlaşanlar, koca koca adamlar,
Bağdat anlaşması.**

**Bom ba. Demirden yapıldı,
atası gürz, altın MÖ 6000,
bakır MÖ 4200, demir
MÖ 1500. Yanımda gelip
fotoğraf bile çektirdiler.
Anlamı atlayan iki kere
başarılı olur.**

**Ağaç tanımadı sosyal şeyi.
Bom ba. Açtı çiçeğini.
Manzaraya düşkün yazar
okunmak için teknik
problemini çözer.**

Herkes herkesi aldattı, El Reşad
Hastanesi'nde olanları unutma.
Al lah. Bu bir, bir de insan yağı
mafsallara iyi gelir diye kanlı
çınarın altında parçalanan
satılan sadrazam, 1648.

Türklerin ruhsal merkezi
dağ mı ağaç mı, belki ikisi de,
dağdaki ağaç, iki sabit üst üste,
ihtiyarlığı özlüyorum.

Bağdat seni delik delik delerim.
Bom ba. Köküyle yan yatmış
palmiye. Cidde'ye de palmiyeleri
ta Cezayir'den Fransızlar
getirirdi, serbest ticaretin
yerinden olmuş palmiyeleri,
yıl 1983.

Adalet her şeyden değerlidir,
değişen bir şey olmaz. Para
sofuluğu bozar, suçluyu da
hakim affeder. Al lah.

5. Murat galiba, okudum ama
unuttum, kendini havuza atıyor,
kan istemem, padişahlık istemem.
Bunu Abdülhamid görür, ben
bakamam.

Bağdat'ın içine girilmez yastan.
Savaşta esans satan adam
sosyal sağır, ağaç gibi. Bom ba.
Bu böyle sürer, tarhana çorbası,
ağaçlar kesilir, şairle karga
hep budala.

Sensiz burada Bağdat kadar
yalnızım hakim bey. Biçim,
anlama ihtiyaç duyduğum
andan itibaren parçalanmıyor.
Maç kaç kaç, üç üç.

Hiçbir zaman ağzınla yiyip,
yediğini şeyden boşaltan
olduğunu unutma. Beyin
bunun üstünde çalışıyor.
Her şey iyiye doğru gitmez.
Değişir birden. Bom ha.

(Mahkeme Kitap'tan)

(Kitaplık 67, Aralık)

FERGUN ÖZELLİ (1955)

kadınhanı'ndaki yağmur

*uzaklar yakın değildi,
sesler seslere konuşmazsa*

at arabaları geçiyordu cep telefonundan
ve kadınhanı'yla öpüşen nazlı yağmur.
sözcükler, atmosferden çıkıp, geri geliyordu
ceplerinde, çatılara tünemiş kahrolası ayrılıklar

hayatın vahşi güzelliğinden söz ediyorduk aytuğ'la
saçlarımız dökülüp, gözlük numaramız çoğalsa da
düşlerimize ulaşır mıyız, cümlesiyle geziyorduk hâlâ
kontörler, birer birer tükenirken ömür çantasında

aşklar yeniden ürer mi beynimizden, diyorduk
dördüncü evliliğe koşan dostumuzdaki müziği
izmir'e dönememenin hüznünü konuşuyorduk
gönlümüzde, bir akşam vakti pasaport kahvesi

belki farklı pencerelerden bakıyorduk gökyüzüne
ben, yıldızların büyüsiyle, dolunayın görkemiyle
o, elinde tuttuğu mücevherle, rastlantının önemiyle
yine de, sımsıcak bir iz kalıyordu telefon ahizesinde

kimsenin haberi olmuyordu sohbetimizden
atmosfer ve stratosferde gizli gözler haricinde
"sağlıkla kal" dileğiyle kesiliyordu buluşmamız
duygular, şiire koşuyordu bembeyaz parşömende

(Varlık 1148, Mayıs)

SERDAR ÜNVER (1955)

sisyphos pansiyon

Aşağıdan görüyordum onu;
çardağa dolanmış asmanın
arasından... İncecik, saydam
parcosu ve üstünde ten rengi
parçası bikinisinin... Uzanmış,
havlusunu, şortunu vesairesini asıyordu
avuç içi balkonun
iki sıra ipine.
Zamanı an'a asar gibi...

Yaz sabahının sakinliği, birden
bir pazar yerine çevirdi kendini.

(Varlık 1153, Ekim)

YUSUF ALPER (1956)

Yakan

Bildiğim bir türkütün sözlerini ansızın unutmak gibi
Güzel yüzünü yitiriyorum

İnce parmaklarını, gözlerinin rengini
Bir yaz yağmurunun güneşle yağışını

Zaman ellerim arasında uçup giden kuş
Taklacı bir güvercin, kınalı bir keklik

Oysa hiçbir şey bilmiyorum
Ne taklacı güvercin ne hayat

Beni acemi bir er gibi cephede bırakan
Ağan dağlarında öksüz çocuk

Ağda çırpınan balık
Kafese kısılmış tavşan

Tinim ipinince bir zar gibi
İçimdeki boşluğu dolduruyorum

Hiçbir şey bilmeyen bir çocuğum ben
Sobadır el yakar, insandır ölür

Ölür mü?
Ölür müyüm

(E 49, Nisan)

ADNAN AZAR (1956)

Geçilen Şiir

bana sularımı geri ver
söz istemiyorum, bana geri
imla ve durak ve boşluk işaretlerimi

adımdan öte hiç birşeyi

bilet yok, yol yok, sadece sadece
pencerelerden geçen gece şehirlerini
yakın ve uzağın şehirlerini

adımın önündeki hiç birşeyi
adımın önündeki hiç birşeyi

bana geri

(Adam Sanat 204, Ocak)

Işık Oyunları *İçyüzeyler*

I.

ben, dedi, rüya mıyım
bana sor, dedi, bana sor
usul.

beni, dedi, rüya yap değilsem.
eteklerim uçuşsun.
hem rüzgâr-

ay, dedi, saçlarımda dağıldı
ay, dedi, ışığa serseri.
su, dedi, olamadım.
olamadım.

(Yasakmeyve 3, Haziran/ Temmuz)

SALİH BOLAT (1956)

Kim?

sabahın otlarına basan, rüzgâr değilse, kim?
tutkunun ateşiyle kıvranan ve erkenden uyanan
sessizliğin henüz olmamış meyvesine dokunan?
yabancı bir rüyadan, uzak bir dağdan ya da yalnızlıktan
oluşmuş yabanıl zamanın içinde
kim, karanlık taşa pişirilmiş ekmeğin sıcaklığıyla avunan?

acının bilgisiyle bilmek isterim, ışığı kıskırtanı
gecenin yolunu keseni ve duasıyla yatıştırıcı
dalından kurtulmak için çırpınan yaprağı.

düşünceli ağaçlarıyla şu ormanı tanıyorum, o değil
vazgeçişin şarkısıyla bu kaçınıcı karşılaşmamız, ıssız yazda?
ayrılan da değil, çelikten bir çabayla açtığı yatağından
göğün nedenini soran ya da bir kuramı uygulayan
çölün kaygısıyla biçimlenmiş yazıyı okuyan, hiç değil
solgun bir lambanın aydınlığında, bir savaş barakasında.

sabahın üşüyen tohumunu ısıtan, güneş değilse, kim?
sözün kapatılmış ocağını zorlayan, yıkık bir omuzla
ödünc alınmış ve kırılmış kemiğin bedelini ödeyen
toplanmış ağdan, biçilmiş yoncadan ya da kuşkudan
oluşmuş belirsiz gövdenin sınırlarında
kim, hüznü bir mutlulukla kımıldayan?

ölümün mutlaklığıyla durdurmak isterim yolu karartıcı
kuşun uykusunu böleni ve zulmüyle susturucu
bize unutulmuş bir sesi hatırlatan kanı.

(Adam Sanat 213, Ekim)

HAYDAR ERGÜLEN (1956)

Belleğin Odasında Kahkaha

“Mutfağın penceresini geceleri kapatmayı unutmuyorum, merak etme. Küçüğün balkondan sarkmamasına dikkat ediyorum. Kurabiyem artık anaokuluna başlıyor. Büyüğe yaz okulu arıyorum, karnesi mükemmel. ‘Boncuklar, Deniz Kabukları ve Cilalı Taşlar Diyarı’na gidişin 9 gün oldu...”

Böyle gülümsüyor ölünün ardından yazılan mektup:
Gözyaşı olanın kahkahası da olur!

Gözyaşı ve kahkaha; bellek en çok ikisini hatırlar
ve onlarla dolar... taşar gözyaşı bazen kahkahaya
kadar, ve kahkaha sokağa taşar, kendini kırar
bir akşamın kıyısında, gözlerine kadar tuzla buz,
kahkahaya boğulan gözyaşına da boğar!

Belleğin odasında akşam oluyor, saray sessiz,
karanlıkta okunan bir şiire benziyor şimdi kahkahan,
cınnnn! Herkes odada, fakat ölü kimsesiz!

İstanbul, Ocak 2003

(Son Kişot 3, Mart/Nisan)

Kara Turna Ekspresi

Attila Jozsef istasyonunda indim trenden
uzandım hayatın üstüne boylu boyunca
ilk maaşımı almıştım son defa Şirket-i Hayriye'den
deniz ve tren; ikisiyle de şiire giderdim ben

Attila Jozsef istasyonu uzakmış Budapeşte'den
şairim, Pendik'te inecek değildim ya trenden
hem benim bir gözüm karadır, diğeri takma
bu kara kuş da nedir, turna olsa gerektir
müjdeler olsun iki gözüm dedim de
kara gözüm karardı, sevinç ile ısıdı cam gözüm
kaderinde gözü olur mu insanın olurmuş meğer
kader bende bir göz oldu karadan
öyleyse çıkaralım dedik şu hayatı aradan...

... o zaman parasıyla yirmibeş lira maaşım
yıl yetmişüç daha sigaraya bile başlamamışım
Ankara Birası yok satıyor çünkü yok,
'Tünel-Beyoğlu, Pasaj'da bir bira, Arjantin
iyi de bugün arife, boşver, bayramsonu içirim
çoğu dinden imandan çıkarır, azı tevekkülden mi ne
dindar eder adamı şu para denen meretin
hem ilk maaştan kafa çekilmez derler
kaçarmış bereketi, nasıl olsa hayat bir tren
çok istasyon var daha arada iner içirim
yoksa kafa mı yaptı para bende ufaktan
sallandığıma bakılırsa bir gemi olmalı hayat
amaaan şimdi bayram seyran, sonrası faşizm
dedim bana müsaade iyisi mi ben burada ineyim
hem ilk maaşını denizden almış bir şairim
hem Attila Jozsef'i de görürüm dedim, indim
trends o iniş, baktım ne Budapeşte burası
ne Attila Jozsef var görünürde, belki takma
gözüme denk geldi, göremedim, bu kara kuş da
nedir, turna ekspresi olsa gerektir, "Bağında
üzüm kaldı", daha dün akşam Cem Karaca
yazlık sinemadaydı, turnada gözüüm kaldı,
ezildi onsekiz yaşıım, kim silecek gözüüm yaşıım
biz dünyadan gider olduk Haydar Can dedim
bu şiiri yerime yaz, iki gözüüm, yoldaşıım...

Attila Jozsef istasyonunda katar olmuş turnalar
al gözüüm seyreyle, yerime gör, kardeşim Haydar
Ceme götür dön beni turnalar semahında
dar beni yor beni dünde gör ki neler var
dur beni sor beni günde gör ki neler yok...

(Yom Sanat 11, Mart/Nisan)

HÜSEYİN HAYDAR (1956)

Doğu Tabletleri

Birinci Tablet, Barbarlar

Bastırılınca, Dicle güneşi gibi kıpkızıl açar gonca,
Başkaldırır duvar boyunca gül başlı çocuklar.
Rüzgâr aşkla getirir bağ kardeşliğini, ama iki nehrin
Makas gibi kapandığı yerde, kesilir kara kurdele.
Çünkü Barbarlar gelecek bugün, Barbarlar gelecek, *
Barbarlar ulusumuzu adam edecek...
Ey erinçli bahçeler, ufak ufak hurmalıklar denizi,
Nasıl kızarırsa banyodan sonra bebeğin yüzü,
Biz de yıkanıp arındık, amberler süründük,
Son kez seviştikten sonra giyindik kefenlerimizi.
Çünkü Barbarlar gelecek bugün, Barbarlar gelecek.
Barbarlar bize uygarlık getirecek...
Bağ bıçağı bir elimizde, bir elimizde bağdâ,
Gözlerimiz kara tohumlu, sık yapraklı defne çırası.
Çünkü Barbarlar gelecek bugün, Barbarlar gelecek,
Halkımız Barbarlar'a armağanlar verecek!
Hayat alacak!

* Kavafis'in ünlü "Barbarları Beklerken" adlı şiirinden.

Bağdâ: Şiddetli nefret.

İkinci Tablet, Leylâ

Eski havaları söyler ana, odaları dolanır da,
Benlerini arar ellerim dolunayın yanağında.
Babil Ku'esi'nin yıldızlarını da vurdular, demin,
Meğer gözlerinmiş Leylâ, içi bal dolu gözlerin.
Boş bahçelerde rüzgâr, Leylâ Leylâ, diye ağlar.
İssiz yollarda rüzgâr Leylâ şarkısını söyler.
Diyorlar, bir mektup yaz Esenlik Evi'nin kızına,
Diyorum baksanıza, kapatmış kapısını, penceresini.
Diyorlar ki Humbaba bağlarını yedi, ırmaklarını içti,
Diyorlar ki yedibin yıllık şarap küplerini kırdı.
Meğer kanınmış Leyla, Bağdat toprağına akan.
Ah Leylâ, çakıyla kazıyan bendim duvarına:
Benimsin Leylâ! Sen benimsin! Leylâ Benim!
Soran olursa, gitti deyin, karanlık bir havada,
Ama, dönecek mutlaka, alnında çobanyıldızıyla,
Leylâ mutlaka!

(E 48, Mart)

Leylâ: Arapça, çok karanlık gece.

Humbaba: Gılgamış'ın Enkidu'yla birlikte öldürdüğü canavar.

Çobanyıldızı: Yön gösteren yıldız. Venüs. Güzellik simgesi. Ezilen ulusların kurtuluş simgesi.

MAHMUT TEMİZYÜREK (1956)

beyaz karanlıkta

Yamaçlarda yeşil beyaz benekler
Göğ toprağın süit kokuyor çiye buharı
80'i geçtin nasılsa, 90'ı da, süirdün 2000'e dal
Bu kaçıncı diriliş. Ustalaştın ağaçları tanımakta

Gördün her durumunu akarsuyun
Kaba şafakta kurum kurum akıp geceyi
sürükler, berrak bir nefese dönüşür ince şafakta
Güneşle birlikte sularda hem sevinç var hem keder
Sevinç güneşten, kederse hep aynı akıştıandır olsa olsa

Gün güne değışir kuzeyle güneyin farkı
Ansızın sararıp solar doğudan batıya yüzler
Güneş, dağlar ardından duyulan o gurbet şarkısı
Ovalardan atlar geçer ya da ruhumuzdan atlar geçer ovaya

içimde yitip gitmek arzusu o esmer
kadının ağzındaki beyaz karanlıkta

(Varlık 1149, Haziran)

MUZAFFER KALE (1957)

Yeni Şiir Kitabı: Sakın Zar Atma

Hiçbir Şeyi Unutmadım adlı kitabıyla KYOD Şiir Ödülü'nde 3.lüğü kazandı.

sessizlik uzağı

Nerdedir kim bilir şimdi Mahir,
dünya kalıcı bir yerdir bunu anlasa.

çocuktur değildir, mevsimler değildir
içe uzunca çekilen hava kalır.

Bilen
yolu bilir
dağın içindeki
güzel dağnıklığı. Kentin,
aklına takılan uyduları.
Belli belirsiz İzmir'dir belki.

Bir pencereden bakıyordur. Deniz
kendini gösterince derinlere çekilir,
ülke diye bir sıkıntı.

Sıpmı.

**Yeni bir harfe gelir çocuk,
haberi olur,
olacaklardan, bazı büyük gözlü çocuklar
babasıyla yaşamak ister
uzun bir süre daha.**

Kısadır.

**Aynen mermere benzer bazı zamanlar
Mermere benzeyince ne mi olur,
Damarından çatlar gider.**

**İnsanlardan yana bakıyordur Kar,
üşürse ten üşür. Değişir ses,
yakışır cam sessizliğine
kırılmadan önceki**

(Yaran 2, Mart/Nisan)

ADNAN ÖZER (1957)

Köprülü/veles şarkıları

IV

Bizim oraları anımsıyorum şu sıralar;
Uykusu kaçan bir çocukluk, bitmek bilmiyor,
Ayışığını içiyor hâlâ deli hareler
Kirişler ve kalaylı bakırlarda, görüyorum.

Görüyorum, abadan bir derviş hâlâ kapımda;
“Neyi özlüyorsun,” diyor, “özlediğine yabancı sen?”
Bir evi çocuklara bölemedin;
hasis ve habis bir yalnızlık için dışın.

Ne istiyorum bulamadığım köklerimden?
Böyle ahmak ve hayta, nereye gidiyorum?

Belikleri Balkan’da örülmüş annem de öldü.
Kırağı basmış bir çayırdı o; sert, alımlı;
hâlâ tütün yaprakları diziyor gecelerime,
geceler işliğim oluyor benim; satırlar çalımlı.

Çalımlı satırlarla aya karşı
göçmenliğin şiirine çalışıyorum, delirmeden,
delirmeden aklımı veriyorum bir uzak yurda,
özlüyorum katardan dağılan tuzumu zerre zerre.

Kulampir yuvası bu yahaner saçaklarda,
yuva tutmaz lın hayat ve onun emekleri,
dınmadan otla yiyen bir çolak,
geçti geçiyor sagılmuş bir bulut gibi nafîle.

Natîle onurumün hu çeyreğinde
Öyle yurtsadım ki artık savulun diyorum,
Savulun aşktan, yaşamaktan edindiğim kederler,
Son aşkın mumu da sönsün, yoruldu pervanesi.

Bizim oraları anımsıyorum da şu sıralar;
Uykusu kaçmış bir çocukluk, yüreği pervane;
İsmail'in oğlu, Halil'in, Mehmet'in torunu,
İnsanlar onu kovaladı, o insanlığı sordu.

Şimdi hasır örüyor, dizleri türkülerden nasır,
Kütük çekiyor köklerini saklayan bir ırmaktan,
hastalık kapıyor şehrin akşamüstü karaltılarından,
iniyor boynuna her köşeden bir erguvan satır.

Bizim oralardan aldım ben bu renkleri;
Adnan Özer, derler 'nevi şahsına münhasır',
yurtsuzluktan hayta, özlemde ahlak,
gözleri hâlâ o kalaylı bakırdadır.

(Yasakmeyve 1, Şubat/Mart)

ORHAN ALKAYA (1958)

Vadim O Kadar Yeşildi ki

vadim o kadar yeşildi ki, görmedim
tükendiğini, beni terk ettiğini, bende yaşayanı
herhangi bir böğürtlen dikeninden
mantarın inleyen zehrinden, ebemgümece ve su
iyi ile kötü, bilge ve tanrıdan, gitgide ikileşen
can çekişmesinden lahana yaprağının, tanıyamadım
nasıl görüp anlayamadım, nasıl oldu unuttum
hayaları kesilmiş babayı ve henüz tüketilmemiş evlatları
ben, ben, ben, ben, ben, ben, ben, ben, ben, ben
nasıl oldu da unuttum on birinci emre levha yazmaları

yazmak! bilgi, öğrenme hali, dilencilik sanki
yüzü bir boydan kesilmiş Ali himmetiyle
iki boydan olamaz, çün Zülfikârın sahibi değildi hiç biri
Necet'te bir kez daha boğazlanan Hüseyin'in
susuzluğun, insansızlığın, ateş ve kükiirt konseyinin
aşktan değil, meraktan hiç değil, kibirden yalnızca
mütedaim arkasına dönmeye yeltenen cür'etin
immodestus bir hüdainabit soydan isyan ile sızdıydım
allah kahretsin nasıl da aynı şeyin, dur durak dinlemez
çok çok bir künde ye bakar böbürlenmesiydi. yazdım

insan fevkalade pohpohlanmış, merkezinde durmaktadır
her şeyin, hiçbir şeyin, şeylerden şey beğenmenin
insan çok oluyor; birkaç tanrı zannediyor kendini
insan! bit, horoz, akrep, yunus, kedi, şahin, levyatan
feşmekân, önünde sonunda işte, binlerce lisan
söylediğini zannedenin anlaması gerektiği için konuştuğu
yüze ve göze saklanan, gayb âleminde söze saklanan
illa saklanan hoyrat ve bilirbilmez bir canlıydı insan
vadim o kadar yeşildi ki, yazamadım bir türlü
kelimeydi. ince bir çizikten akmadıkça kan

(Kum 20, Kasım/Aralık)

hakkâri, babam, marsilya garı

ansızın Hakkâri'yi özlemek gibi bir şeydir
bir gece saati Marsilya garından aşağıya doğru
küçük köpekli kadını ve mekanik piyanoyu anlamak
ürkütür insanı o emperyal ve hacimli merdiven
birkaç orospu aptal ördekten süzülür
sağda ilk sokaktan sola dönünce hemen
sarmısak kokularıyla şenlenir marselleise
tıpkı olağanüstü halden zap'a her çıkışında
süveydamda açılan su uğultusu gibidir
ansızın Hakkâri'yi özlemek insanı delirtir

ansızın babamı özlemek gibi bir şeydir
anadolu ihtilalinin derdest ettiği osmanlı'yı
sarayın bahçesinde bir tek İsmet'ten korkan
ve Kemal'i hep seven çocukları birlikte özlemek
demek bir yer var övmek ile gömmek arasında
sezar doğuya taşındığında konstantin mi oluyor
marşandiz mi oluyor bir koster lokomotifi taşıdığında
babam üç aylığı şaştığında proleter mi oluyor
ödenemeyen bir kira gibiydi işte babamın osmanlı kanı
ansızın babamı özlemek bu işin en delikanlı yanı

bende kalan her şey, üç ve çok boyutlu, hayattır
varsın mısra sığmasın kâğıda, zıvanadan çıksın
banka soysun her kelime, yoksul ve kamudan yana
bu gece hakkâri'yi hatırladım, babamı ve bizi
marsilya'da bir kahveyi, kendine konuşan adamı
bıyıklarında buzlar gizleyen bir gerillayı
ve evini özlemiş bir özel polisi hatırladım
yanılmıyorsam insandım bu amansız hızın sarkacında
bilip de yitirmedığımı ne varsa uzun sabahların
soluklandığı yerde: liman orada Sümbül dağı burada

(Eski 23, Eylül)

ENVER ERCAN (1958)

Deprem Senaryosu

Aletsel büyüklüğü kaç olursa olsun
Şok irisi bir artçıda
Bizim evin zemin kata kadar
İneceği kesin
Kapıları bile çalmadan hem de
Yüzümlün şekli ne hale gelir o hengâmede
Bilemem ama
En günahkâr ben olurum
Yıllardır biriken 2-3 ton kitapla
Kızım zaten ayrı âlem
İkide bir kitapların sonunu düşünüyor:
'bir de yağmur yağarsa...'

benim umurumda bile değil
o anda başıma ha tuğla gibi 'kitab-ı mukaddes'
ha iki ciltlik 'suç ve ceza'
ne çıkar
hep birlikte yuvarlanıp gideriz o hızla
ta en alt kata kadar

Yine de etik bir sorun kurcalıyor kafamı
Bana müstahak, tamam da
6 kat dolusu insanın ne günahı var
canları çıkacak kitap okumaktan
saatlerce enkaz altında

(Yasakmeyve 1, Şubat/Mart)

AKİF KURTULUŞ (1959)

Aşk ve Katil

uzaktır avutur
ve sessizlik başlar acıtmaya

ihamet, ayrılığa borçlanmaktır
bilinmez, kimden akar en çok kan orda

her aşk bir gün, kendi katilini bulur
silah çeker biri, öteki ortak olur suça

mecalim yok yeni cinayetlere, körelmiş maharetim
bir kurbanım var ki, öldüm ölesi bende yaşıyor

şifrelerimi çözdüm, buydu son ustalığım
gönliim dehlizimde beni boş yere arar

bütün yalanlarımı buruşturdu vicdanım
benden eksilen hakikat, fazlaymış artık hayata

tek mülküm kaderimdi, vedalaştım
unutulur emanette zaten, ruhum da

görgü tanıkları, posta güvercinleri, akbabalar
aşk çekişen biri var olay yerinde, belki o aklar

kundakladım gövdeyi, enkazdan ibaretti o da
parola sordu birine dağılmış parçalarım
yüzüme sürmek için sakil sözler aradım
iyice sürttüm çehremi toprağa,
rengim atsın, aşınsın harflerim
bir parem düşman olsun kırkıma

ücrarla çarpıştım yetmedi
omuzbaşım la barıştım dinmedi
kapattım sesimi, ışığı söndürdüm
yaktım, benden kalan ne varsa

küllerimi bulduğum bu kuytu köşede
bu hava kabarcığı altında

gördüm:

beni uzaklık avutmuş
sessizlik acıtmış seni

(Hayvan 14, Temmuz)

MUSTAFA KÖZ (1959)

Yeni Şiir Kitabı: Ateş Bağı

Belki Bir Dağ

Ellerin senin, yaz kasabaları, Kızıldenizler
alıştırdın onları olağan işlere
eğilip bir ağacı kaldırıyorsun durmadan
karaincir, günlük, akasya, harnup ya da mersin
kuşlar buluyorsun bir bahçe için
epey mavi çiçekler suluyorsun balkonlarda
epey mavi bir sedirde uyuyorsun öğlenleri
tuhaf bir Eskimo lehçesidir çünkü sıkıntı

“y”ler alıyorsun masmavi bir sahaftan
taşbaskısı, beyaz, lâleler gibi açılmış rüzgârda
 (o sahaf ki sergenler yapıyor rom şişelerinden
 mektup açacakları, gaz lambaları, parşömenler
 şamdanlar, mataralar, adak mumları, ikonlar, rüzgârgülleri)
belki diyorsun yalnızlık bir çandır
bir Sümer tanrısının astığı taş avlulara
çalar istemesek de kuşluk vaktini,
içinden atlar, güneşler geçen bir evde

uzun bir sokağa bakıyordur uzun bir pencereden
bir kadının güneşsiz yüzü
çarşılara iniyordur arastasız, çok bilinmedik
bir at hırsızının kemerinde sakladığı esrar kadar yalnız
Çaldıran savaşlarında yitirmiş oğullarını

saat 13'leri vuruyordur şimdi İsfahan'da
kasaplar saatlerine bakıyorlardır
durup durup bakıyorlardır kadranlara, akrep ölülerine
(saldırmalara, vitrin sineklerine, masatlara, jaluzilere
buz kalıplarına, akşam gazetelerine, etiketlere kan
oluklarına)

kâğıtlar kesiyordur mücellit çıraqları güney hanlarında
kapıları hep doğuya bakan ve her zaman mühürlü
bir rüyayı bölmekten geliyorlardır o çıraqlar
belki bir dağ iniyordur ovasına,
düzeltmek için yer altı sularını.

Ellerin görmüş geçirmiş ne varsa bizden öte
görmüş bunları, yaşanmış yaşanmamış
kötücül bir yarasa yeryuvar ondan değildir artık
onlar ellerinsiz alıngan, tasalı, hırçın
taşralı kuyumcuların bıçaklardan keskin gözleri
saf elmas gibi yontulmuş uykular,
işte, getirdim her şeyi seninle sonsuz
ovalar, dağ köyleri, hanlar, çarşılar, yeraltı suları
ilk karla çok üşümüş bir sokak adı

kitaplar buluyorsun, titiz, تنها, incinmiş
(ki ellerin önsözü kitapların, gömü haritalarının enfiye
kutularının, güherçile kaplarının, pürenlerin, kozalakların,
kaysı çekirdeklerinin, saat ayarlarının)
bir taşta oturuyorsun, Efesli bir taşta
şiiirler okuyorsun ikindileri,
uzatarak en taze boynunu kitaplara
bir bulut ağıyor, bir hamal yıkıyor yüzündeki yükü
çiçekdürbünleri gibi dönüyor yukarda gök.

(Şiir Ülkesi 13, Temmuz)

SADIK YAŞAR (1959)

Çöl kutusu

akşamlar buzdan küre, ıssız
kaktis gölgesi gündüzler
sevinci söndürölmüş bir korku
sokaklarda, hayaletsiz teneke sesleri

badem kabuğı dudaklı kadınlarla
tokluğu ayırdıydık açlıktan

her yer bizimdi, kiralık, avuçlarına
kum dolmuş ölü gibi
mezar süslü odalarda, yaşadıydık

tabakta ölisünü arıyor yabancıısı
yolu yenmiş bir kalabalık bu
çürüyerek bakışlarda...

yüzümüz yoktu dönüp bakacak
biz geri geri giderek, yaşlandıydık

gideceğı bütöünün hafızası, o damla
keder, ta dil altımıza kayan falçata
ah dilim! dilim kopsun, dediydik

(Yaratı 2, Mart/Nisan)

İHSAN DENİZ (1960)

**Bana Uzaktan Ateş Et
me!..**

**Hayır, bunu asla yap
ma; içindeki o yorgun
ve kasvetli ukdeye sakın
kulak verme!**

**Sözlerin en
büyülüsünden, melâlden, kalbinin içindeki güvercin
den vur beni..
Taşların kaderinden vur.. Dalların
uyanışından.. Kıyı
göllerinden.. Kuyulardan..**

**Haydi, başla ve bitir
artık bu serkeş ve çileli
seremoniyi: İlk sen çal o ışıklı
ışığı, kalbimi hüsrarla
yamala.. En son, havluda titreyen soluğun
asılı kalsın boynumda..**

Haydi, ömrümü ömrünle
ufala..

Önce sen
çıkar beni kabahatli
bir çocuk gibi ardından
bakakaldığımda o kan
ve barut istilâsından.. Cismimden önce sesimi
vur.. Karşıma geç ve tam cepheden ateş!
et bana..

İşte bak, dünya hâlâ soğuk
bir oda. Hayat, nasıl olsa fazla
kaza.. Bir ömür böyle
geçti, daima yağmalanmakla.. Heder
oldu, unutuldu; hep arzu
ve avunmak arasında..

Haydi, daya silâhı alnıma.. Yakından, tek
el.. Ateş
et hayatıma!..

(Hece 80, Ağustos)

TUĞRUL KESKİN (1960)

devrim önleri

yüzünü döndü güneşe sen geldin diye susi
sen geldin diye pat, kokusunu saldı kasım
ağrı karlar gönderdi sen geldin diye
nil akıp geldi evimize
konuğumuz palandöken sırı sen geldin

sen geldin diye uçurtmalar çıkmaz artık evimizden
bir kaydırak bir topaç bilyeler ve çember
erik çalmaktan yorgun el, düşmekten kanayan diz
sokak araları akasya dalları devrim önleri
sen geldin diye deniz'ler okyanus gezmiş, gelmişler

kordon'dan süslü faytonlar geçti sen geldin diye
macun şekeri pamuk helva bir kuşun düşleri
hayatlarımızdan zulüm gitti, aşk menzile girdi
çatıdaki küs kumru yanımdan giden solucan
sen geldin bütün mahlukat birbiriyle kaynaştı

sen geldin allahı gösterdi bu ayna
öpüşülmeyen akşamlar ne çok haram
bu girdiğimiz kapı bu kirli gül
dumanı tütmeyen hayat utandı senden
sen geldin diye iyilik konuğumuz her zaman

sen geldin yaban ördekleri, üveyikler
bir uzak biraz boşluk hafif karanlık
şiiirleriyle şairler uzaktan, çok uzaktan yoldaşlar
oyunlar resimler çizgiler Semih Poroy'lar
hatırlayıp yaralı hayatlarımızı söküüp gelmişler

sen geldin diye yapraklarını açıyor kitaplar
yapraklarını biraz yeşil, ama hep sana açıyor kitaplar
küiskiin daktilo, masanın üstünde bekleyen kalem
yazılmayı bekleyen şiir acılı dünyaların üstünden
sana gülümsüyor sana bakıyor sana seviyor, geldin ya

bir yaz aktı içeri, bir bahar kuruldu evimize

geldin ya, yaralı kurtlar ulumaz artık içimde

(E 48, Mart)

SERDAR KOÇAK (1961)

Diren Çocuk

Erbil'den Kerkük köylüsü Bağdatlı
çocuk şarkılarda çınlayan avazını
böliyorlar zorba haydut bir ıssızlığa
göl kenarından hurma ağaçlarından
burkasında Kandahar yaşmağında Nasıriyeli
amcası tef çalar enişte bakır döğer
orta şarkın pervasız isyankâr işleri
kopan bir el çatlamış bir zihni
değişiyor emperyalizm akıllı bombalarla cesetleri
yüz bin ırmak kuruyor milyonla krater yanıyor
toz taş çamur eskiden merdiven çimento ile kum
dağılıyor saçılıyor azim irade sebat ve kardeşlik
özgürlük adalet hani geliyordu iki yüz yıldır Batı'dan
gelen işte sadece ruh ve kalp yiyen açgözlüler
İsa'nın mezarını Babil bahçesini Türkmen kederini
bombalayan bu insafsız medeniyet sor kimin
seherlerde ağla kabrinde Hafız-i Şirazi'nin
Ali Hasan Hüseyin Ebubekir Fatma kırkbingöl
demir payandalarla çatılmış kimin bu ingiliz düğünü
ağla çocuk gelin kız yüz on yaşında mavili göz
Tikrit Necef Kerbela susuzluğa diren çocuk direneceğiz.

(Edebiyat ve Eleştiri 67, Mayıs/Haziran)

V. B. BAYRIL (1962)

Ten Geçilir!

Esatirler bahçesi. Yazmanın
kehribar sessizliği. Altın suretlerde
okunan, yokluk içre oturmanın görkemi.

Yapraklar perişan. Ten geçilir burada.
Buda... Kadim bilgi. Kimse olmayanın
Öteki'nden de içbükeydir gurbeti.

Neler yazılı orda?.. Alemlerden
önceki göğün altında, şeffaf bir gül
gibi kamaşan levha. Oluş'un beyaz sevinci.

Kendine bile müphem gövde. Perde
üstüne perde. Katman üstüne katman.
Yırt ya da kazı! Beyhude. Çıkmaz
bir türlü yüzeye, cisimsiz arzu birikimi.

Akis. Mekânda karanlık bir yelkovan
ritmi. Uçucu an! Kalbe sığman kelime.
Zamirler uyuyunca söner hâtıra. Susar
lisan. Burası dünya, burası taş orman!

Harf heykelleri arasından beni izleyen
son Kaplan. Seç kefaretim hangisi:
Mazlumların âhı? Zalimlerin zulmeti?..
Hazırım ödemeye herşeyi... Gel ve al!

Buysa, ruhumda kırılğan bir tay
gibi varoluşu taşımanın bedeli.

(Yom Sanat 13, Temmuz/Ağustos)

SEYHAN ERÖZÇELİK (1962)

Yeni Şiir Kitabı: Kitaplar Toplu Şiirler (1980-2003)

Kara Yazılı Meşkler'den

Kenar

Şeyin, kitlendi. Söz, kitlendi. Dilden kırık
sesler çıkarmış, hem kırık, hem soluk.
Sarkaç, denizden çıktı, ıslak, beton paslandı.
Tuz var, tuz yakarmış kırılmış sözlerin,
dil çarpıyor, dağlıyor, kâğıt tutuşmuş,
küil mü olmuş, ne olmuş? Şeyde, can var,
yangının, kalbi var. Defter kırıışmış, sarkacın
paslı, kalbin paslı. Şey, kitlendi. Sus şimdi,
solmuş defterin, kirpikler batır, can
susar. Yapraklı bir geçmiş biter.

Şey!

Kızak

İnce yağmış kar, sokaktan yağdı. İnceldi,
ağrım var, süzüldüm hen. Sorarmış sular. Kalbimde
kar var. Yoksa sen miymişin, sansar mı gördüm,
sen misin, yoksa sen, geldin mi... Yapraklar susar,
kar düşermiş. Miydi? Yokmuş, yok musun, nerdesin,
durgun çocuk? Ruh kaçtı, sen, nerdesin? Dur, bekle,
yağmurmuş ruhun, sansarın kalbinde. Yanmış,
bağrıyor, dağlıyor, yaprakların.

Cızz...

Cıss!

Budak!

Kördü kar, yağmış, sokaktan.

Sen misin?

Mıknatıs

Çekerdim, çekerdin ruhumdan, susuz bırakmanla,
ilmik, sökülmüş. Kuyun, dökülmüş. Göğün, yok.
Suyun, var. Kanar. Çölüm, bitti. Topraktayım.
Toprağımda. Erken sular geldi. Kim doğdu?
Sen misin? Sen mi geldin? Vuruldum, bıçak
kesilmiş, çekerdin, çekerdin, çektin. Demir, yok.
Göğün, parlıyor. Parlıyor mu? Toprak, sürülmüş,
sürülmüş. Yokum. Yokum. Başka bir şey mi var?
Var mısın? Çekerdin, çekerdin, ruhum, yok.

Yokum.

(Geceyazısı 2)

ADNAN SATICI (1962)

güzeldir gece

Güzeldir gece dağınık gündüzlerden
toplanır renkler ılıman bir noktada
mürekkebe dönüşür parıltılı söz
buruşur kâğıt, oluşur kalem

Söylerim, sana söylerim o zaman sevdiğimi
örülürken uzayan saçlarını çocukların
şaşırtan bir koşudur kendi de tanıyamaz
uzaklaşınca yelesi benzerlerinden

Diyelim ki yoldalar iki yanı da ağaçlıklı
biz çağırmadan aklımıza gelenler
biri yolun kucağındaki ay ışığı olsun örneğin
gecemizin kulak misafiri birkaç yıldız diğeri

Ve dallarda mırıldanan ısıltılar
kimseyi mutsuz etmeyecek söyledikleri
arada bir uğradığımız تنها sarayda
geveze bir sevinç, gör bizden köşe bucak

Öcünü akarak alır ayrılıkların
aşkımız bizim, zifiri su, işçimen kederimiz
doldurup karangu boşlukla kovasını
özlenen uykuyu dökünce üstümüze

Güneşi gösterir bize, güzeldir gece.

(Varlık 1154, Kasım)

NECMİ ZEKÂ (1963)

Geçen yıl yayımlanan *Yavru Aslan'dan Konu Komşuya* adlı kitabı Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü'nü kazandı.

İlk İlk Hatırat'tan

katastrof 1

denize geceleri girerdim... boya altında kalmış güneşin yaşlı başlı sevgilisi sorardı ingilizin turistine nasıl biridir prufrock diye almanca *metaforik geberemedi gitti* yakınmasının gınası akdeniz şiirini bir yarım akıllılık almış denize değil balığa girme peşinde hiç anlamadığı bir konuya bata çıka salınan ışık... içine sıkışanı atamayan beyhude kıvrak... sıkışma

–bir ateş ötüşü sayesinde– dağılır gibi olurdu geceleri mitolojinin yeni doğmuş sütbeyaz kızı uzun uzun düşünür çekinirdi sormaya nasıl ya... nasıl yani... ateş nasıl öter ki

katastrof 2

ayrılama düğümü uğraşmana gerek yok kendiliğinden çözülür *ayrılırsak beni bir daha zor beğenirsin* diyen çekip giderdi ağır bir kovulma hatırasına... yarı saydam bir felsefesi vardı çıplak gecenin doğruyu ne zaman söylemek gerektiğini çıkartamayan o yüzden... terk edilmişlik rengine bayılıyorum temposuyla gösteri sanatları çöplüğünde kırık dökük dolaşırken sevgili pederim bana tevdi edilen vazife her fırsatta uzak diyarlara koşturup *neden dilim kaşınmıyor* gibi sorularla oylanmaktı... kurtuluşum ya *inanma* uyan kararıydı ya da *inan ve uyan*

(Geceyaz.ısı 1)

ENİS AKIN (1964)

Yeni Şiir Kitabı: Öpünce Geçmez

akıntıya kapılmasaydık da biyere
gideceğimiz yoktu zaten

platon aşkı icadedeli beri
doktorumla beraber kızıla boyuyoruz
bir bilgisayar kazasında
yanan hayatımı

artık açacaklar biraları filan açmıyor
evde çalışan bitek çakmaklar kaldı
çakmak yangında ilk kurtarılacak diyorum

dumanın içinden geçerken
içimden dumanlar geçiyor

ben artık ateşe ibadet ediyorum

yatak odamda aktif bir volkan
ve gereksiz bir adalet duygusu

bir kundakta başladı
bu yangınların en dumanlısı
bিরer yaprak gibi yanıp tutuşan bakışlarımı

doktorumla beraber kırmızıya boyuyorum
platon aşkı icadedeliberi
her gece yüzümü ellerimle kapayıp
şeytanın ellerini öptüyorum

(Varlık 1144, Ocak)

KÜÇÜK İSKENDER (1964)

ibotie

Deli gömleğinin yakası kirli bir akşamdı;
dudakların
vurdumduymaz kliniklerde
sedyeydi ellerime! Evet, anlatacağım bu hikâyeyi, ibret olsun
ibret olsun ceddindeki bütün kırılğan kristallere! Tamam tamam,
elbette hen de inanıyorum ambulansların melek ritüellerine, ancak
insan öyle kan revan içinde taşıyamıyor ki sevdiğini her zaman
her zaman nöbetçi bir şair yok ki acil servis denilen cehennemde!

Sana kim Foucault oku dedi, Tarkovski seyret dedi hem de
hen ezhere içehileceğim rakıda rakkas istanbullar döndürdüğümde!
Pis zebani! Tanıdığım kuğuların ense köküne ağrı gibi çöken o
Ne menem şeyse, kim bilir, buna senin ormanındaki akrabalar
barbütürat tadıyla yaklaşacaklardır, çukulata süreceklendir en
acısından

senin en serseri hallerine; senin en serseri halin, bana
teslim ederken ağladığın düşündür; hüznündür; zulmündür;
Tamam tamam, kaç yanın büyüdü ki daha, daha kaç yanın asra
çocuk ve

saraylara şehzade! Evet, anlatacağım bu hikâyeyi, ibret olsun
ibret olsun ceddindeki bütün sıkılğan kabilelere!
Aşkı meşru kaç zalim tanır ki çalakalem tarih,
mihnet duygusu gelişmiş kaç nilüfer var ki yüzen
ruhun kör testeresinde!

Kes gömleğinin yakasını; kir, kirse, anca kesilirse unutulur!
Çabuk kesilen yerlerinden temizlenir yeniden, kurtlanmış
cendere!

İbotie, gencecik mezbaha!

İbotie, mezbahadaki genç ve sınırsız terbiye; terbiye
sınırı gecelerinde

evden kaçan on altısındaki inadına akortsuz akordion,
ah o bir veliaht!,

eğer kurbanın gırtlığına saplanan hayat olmayı kabul ederse!

Burada meseleyi abartmamak lazım, çünkü daha çok ölü var

Ortadoğu üzerinden Çin hareketına hazırlanan ABD

yani, Japonya'yı kısıpaca alacak bir müsibet felsefe!

Oysa sen Kıbrıs'ta bir fay hattısın, hatırlarsın, ilkokulda

derslikte karatahta üstüne asılmış, sana zorla gösterilen

paramparça insan resimlerindeki karşılıklı faşizm aksesuarlarını

güneydeki kız arkadaşına değemediğin o geniş, ferah duvar,

kısaca, imparatorluklardan gelen askerlerin ırsi tavsiyeleri,

o, muhteşem, o, muazzam arbede!

Rimbaud'nun dağları uzanıyor oysa yakınında

Elini siper etsen o fevkalade büyük gözlerine

Göreceksin!

Koşacaksın dağlarda dağ olmayı bekleyen tepelerle

birlikte eğlenmeye!

İnsanoğlunun kuzeyi güneyi yok İbotie,

insanoğlunun doğusu batısı yok!

Haritalara bakarak âşık olmaz çünkü hakiki insanlar

Çünkü pusulaların devleti yok!

Deli gömleğinin yakası kirli bir akşamdı;

buruşuk bir kravat gibi yaklaştım sana!

Ben, dedim,

birazdan gidiyorum,

ama lütfen halklar için

n'olur, yeni bir akdeniz bul bu güzel ada'na!

2 haziran 2003

(Son Kışot 6, Eylül)

ALTAY ÖKTEM (1964)

allah aşkına

bu gece yüzümde
arkasına yeni vagon eklenmiş
tren sevinci var
sanki ön kompartmanda
diş taşıyı temizliyor kerpetenle
yarısı bakire bir tanrıça, ah! arkaik
rüyalarımın sıçrayarak uyanıyorum
tırsıyorum korkak adamların paçama
tırmanmasından anne!
anne; ayet ül kürsü oku bana, sonra suratıma
üfle, sevişelim pis bir hüztinle
basılalım, kaçalım, damlardan zıplayalım
tünellerden geçelim; içimizde
tıkayı kalsın bir düğüm, çözülmesin
o düğümün ucundaki ipe asalım kendimizi
asılalım, kasılalım anne, kaskatı olalım
heykel gibi mesela, terk edilmiş bir kedi
yavrusu gibi, hani kuzguna şey gibi gelen
ney gibi gelen unuttum; hatırlat bana
ilk harfini söyle, ne bileyim ilk kargaşanı
ilk kovuluşunu falan cennetten
diyalektikten söz et; overlokçu kızlar diyelim
yalnızca overlok mu yapar, ilik açamaz mı
kemiklerini yalamaz mı bir adam sevgilisinin
emmez mi yani; yutkunmaz mı?
bu kadar basit mi hayat, bu kadar
tılsımı kaldıramaz mı kuzgunun leşi
yani yanlış değil mi bu; fısılda kulağıma
burnuma ingiliz anahtarı sok anne, dilime
neşterin keskin ucunu dokundur; sonra dur!

dur! bu kadar da acımasız olma
ben ele parçalanmış bir aynayım, kırılmış
bir dalım eninde sonunda
ikmale kalmış, kovuşturulmuş, buruşturulmuş
bir fotoğrafım; say istersen
topu topu kaç kadın girdi ki hayatıma!

anne, kulağımı çekmeden önce
son dileğin ne diye sor, allah aşkına!

(Kül 35, Nisan)

HAKAN SAVLI (1965)

Yeni Şiir Kitabı: Yalnızca Müzik İçin

Sonsuz Sayfa

O at

görünmez iplerle bağlıydı gökyüzüne

tan ağarırken atladı mavi uçuruma

ve suların altına çekti evreni

o zaman uyandı ölü asker

ayışığında ovayı gördü,

yürüdü... mısırlar arasında kayboldu

...ve ufukta göründü

yatışmıştı gök

taş köprüden, kavakların altından geçti

atın kışnemesine yaklaştı

acı armudun altındaki çeşmenin

durdu önünde

uzaklarda suyun kaynağında

sessizce sivruluyordu kar

saçlara, omuzlara,

tahta bir tabuta ...

sordum : evrenin

öte yakasında ne var?

belki şiir

belki ılık bir nisan gecesi

belki oğlunu kucaklayan mavi gözlü bir şair

ve belki Mahler'in beşinci senfonisi

Memet Fuat'a 2002 / istanbul

(Adam Sanat 205, Şubat)

ÖMER ERDEM (1967)

Yarım Ağaçlar adlı kitabıyla Cahit Zarifoğlu Şiiri Ödülü'nü kazandı.

‘Gecelerden 1 Gece’

91. gece

bağlarbaşı parkında güvercinler...!
bu sabah
çay buğusu...

bir cam önünde oturuyorum
camda ses lekeleri
camda zikzak merdivenleri
çırpınan kaya balığı..camda
... yüzüm

daha sanki dünden
elime batmış arı iğnesi
vuruştukça açılan kılıç dişleri

birbirinin ikizi
minik kızlar geçti yoldan
seker gibi gülümsemelerle
göstererek güvercinleri
annelerine

bir cam önünde oturuyorum
camda akıl rölyefleri
camda aşk cenkleri
pençesini açmış şahin gözü..
camda..
ellerim..!

“ne. olurdu..diyorum içimden..
bekleyeni.. olmasaydı insan!
ne.. olurdu...
bekleyen. olmasaydı insan!”

ve hayatı..
kıl bir testereyle sessiz kesen
ölümü,,,
susturmasaydı
inip kalkan güvercinlerle
her.yudumda.. çay!!!

(Kaşgar 32, Mart/Nisan)

CENK KOYUNCU (1967)

bilirdik?

Hayatın verdikleri reçete olamıyor yaşamın acılarına
Tanrı bile onarmıyor bu hastalığı, düşmüyor ateş; su
düşen tansiyon ve nabız yavaşlatmıyor zamanı, anlasana:
Bir gün daha geçiyor ama kâr etmiyor arsız yaralarına...

Bırak devrilsin gün, tahta eskisin, metal yorulsun, ten
çürütsün... Bu bir oluştursun, ateşin küle dönmesi gibi,
ellerin seni, gözlerin gideni araması gibi... Körelsin
kütük, ne fark eder soyağacın da meyve vermesin?..

Sen açtın; soldun böyle, bitti ömür. Geçti her şey... Elveda!
Biraz aç, biraz tok kaldı; kim, ne zaman doyurmuş ayrılığı?
Çözüm kendinde, sen adına çıkışlar ara, nüfuzun bozulmasın
kütük parçalanır, insan nedense ya er ya da geç gelir hayata...

Geldiğinle kalırsın, gittiğinle başlar unutuş... Cemaatin seni
iyi bilse ne olur? Kötü bilse zaten söylemez ki başucunda...
Bu bir aldatmacadır helal edilen hakların öcü alınır yaşamda!
Yalan, en çok uğurlanırken söylenir, giderken bunu unutma!

(Varlık 1151, Ağustos)

METİN KAYGALAK (1968)

Fena

1

kahret!

yürüdüğüm o dut yolundan da kov beni.

ne ki anladım

seninkinden farklı olmayacak

meylettiğim şüphenin sessizliği.

soluğunda bunca aşk acısıyla

benim hüsrânımı çeken

o balçık mevsimini de kör et!

-bu yetim nasıl sağaltacak kendini!

diye düşündüğünde,

-sahiden, benmişim! diyeceksin..

döndüğün kapılardan

beter bir dille.

2

nihayet, körfezde bekleyen

onca tamah taşıyacak beni,

uzak ömrün mesafesine.

halbuki

seni o sahte zamana fırlatan

fenalıklar bendendi.

oysa ben gelmeden

ısıtmalıydın gövdem,

uzak gözleriyle bakan yetimlere..

3

gözlerime şahit bir bakışla
bekleyeceğim,
bana kara düşenleri.
ve sen
başkasının ateşi olmaktan öte
bunca hebadan geriye,
neyle döneceksin?..

nefesinle inceldiğin gün
sepet yetimleriyle dönecek olan seferiye
tutunacak bir dal bulamayacaksın..

4

şimdi kendin için bir güney tut!
cismın bir yakarışla dönecek
eksik alnın inancına.
sana sarhoşluk veren o dil,
kimsede bulunmayacak..
nerden peydahlandığını bilmediğin
bir sesle çökecek,
nâr defterlerinde eriyeceksin..

5

nicedir latini kibrinle
dolaştığın yüzün
seni o son eğride boğacak,
gözlerindeki kabul
kimseye cevap olmayacak,
ve sen ilelebet ruhunu böldüğün
o sözle,
küstiüğün her şeye
beni sarfedeceksin..

6

şimdi, unutsam dediğin onca şey
bir gün dönecek,
kaybolacak soluğunda
pirinç taylorın benzi,
sen o tufana meyledeceksin..

beni, andımdan eden şeye çekilsem
senin uzağına kim ağlayacak!

7

oysa düşer insan,
azlederken kendini o son ışıktan.
kaç zaman hiç bilmediğin
görmediğin onca hiç için
gözlerin dolu gideceksin..
hiç kimsenin atlasında olmayan
bir naz vuracak seni,
bana bir vedaıyla geleceksin..

8

gözlerinin yaprağıyla örtüdüğü
o son gece,
bil ki kimseyi ısıtmayacak..
tohumlandığın küfrü
bekleyişin o tuhaf aynasıyla büyütecek,
kendi yüzüne
mutlak bir kelimele döküleceksin..

-tanrım! bendim fücür
kirli elleriyle hep kendi yüzünü ağlayan.

9

şimdi üştüsen seni, kelimelerin..

(E 46, Ocak)

MEHMET CAN DOĞAN (1969)

Su Sesi

Murat aradı az önce telefonla
ve sesi odada hâlâ
yok hiçbir mânâ hiçbir tutamak
ama duvarlarda bir yankı mutlak
saran kol çağırın ağrı kadar
çıplak bıraktı geçti zamanı
küçük bir hatırlatma hepsi
küçük bir istek ama neyin nesi
neyin nesi böyle zar gibi
çevrelemiş askıdaki gülümsemeyi
sorabilseydim bilirdi
sesin de var mıdır bir rengi
diye Van Gogh'a "Sarı" derdi
"sarı yakışır hüznü örtü diye serene
ayrılığa siyah giydirilir de umutsuzluk
dalga dalga yayılır başakları görene"

Kar yağmıştı sabaha karşı uzak tepelere
cılız dallarına ve hatıra yapraklarına da
ağaçların- yapraklar unutulmasın diye
unutulmasın beyazmış meğer hüznü örten
bilememişim taşınmadan önce
duvarları boyamanın yitirmek olduğunu
ve insanın her evde duvarlara solduğunu
bilememişim meğer felç taşınırken
dedim ki Murat’a “Son günlerde
verdiğim sözleri tutamıyorum ben”
güldük hüznü örten bir beyazlıkla
kötü bir hafıza oyunu ya da alışılmışın
yeniye galebe çalması gibi “Kolay gelsin”
dedik birbirimize herkes uzaktayken
benziyor sesine ne eklcdiyse
O uzaklık işte o durgun su sesi
o tepelerdeki şehirlerdeki gülümsemelerdeki
kaldı kalsın tanır gelince ve geçince yenisi

(E 49, Nisan)

BÂKİ AYHAN T. (1969)

Yeni Şiir Kitabı: Uzak Zaman Övgü

yıldız akışı

geceye gömülsem ne iyi olurdu: gergin

ne iyi olurdu sana gömülsem: kılıç
ipekte arzunun şiddetiyle derinleşir gibi

kendime yıldırımlar seçerdim gömülürken
kıtaları yeni çarpışmalara hazırlamak için
gövdemdeki ateş izleri hızla büyürken

aşkın gövdesini mevsimler değiştirir
değişirsin, yoklarsın zamanın sonsuzluğunu
duyarsın bir kurdun tıkırtısını ve uluyuşunu
kış ve güz sevişirken aynı gövdede demektir

bahçeme dikseler seni, adsız bir ağaç olsan
uğultular ve hışırtılar: zamanı dolduran
her yaprakta duyarım sessizliğin sesini

yıldız akışının parıltısıdır duyduğum
kılıç ikiye ayırırken tutkulu geceyi

seninle değil, sana gömülmek istiyorum

(Le poète travaille 7, Haziran/Temmuz)

ŞEREF BİLSEL (1972)

Yeni Şiir Kitabı: **Magmada Kış Mevsimi**

Verasus

Doğan Ergül'e

Ben çok hüztünlü adamlar gördüm
hiçbir şey konuşmadım onlarla
karşılıklı iki keman gibi işlek
çizdik omuzlarımızı...
sadece birisi: Ateş almaya mı geldin! dedi
ben çok hüztünlü adamlar gördüm
yalnız o beni gördü

iki kadın sevdim
birine siyahlar giyiniyordum
giderken
diğerine böyle anlatılmaz
üstüm başım rüzgâr gidiyordum

Ergani Diyarbakır arasında
tarlaya giden kızlar...
Her birinin içinden Dicle akar
herkesin evi varmış! olsun
göz göze gelince bütün evliler bekâr

Tokat Niksar arasında
ben çok hüzünlü türküler duydum
toplanıp dağılan bir çift zar
baş başa vermiş iki mezar
yüzüne türkü söndürülmüş kadınlar

Sivas Şarkışla arasında
cep aynamı düşürdüm
bir horoz dağılıp durdu sabaha kadar
Sivas Şarkışla arasında
kurşunlanmış tabelalar...
oysa bu yolun tehlikeli olduğunu
insan içine bakınca anlar

Ayaklarım ağzımın içinde
yerle gök arasında
ben çok baş aşağı durdum

(Kaşgar 32, Mart/Nisan)

AZAD ZİYA EREN (1976)

cezayir menekşesi

(“je n’en connaispas la fin...”)

İkinci vakti,
yolunu şaşırp pencereye
kendini salıveren *Cezayir Menekşesi*’nin
henüz pembeleşmemiş yakut cüz’leriyle
sanmam çok uzaklardan geldiğini!

Çakalları ve öteki dağ yırtıcılarını saklayan
ayın avlusunda, ırmakların uğultusuyla
Çaykovski’yi ve *Piaf*’ı aynı iki dakikaya
serpiştiren muz ve acıtan teknoloji
gök ve toprak / haz ve ürperti
gerilirken kızıl telleriyle dudaklarımda
damla damla gül esintisi apansız...

Bu bir Fransız sayıklaması değil
ya da sor Eliot’un ‘oyuk adamları’*nın
içi boşalmış yazgısı bizimkiyle aynı olan
bilinçliliğe doğru dönüşen
bağımsız varyeteler sunan ebedi bir işkence
önce birebir sonra kitlesel gerçekleşen
çorak mutasyon ve eşi benzeri olmayan
iç yıkımsal görüntüler toprağı

Evet bu topraklar da gümüşün
parladığı zamanlar uyandı
ürperten çingiraklarının mırıldandığını
her yönden yükselen çığlığını
gecede esneyen ateşli çarkların

Evet bu topraklar da ışık sızmalarıyla
ilelebet aşağılara yitiriyen
marsık yüzlerle yaşadı
sırtında güneş sığağı
gögsünde karanlık saçağı nasılsa öyle...

Ekimin çınlayan rüzgârıyla
hışırdayan Çehov karartılarında
ve gidemediği topraklarda Gide'nin
kımıltısız ve donmuş
fildişi goncalarla bezeli hayatın
en alımlı entrikasında ölümün
yekta güvence olduğu asrın öbeğindeki
sen ey süreğen keder!

* Bizler içi oyuk adamlarız,

Bizler içi oyuk adamlarız... Thomas Stearns Eliot

Dalgaların sarstığı kıyılarda
nemli dokunuşların yosunlu dudaklarıyla
donanmış safir taşlı göğsü katlanan
sen ey zamansız veda!

Kehanet gibi pürüzsüz ve hararetle
sokulan sfenkslerin tuz kristallerinde
kesici birer ikonaya evrilen
sen ey hançeri ekinoks!

İlkin sütünü, ince sarı ve
metis pembesini deneyerek sonra
safkan yakutu ihtiras diye
yapraklarına taç süsü seçen
sen ey umutcul çiçek!

Kış yaklaşıyor
safrana kaplayıp zümrüt yelpazelerini
karartılmış bir şimdinin yüksele alçala
kötürümleşen taraçasında büyüyerek

*ölüm ikimizi de içecek bu bir gerçek
ve fakat yenemeyecek bu da!*

Yaşanılan şehrin yarasa kanatlarıyla
delik deşik olmuş parıltılı sokaklarında
bezgin dolanan hayattan caymak zordur
çorak ve ölümcül bir ana denk düşse de
yolunu çeviren işgüzarlar ortasında

ki baktım da oyuk gözleriyle ölülerinin
orada değildiler, orada değildiler!

Avlanıyordular ormanımda avdım
zihnimin kasıldığı titreşimlerle kayan hayat
kavranamayan sonsuz provalar
ve trampet seslerinin metalik soğukluğunda
ve kanın periyodunda
istencin ritmik artışında
seziyorum önlenemeyen olacakları

Yıkılmış bedenlerin patlayan fıskiyesiyle
kanın yasası yeniden değişecek

ve ben hazırım sonunu bilmediğim hayatıma

(Yaratı 1, Ocak/Şubat)

NİLAY ÖZER (1976)

Ol!..

“Bu dünya bir daha olmalı”

Melih Cevdet Anday

parmaklarım kekemeydi bunu hatırlıyorum
büsbütün tutulurdum özrüm seyredilirken
ya zulmün siftahıydım ya güneş ıslak!
aşkın böcek sokması gibi üşüttüğü vakitler
tövbeyle sıvazlardım pişmanlıkları
kurdelesı kötüce kulpu elbette kırık
darlıktı göğsüme iliklenen tek milât
gözlerimin uykuda açtığı gediklere basarak
rüyaya tırmanırdım görklü tavus kuşları
nasıldır duvar halıları gibi tozlanmak
ve naz kime yanaşır sormadım
herhangi biriysem hiçbir şeyle avunmam!
o sirkeli bezlerden buhar yükselten alnım
ılık çayla ovulan gözkapaklarım bile
yavaşlamış değildi hakkın vicdanı kadar
çok kez kimlik niyetine gösterdim
yağmurun şişirdiği karton evleri
gayretin sol teli elektrikte gergin
viran direklerden pas yalayan çocuklarla
sayıklardım esriktim öteden beri
kar altında mayışan bahçeleri belki ama
mavi buz saçaklarını hatırlayamam
kimdim neredeydim aylardan neydi
gece geçtim dünyadan

yalan yaşamak dövüinen ağlamacılar
ve sırlar arasından başımı eğip geçtim
uçlarından utanan körpeler gibi kurnaz
kamburumu çıkartıp şeytanımı devirdim
yazları üzdüğüme getirdim sözü
günah hisasından yukarda tutulan su
boşalırken üstüme yalaz maşrapalardan
sesim bilmiyordu fısıltıyla çağlanmaz
ben düğün evlerinde cenaze evlerinde
kapı önlerindeki ayakkabılardan mesul
tutulunca öğrendim:
her cemrenin ateşe düştüğü tende
nefes almak bir tören gerektirir
gül mezheptir rengini saklayana
geçtim sabrın sınavını iyice hafifledim
ey düğümler çözmekle şöretli pîrim!
köklerimi çöz ki can bulsun
gül dibine gömdüğüm yol resimleri
bahar bana gelmiyor ben bahara gideyim
yanılıp yapraklanıp olmazlara düşeyim
ey her şeyi bilen şakrak ahali!
bunca bilgelikte aşk yok hayret yok
bir ağacı şaşırtan üç şey söyleyin
kasten ve ibret olsun diye serildim
avluların hükmünü boğan iplere
orada rüzgârın havadis taşıdığı
çamaşır günleri çivit kesmiş bir gökle
yıllar yılı bakışan seyran değil de neydim
kalmanın sazları sakızları uzarken
bir çığnem karanfil gibi sevdiğim
ömrümü aşklara yetirecektim güya
ardımda soğuyan küller
kapımda ayrılığın eyerlenmiş atları
bir geniş taşlıklardı bir eski çinilerdi
dönendim durdum ayak diredim
aksak bir semahla geçtiğim her kuytuyu

takunyaların aksak ritminden bildim
yükümü dağların hörgüçleri arasına
bağlayıp gönendirdim acının yakutunu
yıkık sebillerden ulu hazretlerden sonra
dört kitabı birden ezbere istediysen
o kabul sözlerde açık aramak için
bağışlamaz niyetimi kaza ve kader
ne terime gül yakışır ne alnıma kâkül
bir cezayı bin rüyayla çekmek zor ama
var bende o tahammül

(Edebiyat ve Eleştiri 69, Eylül)

KADİR AYDEMİR (1977)

Yeni Şiir Kitabı: **Dikenler Sarayı**

“Dikenler Sarayı” adlı dosyasıyla Özel İsviçre Hastanesi Şiir Ödülü’nü kazandı.

Bu Bir Masal

Yorgun bir ışık lekesi geziniyor boynunda
Ansızın bir tanrı olan parmakların
Karanlık evimin perdesini aralıyor

Sarıyorum sana, gelinciğin tutunduğu
Topraksın sen. Dilindeki kuyudan çekiyorum suyumu
Bir tırtıl gibi uzanıyorum dudaklarına

Durmadan kemiriyorum yapraklarını
Ben kuşları ölümsüz bilirdim, diyor
Senin o köpükten, beyaz etin.

(Budala 23, Ocak-Şubat-Mart)

Av

**Terin bir akarsu oldu gecede
Pürler döküldü saçlarından toprağıma
Arıları bilmeden emziren
Soyunmuş bir lâdindin sen**

**İpekböceğı kozasını nasıl örerse
Nefesin, öyle narin
Karıştı ateşten isteğıme**

**Omzunun o çıldırtan dağında
Kartal gibi açık pençelerim
Ve ansızın alıyorum seni
Yoluk yapraklar arasından.**

(Dize 92, Haziran)

KEMAL VAROL (1977)

Geçen yıl yayımlanan *Yas Yüzükleri* adlı kitabıyla Nüzhet Ernan Şiir Ödülü'nü kazandı.

Katran

nilay'a

I. veda neziri

sözün harfi bağışlamadığı yerden geldim
sabır telkin eden ayaklarımı unutup
taşın ve suyun uzağına geldim
oysa erkenmiş daha
ceplerimi sökerek ayrıldığım kendimden
ne kadar uzak düşsem
çeşmeler yine susacakmış yüzüme
geç oldu ama bunu da bildim:
yarıldı aklımın serinliği
herkes bir nehrin dalgınlığıyla baktı bana
ben ey paslı sözlerin sahibi
onca zaman sonra
herkesin yalanın saçlarını okşadığı yere geldim

herkesin veda hevesiyle toprağa imrendiği yerde
iki gece beş kış uyudum rüyama
kara atlar kışı geldiğinde
artık kalbime gerek yok, diyordum
olsa da faydasız
beni kadirgamdaki üveyiklere mahcup kılacak
hangi kelime geçit
dokunduğum ipeklerden yükselen zerre
bana neyi fısıldar, diyordum
ama bir gün bir harf parmaklarıma dar geldi
kirpiklerimin işaret ettiği vadiye baktım
bir gün ceketimle bir kapıya yığılıp durdum:
adımın geçtiği yerde bana kim üşüeyebilir, dedim
her taşa tuttuğum alnımı kim unutturabilir bana

daha çok dökülmeden varıp sorinalıydım çünkü
ellerim titrerken çıraklığım nerde bitti
sebepsiz ıslanırken yoksul eskilerim
kayaları yalayan köpeklerle eşlik ettimse niye
kendimi soldurmakla ünlendim sonunda
sandım ki su bana sırrını bağışlayacak
taşa rastlayan bir çivi nasıl susarsa
öyle eğileceğim her kuşkuya
sandım ki söğüt ağaçlarına ağlayan
ürkek süvarileri susturabilir
ellerine bakarak büyüyenleri sevip
okuduğum veda yüzleri unutabilirim
çıraklığım nerde biter bilmeden
yedi ciüretle geçtim kapılardan
yine de kaplan kini bırakmadı beni

hududa kulak veren boynuma
ne söylediysem faydasız
kırımızı karlar yağarken affedecektim
herkesi ve nezirimi
bu başkasının kini olmalı, dedim
bu gergef eski
vahdeti bozdum, daha çok mahvolmak için
çelikten aynalar tuttum çöle
haram sulara dağladım marifetimi
ne yapsam, ne yapsam
yine de hep, ah
düşmanımın teni çekti beni

en sonunda
başkasının kanatlarıyla vurdum kıyıya

yaralı atlarım, kırbamdan dökülen kan
gelip almaya gücümün yetmediği iştah
havaya atılan taşla vardım kapılara
çok eskiden yeterdi bana
duvara dayanmış tüfeklerle aldığım soluk
sanıyordum ki
rüzgâr her sözü süpürmeden anlayacaktım:
herkes ölüm kınaları sürünüp beni unutacak
ah ve ay'la görünecek görünmeyen
etimde sınanan bir veda ki
içimden o kelim-ı kadim akacak:
beni herkes en son gördüğüyle hatırlayacak

çünkü temaşakârların yalanıyla indim
çocukluğumun yılan sarnıcına
dilim ve rüyam geride kaldı
uzak düştüm yas çadırlarının kahrına
kırk inziva bakarken gözlerim
dedim: kara yazlar biriktireceğim yazgıma
gün gelecek göç edeceğim sarnıç ve şerrimden
ellerinden dövme güller düşürüp
güneşe sırt dönenler
kısmet ve Allah'ı burada değildi
diyesilerdi bana

(E 46, Ocak)

SEYYİDHAN KÖMÜRCÜ (1979)

Yeni Şiir Kitabı: **Hasar Ayini**

Hasar Ayini adlı dosyasıyla Arkadaş Z.Özger Şiir Ödülü'nde Jüri Özel Ödülü'nü kazandı. Yaşar Nabi Gençlik Şiir Ödülü'nü Mehmet Erte ile paylaştı.

siyah

*Şûşa dilê min şikest!**

Zafer Ekin Karabay içindir

işte! patlayan parantez, sırayı bozan ölüm
söndürüp ışıklarını karşıdan karşıya geçirmeye yarayan hayat
bilinsin ve süsüz siyah bilinsin istiyorum;
mutlak bir ekip çalışmasıdır
üç el oyuk bir yağış biçimidir ölüm

demişken diyelim ve öyledir;
olmayan davaların işi değildir divana kalmak
ya da aşkın ara sokağında balkondan sarkmak
çünkü çocuk oynucağıdır harç taşımak
taş toplamak, kuyu kazmak
demişken diyelim ve öyledir;
çocuğun oynucağıdır çocukken balkondan sarkmak

işte! ben dolaylarında hayatını kaybeden eşim
önce aşk, sonra ara sokağında taş taşıyan şüphe yani
bilinsin ve süsüz siyah bilinsin istiyorum;
yok kimseye -makilerin orda- anlatacağım bir şey

* 'içimdeki şişe kırıldı'; annemin ölümü karşılama cümlesidir.

demişken diyelim ve öyledir,
hâlâ şüphe taşıyor her taş
süslü cami avlularında yalın ellere tapıyorum
öldüğünü bilmeyen iplerden
hâlâ süslü siyah mektuplar alıyorum
günlerdir -makilerin ordan- yazıyorum;
sigara ve kahveyi saymazsak evde yalnızım
günlerdir söylüyorum;
sigara ve kahveyi saysak da evde yalnızım

aslında günlerdir çok ileri gittiğim de söyleniyor
ısrarla yüzündeki kışa benzediğim ya da
kış dediğim aynamızın önünde elek
günlerdir hoh taşıyorum
taş topluyorum deliklerine
yani ısrarla kuyuları güldürüyorum kendime

işte! ben dolaylarında hayatını kaybeden hayat
önce aşk, sonra ara sokağında taş taşıyan şüphe yani
bilinsin ve süssüz siyah bilinsin istiyorum;
yok kimseye -makilerin orda- anlatacağım bir şey

(Yasakmeyve 1, Şubat/Mart)

EMRAH ALTINOK (1980)

Melih Cevdet Anday Gençlik Şiir Ödülü'nü kazandı.

inceden

döndüğümde elinde inceden siyah
seni kimseye senin gibi anlatamayacak
bir iplik parçası gibi hüztün kalacak

üzerinde dinlenen, üzerinde senin olmayan
kirlice siyah ve uzunca elbisen olacak

eteğinden sallanıp sen geçmişini kovalarken
ayaklarının altını yakan
saçılmış yüreğinin kumdan parçalarına
bata çıka uzayan o iplik

döndüğümde elinde inceden siyah
beni sana anlatamayacak
bende kalmayan inceden hüztün

hüznü gözlerine gizlemiş sözlerim
saklandığın yerden seni söküp çıkaran ellerim
inceden aşk, inceden giz

inceden siyah bir iplik kadar koparcasına hüztün

(Varlık 1150, Temmuz)

DİVAN ŞİİRİYLE BAĞLANTI KURMAK

İSMET ZEKİ EYUBOĞLU

Son evrelerde eskiye dönme özlemlerinin örtüsü altında Divan şiirinden yararlanma geleneği sık sık ortaya atılıyor, özellikle kimi genç ozanlarda bu özlem kültür tarihi konusunda kökensel bir sorun olarak gündeme getiriliyor, eski sanat varlıklarımızı tanıma, anlama kapsamında sergileniyor. Kuşkusuz geçmişî tanımak bir uygarlık sorunudur, ancak geçmişî bakış açısının içeriğini bilmenin de gereği vardır. Neden geçmişî? Bilimsel bir gereksinim mi? Yoksa yeninin karşısında başarısızlığa uğramanın bir kendini güçlü sayma özlemi mi? Özellikle dinci çevrelerde bu özlem eskiyi uygulama alanına koymanın simgesidir. Osmanlı tarihini öğrenmenin geçmişten alınacak dersler konusunda toplumsal yararı vardır, ancak Osmanlı gibi yaşama özlemini uyandırırsa yararsızdır. Geçmişî yaşamak yeni anlamadan dışlamaktır.

Önceki yazımızda belirttiğimiz gibi Divan şiiri kapalı bir çevre şiiridir, yaşamsal olanaklara açık değildir, bu nedenle yaşama giremeyen bir şiir olarak kaldığı sürece tartışılır. Divan şiiri bugünkü kuşağa ne verebilir? Bir insan düşünün, yüzlerce dizeyi belleğine yerleştirmiş; peki ne işe yarar? Buradaki “yarar”ı çıkar diye anlamamak gerekir. Evime gelen Dr. Halil İbrahim Bahar ile Necati Güngör bu konu üzerinde durdular, ancak yararlanmaktan yana olmadıkları da açıktı. Dr. Bahar; “Günümüz şiirinin Divan şiirinden yararlanma olanağı var mı? Ayrıca gerekli midir? Varsa niçin? Yoksa niçin?” diye bir soru attı ortaya. Benim düşünceme göre, günümüz şiiri yaşamsal öğelerle bağlantılı olduğundan yararın nerde aranacağı açık değildir.

Divan şiiri sanıldığı gibi evrensel değil; çok belli konuları içerir, Farsça-Arapça kökenli dörtyüze aşkın kavramdan kuruludur, ondan yararlanmak, onun doğuş ortamında yaşamayı gerektirir.

“Bir elinde gül bir elde cām geldin sâkiya
Kangısı alsam güli yahut ki cāmı ya seni.”

Bu dizeler güzel, duygulu ancak o ortam nerede? Bugün özel içki dağıtan görevlilerin olduğu toplantılar var mı? Bu dizelerin yaşama bağlı

yanı kaldı mı? Divan şiiri bir s s takısı değildi, bugün o  zellikliğini yitirdi.

Divan şiirinden yararlanmak günümüz için eski kılıklarda tiyatrodan bir oyun sergilemeye benzer. Sözgelişi “Kral Lear” güncel kılıkla gösterime sunulur mu?

“Neden ş h-ı nih l-i g lde bülbül  ŗiyan eyler

Bu bir demdir ki hed ş h-u gedayı k muran eyler.”

Nef i’nin bu dizeleri günümüz ozanına ne söyler? Burada beğenileri tartışmanın gereği yok, değişen yaşama bakış biçimidir.

“N m-  niş ne kalmadı fasl-ı bah rdan

D şdi çemende hayli dıraht itib rdan.”

Baki’nin bu dizeleri günümüz ozanında hangi estetik duyguları geliştirir dersiniz? Sorun, Divan şiirinden aktarılmış birtakım se kilere bağlanmakta değil, bütünü içine girmeyi başarmakta,  z m  asmasından yemektir, bunu da günümüz ozanının başaracağını sanmıyorum. Bugün benim tanıdıklarım içinde Divan şiirinin bütün inceliklerini kavrayabilecek kimse yoktur (Said Maden dışında).

“S kiya meclise gel cismime gelsin canım

Ahdler tövbeler el s gere kurban olsun

Ayağın sakınarak basma aman sultanım

Dökülen mey kırılan ş şe-i rindan olsun.”

 kekiciliğini biraz da “aruz”a borçlu olan bu dizelerin anlamı s z c klerde değildir kanısındaız.  l  n n sağladığı ses uyumu dilin yapısından geliyor, bu yapı da toplumsal bir kurumlaşmanın ürünü. Bir söyleşide okunan birkaç dize, ya da şiir başka, o şiirsel ortamı yeniden canlandırmak başka. Bu durumda sözkonusu edilen, geçmişi bütün değerleriyle gündeme getirmektir, bu ise olacak iş değil.

“Mukavves kaşların kim vesme birle reng dutmuşlar

Kılışlardur ki kanlar d kmeyile zenk dutmuşlar.”

Bu dizelerin nesinden yararlanılacak? İmgeler değişmiş, anlatım özelliği gitmiş, söyleyiş bile başkalaşmış. Benim lise yıllarımda ünlü dil bilgini Besim Atalay Divan yazını liselerden kaldıralım, yaşamsal içeriği kalmamış anlamında sözler etmişti. Onun ardından Abdülbaki Gölpınarlı “Divan Edebiyatı Beyanındadır” adlı çalışmasını yayımlamıştı. Divan şiiri ortamında yetişmiş Gölpınarlı’ya ilk tepki Nurullah Ataç’tan gelmiştir. Gölpınarlı tekkeden yetişmiş, çok iyi Farsça-Arapça bilen bir uzmandı, yapıtları bugün bile kaynak niteliğindedir. O çalışmasında, Divan şiirinin günümüz gereksinimleriyle bağlantısının kalmadığını örneklerle sergilemişti. Gölpınarlı’yla bu konuda pek çok söyleşimiz olmuştu. En sonra ben de Divan şiiriyle ilgili çalışmalar yayımlayınca, özellikle Ankara DTC Türokoloji bölümündeki bayan prof. ların ağır saldırılarına uğramıştım. Oysa bu bayanlar Divan şiirini benim kadar da bilmiyorlardı, bunu da Türk Dil Kurumu’ndaki tartışmalarımızdan öğrenmiştim. Nurullah Ataç Divan şiirini, kimi ozanları çok seviyordu, öğrenilmesinden yanaydı, ancak çağının geçtiğini de biliyordu. Ahmed Hamdi Tanpınar da öyleydi. Üstelik onlar bu şiiri biliyorlardı. Şimdiki durum öyle değil; belleğe yığılmış, içerikten yoksun bir yükür bence.

“Çin illerinin çok gözü âhûların öğme
Ey hâce bu Rum illeridir bunda neler var.”

Ölçünün sağladığı bir uyum, çekici, ancak düşünsel açıcılığı yok;

“Kalem kaşun çekerken desti kudret nevk-i kilkinden
Mürekkkep sıçrayub pişâni-i dildâre ben düşdi.”

Bu imgelerin yaşamla bir bağlantısı var mı? Burada Divan şiirinin içeriksel yapısı gündeme geliyor, önce dil karşımıza çıkıyor. Oysa dil burada yüzeysel bir sorundur. Dilin arkasında saklanan sorunlar gözardı ediliyor. Önemli olan dil verilerinin yarattığı güçlüğü çözmektir. Ozan bir yerde “şem-i ruhsar” diyor; bu, sözlükte “yanağın mumu” anlamındadır, peki sorun sözlükteki karşılığı bulmakla çözülecek mi? Ozanın kafasında canlanan düşlemler, imgeler ne olacak? Bunları açıklığa kavuşturmadan Divan şiirinden yararlanmanın anlamı nedir? Sorun bir dil konusu olmaktan çıkıyor, sanatın toplumsal düşünce kılıfına bürünüyor.

Konuyu biraz daha açalım: Osmanlı tarihçilerinin en ünlü sayılanlarının çoğu şairdir, “Divan”ı vardır. Bunlar Osmanlı toplumunun kültür çatısını oluşturan öğelerdir. Siz Divan şiirinden yararlanmaya kalkınca, yalnızca şairlerle mi ilgileneceksiniz? Divan şiirinde geçen sözcüklerin çoğu, sözlükteki anlamının ötesindedir, imgedir.

“Hazır ol bezm-i müikâfate eyâ mest-i gurur
Rahne-i seng-i siyah penbe-i minadandır.”

Kırımlı Rahmi’nin bu dizeleri hep çözümsüz kalmıştır, sayısız açıklamalara, yorumlara karşın. Bizim, eskiye yönelmek isteyen, Divan şiirinden yararlanmanın erdemini savunan aydınlarımız eski şiirimizin bütününü değil beğenilmiş birtakım seçmelerin etkisine kapılarak “parçayı” düşünenlerdir. Belleğe yerleştirilmiş bir dize büyüleyebilir, ancak bunun bütünün içindeki yerini bulmak gerekir. Tanzimat döneminde, özellikle İran şiirine karşı yumuşak bir eğilimin, dilde “sadeleşme” biçiminde ortaya çıktığını biliyoruz. Ziya Paşa’nın öncülük ettiği bu akımda ilke, halk şiirine yönelmekti. Şinasi ile başladığı söylenen bu yenileşme, karşısında Muallim Naci’yi buldu, güçlü bir atılıma dönüşmeden kaldı.

“Ldmekân meydanı zir-i pay-ı endişemdedir
Vermedim Hacı Bürak-ı tab’ıma cevlan henüz”

diyen övünmelerden öteye geçemedi. Böylece eskiye dönüş girişimi bir özenme olarak kaldı. Bunu aşırı bir Fransız şiirine yönelme izledi. Oysa eskiye yönelme kılık değiştirdi, dinciler biçimsel değişmenin arkasına sığınarak konuyu dinsel çizgiye getirdi. Mehmed Akif’in yaptığı bir yenilik değil, Divan şiirine başka türden bir giysi biçmekti.

“Kametın ey bûsitan-ı lâmekân pirayesi
Nûrdan bir servdir düşmez zemine sâyesi.”

Zati, burada peygamberi övüyor, yeni bir yanı yok, oysa Mehmed Akif’i yeni diye göklere çıkarmışlardı. Dahası onun şiirleri için kolay söylenmesi olanaksız anlamında “sehl-i mümteni” diyenler bile vardı. Şimdi yine Divan şiirinden yararlanma savı gündeme getirildi, ancak konunun

yandaşları “Divan şiiri” denince belleklerine yerleşmiş birkaç dizeden öteye geçemiyorlar, ya da bundan elli yıl önce yazılmış birtakım “Divan Şiiri Antolojisi”nin yeni basımlarından yararlanıyorlar. Bunlarla eski kaynaklara dönülemez, konu göstermelik olarak kalır, kalıyor da.

SONUÇ:

Divan şiiri belli kavramları olan, kendi içine kapalı, sanatta yeni bir atılımı gerektirmeyen, kendi kendine yetme anlayışına kapılmış bir üründür. Önü kapalıdır, yeni bir sanat akımını besleyecek yapıda değildir. Bu yapısal özelliği dolayısıyla yeni yazınımız için yarar örneği olamaz. Bu konuyu uzun boylu tartışmanın da gereği yoktur. Divan şiiri yalnızca kavram değil, imge bakımından da İran şiirinin uzantısı durumundadır. Nitekim “aşk” konusuyla ilgili tüm kavramlar Hafız’dan aktarılmıştır. Fuzuli’nin Hafız’dan aktardığı dizeleri Gölpınarlı yayımladığı “Fuzuli Divanı”nda örnekleriyle göstermiştir.

Peki aşağı yukarı sekizyüz yıllık bir geçmişi kapsayan Divan şiirinin yeni, özgün bir yanı yok mu? Vardır kuşkusuz, ancak bu yenilik çağların evrelerine dağılmış durumdadır. Söz gelişi altıyüz yıllık Osmanlı döneminde çığır açıcı kaç ozan bulabiliriz? Yeni sayılan, özgün denebilecek ozanların sayısını çağlara bölünce, doyurucu bir sonuca varamıyoruz. Bugün Divan şiirini savunacak olanaklardan bile çok yoksunuz diyebilecek durumdayız.

(Berfin Bahar, Ağustos)

YAHYA KEMAL'LE MAYAKOVSKİ ARASINDAN NÂZİM HİKMET

ORHAN KOÇAK

Vâlâ Nureddin'in Bu Dünyadan Nâzım Geçti'si, büyük şairle ilgili tanıklıkların en iyilerinden biridir. Vâ-Nû burada dosdoğru asıl soruna girer, Nâzım Hikmet tartışmalarında –kolayca çözüleceğini de sanmaksızın– hemen yüzleşilmesi gereken soruna: Eskilik ve yenilik sorununun özü olarak etkilenme ve özgürlük sorunu. Vâ-Nû, görüşte psikolojik bir çerçeveye içinde, bir kişisel bellek sorunu olarak tartışmaktadır bu konuyu: “Acaba gericilikle hafıza kuvvetinin, devrimcilikle de ileriye gören hesap ve hayal kudretinin bir iç bağı yok mu? Uzun yıllarımız beraber geçen iki Türk şairinin mukayesesinde dikkatime çarptığına göre, hafızanın gerici-likte, ilerici-likte büyük rolü vardır.” Karşılaştırılacak iki şair, beklenene-ği gibi, Yahya Kemal ile Nâzım Hikmet'tir. Yahya Kemal, unutamayan adam-dır. “Ömrümüz hâtıralardan ibarettir,” demiştir Vâ-Nû'ya bir gün, “Ömrü ileriye doğru uzatmak pek elimizde olmadığına göre kendimizi maziye ver-rip uzun yaşamalıyız. Benim tarihle uğraşmam işte asıl bu sebeptir.” Nâzım Hikmet ise gözlerini ileriye dikmiş, geçip gideni umursamayan adam:

Hafızası zayıf olup eski günlerle uğraşmadığı için, çocukluk haya-tına dair hemen hiç hâtırası yoktu. Bir amnezi geçirmiş gibiydi. (...) Yahya Kemal'in ise muhafazakâr, hatta gerici (Osmanlıcı) tutumu, hafızası-nın son derece kuvvetli oluşundan mıdır diye hep düşünürüm. Osmanlı tarihinin az önemli şahıslarını bile öz akrabası gibi tanır, küçük büyük olaylarını da senesi senesine, fakat dün kendi başından geçmiş gibi bilir-di. (...) Yeni bir pusu sezip arkadaşımı [Nâzım'ı] tehlikeden kurtarmak için kendisini Heybeliada'da bir otelde baş dinlemeye davet ettim. Vapura binip birlikte gittik. Bahriye mektebindeki talebeliğinin kendince kıymet-li olması gereken dekorlarından hoşlanacağını sanmıştım. Hiç mi hiç ilgi-lenmedi. Zaten yıllarca süren seyahatlerimiz sırasında, subaylık tahsiline dair ancak iki üç hâtırasını anlatmıştı. (...) Hakikatte ise hiçbir sınıfın, hiç-bir bahçe köşesinin, hiçbir yatakhane, yemekhanenin yerini, şeklini hatırlamıyordu. On iki yaşlarında Galatasaray'ı bırakmış bu çocuk, haya-tının o devre kadar geçtiği başka semt ve mahalleleri de hatırlamıyordu.

Dinsizliğı savunan “Filozof Reşit” isimli ve pelerinli bir sınıf arkadaşımız vardı. Nâzım, hayretle ve dehşetle dinlediğı bu tek insanı hatırlıyordu Galatasaray’dan. (...) Nâzım, buluşundan sonra dünyaya gelmiş gibiydi. (...) “Sokak ortasında gidiyorduk ki arkamızda bir telaşlanma oldu. Biz yaşta, uzun boylu, gözlüklü sınıf arkadaşımız Doktor Yunus, şairi görmüş peşî sıra koşuyor. “Ah, Nâzım!.. Ah, Nâzım’cığım!.. Canım kardeşim... Şükür kavuşturana,” diye beni hiçe sayarak kollarını açmış. Ona seğırtiyor. Nâzım, usulca bana sordu: “Yahu, kim bu herif”

Demek Nâzım Hikmet’in bellek zayıflığı, ona eski kültür karşısında bir özerklik sağlıyor, sadece yeniyi görmesini, başına buyruk bir biçimde “reh-i nârefte’ye yönelmesini mümkün kılıyordu. Burada, zayıf belleğın mi şiirsel özgürlüğe yol açtığını, yoksa özgürlük istencinin mi sonradan kendine bir “zayıf bellek” yarattığını sormak da mümkündür. Aşağıda ben de benzer bir sorunun çevresinde dolanacağım. Ama bu noktada Vâ-Nû’nun yargısının farklı vurgularla da olsa epeyce geniş bir kesimce paylaşıldığını saptamak daha önemli. Nâzım Hikmet çevresindeki siyasal polemiklerin görece yatıştığı bir dönemde, 1960’larda, Cemal Süreya şöyle yazıyordu:

Nâzım Hikmet’in çıkışını kendinden önceki bir Türk şairine bağlamak oldukça güç. Oysa çağdaşı Necip Fazıl’a, bir yerde Yunus Emre’yi, bir yerde de Süleyman Nazif’i kök olarak almak mümkündür. (...) Nâzım Hikmet için, söylesek söylesek, Pir Sultan Abdal’ı söyleyeceğiz. Bu da çok zayıf, hatta belki yanıltıcı, yapay olacak. Onun şiiri, Türk sanatı içinde, yeni bir öz girişimi getirirken yeni bir biçimi de sunuyor. (Cemal Süreya, Toplu Yazılar I, YKY, 2000, s. 42.)

Cemal Süreya, Nâzım’da Mayakovski etkileri olduğunu ama bu etkinin “fazla büyümsenmemesi” gerektiğini de belirtir: “Mayakovski’nin kırbaçlayan bir dili, kelimeleri raflardan hızlı hızlı çeken geometrik bir çalışması vardır. Nâzım Hikmet’te ise yumuşaklık hâkim. Bütün güzel şiirlerinde böyle. Mayakovski’de duyarlık çok azdır. Zekâ da aklın buyruğı altındadır. Nâzım Hikmet ise alt planda bir duygu şairidir yine de.” Cemal Süreya, bir yandan Nâzım’ı yerli yabancı her türlü etkiden münezzeh kılmaya çalışırken (Nâzım, “Rus şairlerinden etkilenmiştir, ama etkilendiğı bölümlerde Rus şairlerinden çok Doğı Avrupalı şairlerinin, sözgelimi Nezval’in havasını taşır. Yalnız Nezval, Slav şairleriyle Fransız şairleri arasındadır. Nâzım Hikmet değil.”) bir yandan da onun “bize” ait olduğunu vurgulamak ister gibidir:

Türkçenin en sıcak olanakları içinde büyük bir güç denemesine girmiştir. Tabii bunu onun bütün şiirleri için söylemek güç. Serbest yazı-şa ilk geçtiği sıralarda, çok kekeme, hatta zevksizdir. Kısa ve uzun mısra-lar arasında kafiyelerle, zorlama seslerle bir ritm kurma eğilimindedir. (...) Hece-den serbest nazıma yeni geçen manzumecinin gereksiz ritm çırpını-şları içindedir. Ama bir de daha sonraki şiirlerine bakalım, nasıl du-rulduğunu, şarkıları nasıl ısıttığını, konuşma dilini nasıl kalkındırdığını göreceğiz. (...) Osmanlı duyarlığını parçalamaya çalışmasına karşın, yine de o duyarlığın kadrosu içindedir.

Hem etkilenmemiştir hem de sonuçta yine “bizdendir” –burada Cemal Süreya’nın özel bir tutarsızlık içinde olduğunu sanmayalım; tutar-sızlık, varsa eğer, Cemal Süreya’dan çok onu bile etkisi altına almış olan Türk romantizminin tutarsızlığıdır. (Öte yandan, “aklın buyruğu altında olmayan bir zekâ’nın nasıl bir şey olduğunu da Cemal Süreya’ya kimse sormamış gibidir.) Şu halde, Nâzım Hikmet yerli ve yabancı şiirden değil ama yerli kültürden (“şarkılar”) ve kültürün de gündelik yaşama en bitişik yerinden (“konuşma dili”) etkilenmiştir.

Buna çok benzeyen bir yargıyı Turgut Uyar’da da buluyoruz:

Nâzım, Batıdan aldığı bütün etkilere karşın, başlangıçta, yüzde yüz bir halk ozanıdır. Şiiri, entelektüel bir etkinliğin dışında düşünmüştür. Düşünmemiştir bile. Şiir, onun için, bulduğu gibi vardır. Sadece kendi adını, bağlılığını ve büyük dirimini koyar bulduğuna. Mayakovski bir ba-hanedir duyarlığına. İlk hüznelerini, ilk isyanını Anadolu’dan almıştır çünkü. Başkaldırması önce çok yerel, çok duygusal, çok beşeridir. (...) De-mek istediğim şudur ki Nâzım, Mayakovski ve bütün öbür Fütüristler ol-masaydı da, yazdıklarından başka bir şey yazmayacaktı.

Kısaca, bütün etkilere karşın aslında etkilenmemiştir. Kültür baha-nedir, her şey şairde zaten vardır, çünkü her şey zaten halkın özünde var-dır, şairin marifeti de düşünce ve şiirsel etki gibi fazlalıkları bir yana iterek doğrudan doğruya bu özü seslendirmektir. O zaman zaten kendini, kendi özgürlüğünü de aslında ortaya koymuş olacaktır. –Zihinsiz romantizmin, Turgut Uyar’ın bu kitabında sık rastlanan Atatürkçü bir versiyonu.

Vâ-Nû’nun tanıklığında bir tazelik, bir keskinlik, çünkü bir kısmi-lik vardı; Nâzım’ın ve şiirinin bir ânına, özgül bir yönüne işaret ediyordu. (“Hafizasızlık” özelliğini Vâlâ Nureddin’e sanki Nâzım’ın kendisi hatırlatmış gibidir. Cezaevinden Müzehher Vâ-Nû’ya gönderdiği mektuplar-

dan bazı bölümleri, Vâlâ Nureddin kitabının başına almıştır: “O bilir. Bende kahrolası bir hafızasızlık vardır. Teferruat aklımda kalmaz. [...] Vâlâ bilir ya, benim hafızam dehşetli zayıftır. Vâlâ aklına geldikçe benim eski yazıları söylesin. Sen de yaz.) Oysa Cemal Süreya ve Turgut Uyar’ın yazılarında beliren yaklaşımlar, bellek zayıflığı motifinin yerine “etkiden bağışkılık” gibi fazla genel bir fikir geçirmekle böyle bir özgüllüğü de elden kaçırmaktadır. Şüphesiz, Nâzım Hikmet’in yapıtlarının (özellikle de ilk şiirlerinin) henüz yayımlanmamış olduğu bir dönemde yazılmış yazılardır bunlar; üstelik, şairin temsil ettiği değerlere şu ya da bu açıdan yakınlık duyan, onu eleştirel biçimde savunmak (Cemal Süreya) ya da yüceltmek (Turgut Uyar) isteyen şairlerce yazılmıştı. Gelgelelim, Nâzım’ın yeni bir şiire geçerken karşılaştığı koşulların ve üstesinden gelmek zorunda olduğu engellerin kavranmasına hiçbir katkısı olmamıştır bu türden yaklaşımların. Acaba, Mayakovski olmasaydı da gerçekten yine böyle mi yazacaktı Nâzım Hikmet? Bunu nasıl saptayabiliriz, saptamanın bir yolu var mıdır? Cemal Süreya, ikiye ayırıyor Nâzım’ın şiirlerini: “Zevksiz” ve “sıcak” ama zevksiz ile sıcak arasında hiç mi ilişki yoktur, sıcaklık yoktan mı varolmuştur? “Ritm çırpınışları içindeydi” diyor –ritim için çırpınmanın hiç mi ilişkisi yoktur etki sorunuyla? Unutma ve anımsama ve yeniden unutma sorunuyla?

Nâzım’la ilgili bir hikâye anlatılır: Gece vakti bir geminin güvertesinde ayaklarıyla tempo tutarak Yahya Kemal’in “Geçmiş Yaz” şiirinin “Körfezdeki dalgın suya bir bak, göreceksin” dizesiyle başlayan ikinci kıtasını tekrar tekrar mırıldanmaktadır; şiirin ritmini, ritmin anlamını sökmeye, çözmeye çalıştığını söyler sonra. Bu anekdot, Nâzım Hikmet’in aslında “bizden” olduğunu, hep şarkıların sıcak, aşına tonunu kolladığını belirtmekten hoşlanan bir “şefkatli muhafazakâr” yaklaşımın sahiplerine cazip, elverişli bir malzeme gibi görünmüş olmalıdır. Ben bulamadım, ne Nâzım’la pek çok vapur yolculuğu yapmış olan Vâlâ Nureddin’de, ne Zekeriya Sertel’in büyük ölçüde Vâ-Nû’dan aktarılmış Mavi Gözlü Dev’inde ne Müzehher Vâ-Nû’nun anılarında, ne de Memet Fuat’ın biyografisinde. Ama hikâyede bir hakikat payı varsa eğer, “bizden” olmanın rahatlatıcılığıyla değil, “bizle” başa çıkma kaygısının rahatsızlığıyla ilgilidir bence.

Vâ-Nû’da gemi anekdotu yok, ama ritim çabasıyla, ritim çırpınışıyla ilgili başka birçok gözlem buluyoruz. Örnekse:

Çevredeki gürültülerle, mekanik müzikle tedirgin olmazdı (...) yal-

nız kaldığı yahut yakın bir arkadaşın varlığından çekinmediği zaman, kendi kendine konuşur gibi yazardı. Elleriyle kollarıyla şiirinin seslerini orkestra şefi gibi çalışırdı. Ritimlerini araştırır bulurdu.

Ve:

Kulağına mutlaka bir şiir fısıldayan vardı. Ritimler dünyasına girince, çekimine kapıldığı sesleri daha da iyi işitmek istercesine benden yarım adım öne fırlar, yürümeye başlardı. Gerçek şiir şaire evvela güftesiz beste gibi gelir. İlkönce ritim kalıbı belirir.

İki şey: Bazı seslerin çekimine kapılmıştır, demek bu sesler kendi dışındadır, onu cezbediyor, ayartıyordur; ve bu sesleri daha da iyi işitmek istiyordur, demek yeterince işitemiyordur, bu sesler henüz uzaktadır. Nerededir peki? “Çevredeki gürültülerle” ilgilenmediğine göre mekânsal olarak değil, zamansal olarak uzak bir yerdedir. Bulunduğu zamansal noktanın ya öncesindedir, ya sonrasında. Ama daha çok da hem öncesindedir, hem sonrasında: Unutkan Nâzım, anımsamaya çalışıyor, ama aynı zamanda anımsadığını da unutmaya ve henüz olmayan bir sese yetişmeye çalışıyordur. Bu noktada, T.S. Eliot’un “işitsel imgelem” kavramı, belli bir açıklık getirebilir:

‘İşitsel imgelem’ adını verdiğim şey, düşünce ve duygunun bilinçli düzeylerinin altına inen ve her sözcüğe can veren bir hece ve ritim duygusudur, en ilkel ve unutulmuş olana iner, kökene döner ve geriye bir şeyler getirir... Şüpesiz, anlamlar aracılığıyla çalıştığı ya da büsbütün anlamsız işlemediği söylenebilir. Eskimiş, silinmiş ya da bayat olanla güncel, yeni ve şaşırtıcı olanı, en eskiyle en uygarlaşmış zihniyeti kaynaştırır. (T. S. Eliot, *The Use of Poetry and the Use of Criticism*, Faber, Londra, 1970, s. 118-9)

Nâzım’ın da “bir adım öne fırlarken” farklı bellek katlarına kayıtlı ama uyku halindeki sesleri, ritimleri uyandırmaya, canlandırmaya çalıştığı söylenebilir. Ama Eliot’un kavramı, bir şeyi gözden kaçırmaktadır: Bütün bu unutuş-anımsama-unutuş sürecinin çatışmalı boyutunu. Vâ-Nû, belleksizlik bahsinde şunu da ekliyor:

Bir tarife göre kültür, öğrenilenleri unutmakmış. Nâzım da acaba bu sırra erişip tek mil sudan hatıralarını bilinçaltına mı kaydırmıştı? Nâzım, bulduğundan sonra dünyaya gelmiş gibiydi. (...) Gelişme devri Nâzım’da ortalama insaninkinden daha gecikmeli olmuştu.

Ergenlik, çatışma demektir, en çok da büyüklerle, eskilerle, modellerle çatışma; sonrasında, bazı tavizler verilmiş, bazı uzlaşmalar ve denge-

ler sağlanmış, bazı ruhsal enerjiler farklı biçimde bölüştürülmüş olur, olursa eğer. Nâzım'ın uzun, "gecikmeli" ergenliğinin bütün bir cephesi de ritimler üzerinde bir çekişme olarak nitelenebilir.

Ritim, sadece kuramsal bir konu olarak değil, poetika çekişmelerinin asıl konusu olarak Yahya Kemal'le girmişti modern Türk edebiyatına. "Deruni ahenk"ın sözcüsü, kendi şiirsel geçmişiyle (divan şiiri ve Fransız şiiri) hesaplaşmasını imge üzerinden değil de ses üzerinden kazanmış, şiirinin ardındaki merkezkaç güçleri seste uzlaştıramıştı. Kendinden sonra gelenlere yönelttiği küçümsemenin de öncelikle ses düzleminde ortaya çıkması doğaldır. Yahya Kemal'den sonra gelenlerden biri, Nâzım Hikmet'ti; Nâzım içinse kendinden önceki, en çok –ve bir süre için sadece– Yahya Kemal.

Yahya Kemal, Bahriye Mektebinde öğretmeni ve 1916'dan itibaren de annesi Celile Hanım'ın âşığıydı. ("Günlerce ne gördüm ne de bir kimseye sordum/ Ya rab! hele kalb ağrılarım dindi diyordum" dizelerinin bu aşkla ilgili olduğu söylenir.) Memet Fuat, annesiyle babasının ayrılmasını Nâzım'ın hiç istemediğini ve önlemek için "eve mektuplar yağdır[dığını]" belirtiyor. Öte yandan Yahya Kemal de Nâzım'ın şiir yazdığını öğrenmiş ve onunla Celile Hanımın evinde özel olarak ilgilenmeye karar vermiştir. Memet Fuat şöyle aktarıyor: "Arkasından şiir dersleri başladı. Ünlü şairin asıl amacı bu dersler yoluyla Celile Hanımın evine sık sık gidebilmektir. Böylece kıskanılan bir koruyuculuk ortaya çıktı." Ancak şair adayı bu durumdan hiç memnun değildir, dedikodular kulağına gidince "dövmek için" Yahya Kemal'i aramaya başlar ve "Vuslat" şairi de "söylentiye göre, evini değiştirir, yeni adresini uzun bir süre en yakınlarından bile saklar." (Vâlâ Nuredin'in kitabında da şu notu buluyoruz: "Tanınmış asabiyeci ve edebiyatçı Dr. Fahri Celâl [F. Celâlettin] de bu olayın doğru olduğunu, Yahya Kemal'in Nâzım'dan çok ürktüğünü, kendisinden tavassut istediğini, Nâzım'a gözükmemek maksadıyla Göztepe'de kaldığını söyledi. [...] O sıralarda bu, başkalarınca da biliniyordu. –Celile Hanımın ve Nâzım'ın lafı açıldıkça, Yahya Kemal işi dalgınlığa vurur, sorulara cevap vermezdi.") Bir Oidipus geriliminden söz etmek sanırım abartma olmayacak. Ama Oidipus ilişkisi, rekabet ve düşmanlık kadar, bağlılık ve öykünme de içerir: Nâzım, şiirsel belleğini oluşturan ilk sesleri değilse bile bu seslere çekidüzen vermeyi, yayımlamaktan çekinmeyeceği işler çıkarmayı, Yahya Kemal'den öğrenmiştir.

İlk sesler, dedesi Mevlevî Nâzım Paşa ve dostlarının sohbetlerinde işittiği ve tam anlayamadığı için sessel nitelikleri daha da belirginleşen bazı sözler ve şiirler olmalıdır. Ama daha güncel bir ikinci ses tabakası kısa sürede örtmüş gibidir bunları: I. Dünya Savaşı yıllarıdır, Nâzım'ın dayısı Çanakkale'de şehit düşmüştür ve dede evinde Fikret ile Memet Emin Yurdakul'un şiirleri de okunmaktadır. Bu yıllardan bir örnek: "İntikamım alın diye bağıyor/ Haç asılmış camiler/ İntikamım alın diye bağıyor/ Sungülenmiş masumlar/.../ İntikamım alın diye/ Bağıyor Rumeli/ Sen ey ulu neslin evlâdı/ Bu feryâda susacaksın öyle mi?" (1915; Nâzım bu şiiri yayımlamaya teşebbüs etmemiştir.) Nâzım, 1916'da Bahriye Mektebine girer ve kısa sürede Yahya Kemal'in edebi ilgisine mazhar olur. Yayımlanan ilk şiiri (1918) bu ilginin belgesidir: "Bir inilti duydum serviliklerde/ Dedim: Burada da ağlayan var mı?/ Yoksa tek başına bu kuytu yerde,/ Eski bir sevgiyi anan rüzgâr mı? // Gözlere inerken siyah örtüler,/ Umardım ki artık ölenler güler,/ Yoksa hayatında sevmiş ölüler,/ Hâlâ servilerde ağlıyorlar mı?" Memet Fuat'ın belirttiğine göre bu aslında "Nâzım'ın on dört yaşındayken yazıp bir köşeye attığı" bir şiirdi, "annesi, ortalığı toplarken onu bulmuş, Yahya Kemal'e göstermiş, Yahya Kemal de bazı yerlerini düzelterip Yeni Mecmua'da yayımlatmıştı." (Yahya Kemal'in bu parça için, "O kadar çok tashih ettim ki adeta yeni baştan yazdığımı söyleyebilirim" dediğini de yine Memet Fuat'tan öğreniyoruz.) Ama tashihe gerek kalmadan da aşağı yukarı aynı tonu tutturabiliyordur artık. Şu da aynı dönemde yazılmış: "Yâdınızda mıdır o çok karlı gün/ Bir kışın elinden tanışmıştık biz/ Bastığımız yerler beyazdı bütün/ Yâdınızda mıdır o çok karlı gün." –Şu halde, hiç kimse olmasaydı da Nâzım "yine aynı şiiri" mi yazacaktı?

Öte yandan şair adayının bu etkilenme içinde kendini çok rahat hissetmediği de düşünülebilir. Etkilenme sürecinde, model ("şiirsel baba") aynı zamanda rakiptir çömez için. Çömez hem benzetmek zorundadır ona hem de gölgesinde kaldığı, aşamadığı, üstesinden gelemediği sürece bir beyhudeliğe, bir şiirsel ölü doğuma mahkûm olacaktır. Nâzım'ın durumunda, şiirsel Oidipus, Celile Hanımla ilgili gerçekçi Oidipus yüzünden daha da şiddetlenmiş gibidir. Öte yandan, üstadın özel ilgisi ve etkisi, şiirsel kardeş çekişmesini ve küçümsenme ("küçük bey" olarak kalma) tehlikesini gerektiriyordur. Bahriye Mektebinden arkadaşı Necip Fazıl'ın sözünü aktarıyor Memet Fuat: "Nâzım Hikmet'i de, çocukluğunun ilk şiir himayesini anne hatırı yüzünden sağladığı fikriyle küçümser olmuştum."

Nâzım rahat değildir: Yahya Kemal'in sönük uzantısı olarak kalmak çok yakın bir tehlikedir. O yıllarda, kısmen Yahya Kemal'den etkilenmiş bir şiir çizgisi de oluşmaktaydı, Faruk Nafiz'de en iyi temsilcisini bulan bir çizgi. Ama daha gündelik olmak adına Yahya Kemal'deki yüksek tonu sık sık gevşeten, bayağılığa düşen bir çizgi. Nâzım da sonradan "Beş Hececiler" olarak anılacak bu grupla ilişkiliydi ve bu yıllarda yazdığı bazı şiirlerde böyle bir zevk düşüklüğüne (ya da henüz "yükselememişliğine") rastlanabiliyordu. (Nâzım'ın 1920'de yayımladığı "Biz ve Deniz" şiiri, "Büyük kardeşim Faruk Nâfiz'e" ithafıyla çıkar. Örneğin şu dizeler Faruk Nafiz'den Ümit Yaşar'a doğru uzanan bir çizgi üzerindedir: "Gözlerim gözünde aşkı seçmiyor/ Onlardan kalbime seveda geçmiyor/ Ben yordum ruhumu biraz da sen yor/ Çünkü bence şimdi herkes gibisin// Yolunu beklerken daha dün gece/ Kaçıyorum bugün senden gizlice/ Kalbime baktım da işte iyice/ Anladım ki sen de herkes gibisin." [1918] Ya da: "O güzel Ayşe'nin ak gerdanında/ Daima parlardı üç dizi mercan./ Bunu takan derviş durup yanında:/ Kopsun, dedi, günah işlediği an!..// Uzun günler geçti, nihayet bir yıl/ Bir günah işledi kaynayıp kanı!/ Ayşe eski Ayşe, yalnız o kızıl/ Mercanlar sarmıyor ak gerdanını!.." [1920; bu şiirin başlığı "Namus'tur!..]) Unutmak zorundaydı Nâzım, öykündüğü sürece aşamadığı, biraz ayrıldığı anda da çok altına düştüğü şiirsel modelini unutmak zorunda. Bir süre, Mehmet Fuat'ın deyişiyle, "işgal altındaki İstanbul'da, halkın özlemlerini yansıtan direniş şiirleri" yazdı. (İlk Şiirler kitabında "Kırk Haramilerin Esiri" ve "Benim Gönlüm.") Ama aynı zamanda, aynı günlerde, hemen yukarıda söz ettiğimiz türden şiirler de yazabiliyordu. Sonra Anadolu'ya geçti.

İstanbul'dan çıkış, "aile içi" ilişkinin ağırlaşmış havasından da çıkmak demektir. Vâ-Nû'yla birlikte yazdıkları ve 17 Şubat 1921'de Anadolu'da Yeni Gün gazetesinde çıkan "İç Anadolu'ya İlk Bakış" şiiri bu tazelenme duygusunu sezdirir. Bazı dizeler: "İki arkadaş tuttuk dağlara giden yolu./ Öyle yükselmişiz ki sahilde İnebolu/ İnce sokaklarıyla ufaldıkça ufaldı,/ Minareler bir çizgi, camiler nokta kaldı./ .../ Çocukken masallarda dinlediğimiz bir yer,/ Güzel İç Anadolu görünecekti bize./ Onu nakşetmek için bir anda kalbimize/ Son adımı atmadan gözümüzü kapadık./.../ O kadar yakındı ki dağların yamaçları/ Dereye düşen bahar bir daha çıkamamış/ Bu ne güzel memleket: Yüksek dağlarında kış,/ Yollarında sonbahar, deresinde ilkbahar,/ Altın güneşinde de yazın sıcaklığı var." Sonradan ders kitaplarına alınan bu şiirle Faruk Nafiz'in iki yıl sonra yayımlanan ünlü "Han

Duvarları” şiiri arasındaki paralellik dikkat çekicidir. Çamlıbel’in ki daha koyu, daha kıvamlı bir şiirdir şüphesiz: Bu şiir okunduktan sonra yazılmıştır ve üstelik Faruk Nafiz’in Yahya Kemal’i arkada bırakmak gibi bir çabası yoktur. (“Han Duvarları,” bir düzlemde, bu arkada bırakamayışın ifadesi olarak da okunabilir. Turgut Uyar, Bir Şiirden’deki Faruk Nafiz yorumunda, İstanbullu yazarın suçluluk duygusuna değinir.) Nâzım’la Vâlâ Nureddin’in şiirindeyse, yeni manzaraya hayranlıkla birlikte bir sevinçli hafifleme vardır, bir yükten kurtulma duygusu. –Sonunda gerçekten unutmuş muydu Yahya Kemal’i ve onun o ağır, ağdalı seslerini?

Bolu’da Vâ-Nû’yla oturmuş, Fransız Devrimiyle ilgili kitaplar okumaktadırlar. (bu kitapları, İnebolu’ya geçtikten sonra tanıştıkları ve iki arkadaşın cehaletine şaşıp kalan Sadık Ahi ve Vehbi Sarıdal gibi “Spartakistler’den almış olmalılar.) Vâ-Nû, “Ah! İnsan o devirde yaşamalıymış!” der. Nâzım, oturduğu sedirden kalkarak duvardaki haritanın Doğu tarafına bakar, parmağını Kafkasya’ya doğru uzatır ve “Geliyor. Kürkünü giymiş geliyor,” der. Vâ-Nû’nun belirttiğine göre, Yahya Kemal’in yayımlanmamış bir dizesidir bu: “Mütareke döneminde beyaz Rus generali Vrangel ordusunun döküntüleri köprü başına yığıldığı gün, Yahya Kemal, ‘Çarlığın yıkıldığını gördük’ diye memnunluğunu belli etmişti. Sonra da Bolşeviklerin güneye doğru inişi hakkında yukarıki mısraı söylemişti.” –Unutmak mı, günün en önemli olayını anarken ve kendi isteğini dillendirirken bile Yahya Kemal’in “önemsiz,” gelişigüzel bir dizesini anımsıyordur Nâzım! Gelişigüzel, ama Beyatlı’nın ritmi oradadır.

Küçük bir ayrıntıya çok mu anlam yüklüyoruz? Bütün bu “aile öyküsü” fantastik bir aşırı-yorumdan mı ibaret? Nâzım’ı dinleyelim, Vâ-Nû bir mektubundan aktarıyor: “Bugünkü Türk şiirini ana ve esaslı çizgisiyle çok seviyorum zaten. Bunda belki bir anne şefkatinin de payı var. Lâkin her şeye rağmen büyükannenin Yahya Kemal ve büyük teyzenin Hâşim olduğu da muhakkak.” –Ama ancak sonradan söylenebilecektir bu söz, Yahya Kemal’in etkisini Mayakovski ve Konstrüktivizmin etkisiyle kırdığına ve onların etkisini de yine Yahya Kemal’le, ama bir çeşit ikincil Yahya Kemal’le kırdığına inandıktan sonra. Ama endişenin o zaman bile tam aşılmamış olduğunu gösteren belirtiler var. 1948’de Kemal Tahir’e yazdığı bir mektupta şöyle diyecektir: “Sen ne diyorsun Kemalciğim? Benim Sonbahar şiirleri yazmam hoşuna gitmiyormuş, içinde bulunduğum ruh halini bilmiyormuşum. (...) Bak sen bana Yahya Kemal’in bir mısraını yaz-

mişsin. Bir fikrini, bir hissini ifade edebilmek için Yahya Kemal'in bir şiirinden bir satır almak zorunda kalmışsın. O satırı da bende bulsaydın, hem de daha ustaca, daha realistçe söylenmişini bende bulabilseydin daha iyi olmaz mıydı?"

Nâzım unutmak istemektedir ve Rusya ona bu imkânı sağlayacaktır. Batum'da bir gazetede tuhaf bir şiir görmüş, Memet Fuat'a göre "büyük olasılıkla Mayakovski'nin yazdığı" bu şiirin "uzunlu kısalı dizelerine, merdivenli istifine ilgi duymuş, ama Rusça bilmediği için içeriğini anlayamamıştır." Ama burada "içerik" biçimde aranmalı: Şiirin şekli, Nâzım'ın Moskova'ya giderken gördüğü yerinden oynamış toplumsal doku manzara- larını andırıyordur. Moskova'da Mayakovski'nin sesini de işitir: Cümle- nin anlamını değil, ritmin anlamını alıyordur. Sonuç, "Açların Gözbebek- leri", "Orkestra", "Salkımsöğüt", "San'at Telakkisi" gibi Nâzım'a daha Türkiye'ye dönmeden kendisine İstanbul'da ün kazandıran şiirlerdir. Endi- şelenme sırası, Yahya Kemal'de midir şimdi? (Onun da 1912'de kendisi Pa- ris'ten dönmeden önce bazı şiirleri "fethetmişti" İstanbul'daki edebiyat or- tamını.) Etkisi, etkinliği, pek tanımadığı bir şiir türü tarafından kırılmakta- dır. O da bu şiiri "savlı şiir" diye küçümseyerek işin içinden çıkmaya çalışır ve izleyicisi Tanpınar'a babaca bir öğüt vermekle yetinir: "Şiiri bırakın. Mü- saadenizle bendeniz o işi yaptım. Şiiri bitirdim. Siz nesir yazın."

Nâzım'ın yöneldiği şiir türünün tam da bunu yaptığının, şiirle nesi- ri birleştirmeye gittiğinin farkında değildir belki de. Burada bir nokta vur- gulanmalı: Nâzım'la Mayakovski arasındaki yakınlık sadece dize istifiyle ve belirgin ritim tutkusuyla sınırlı değildir. Şiirin doğadan çok şehre benze- mesini amaçlıyorlardır ikisi de. Bu noktada şiirde kakışımın (dissonance) rolü önemlidir; Türkçede şehrin kesikli, sarsak ritmi ilk kez Nâzım'ın 1920'lerde yazdığı şiirlerde hissedilir. "Nesirleşme," aynı dönemde, Po- und, Eliot ve Apollinaire gibi şairlerde, Georg Trakl'da ve Alman dışavu- rumcularında da görülen bir eğilimdir; hepsi de kakışımın açtığı imkânla- rı yoklarlar. Nâzım'da bunu ilk saptayanın Hâşim olduğunu biliyoruz; ama Hâşim'den sonra, uzun bir süre sadece Selahattin Hilav dikkat çekecektir bu noktaya: "Nâzım Hikmet, yirminci yüzyılın bu öncü sanat ve şiir akım- ları içinde dolaylı olarak yer almaktadır. (...) 1930'lardan önce yazdığı şiir- lerde Nâzım'ın toplumcu bir öze fütürist anlayışın ilke ve tekniklerini na- sıl kaynaştırdığı açıkça görülür. Bu yeni poetikanın estetiği, kaynağını şe- hir ve sanayi hayatında bulur." 1930'lardan sonra Nâzım'da doğa imgeleri-

nin ve daha yumuşak (“sıcak”) bir söyleyişin hâkim olduğu doğrudur, bu noktaya aşağıda son bölümde değineceğim; ama Mayakovski’de, Kübistlerde ve Fütüristlerde görülen ve ancak şehir yaşamından türeyebilen bir teknik Nâzım’da belki asıl işlevine 30’lardan sonra kavuşur: Eşzamanlılık tekniği; aynı anda farklı mekânlarda, farklı sahnelerde gerçekleşen olayların bir arada sunulması. Memleketimden İnsan Manzaraları, büyük gücünü, farklı sahnelerin, farklı toplumsal ve ruhsal anların eşzamanlılığından alır. Trenler, sonuçta İstanbul’dan Ankara’ya, şehirden kıra dönüyor olsa bile, bu dönüşün tarzı ve devinimi şehre özgüdür, şehirle yüklüdür. –Nâzım, Yahya Kemal’den büsbütün farklı bir şiire geçmiş olarak, rahat mıydı şimdi? Unutacağı bir şey kalmamış mıydı, artık sadece geleceğe mi aitti?

Unutuş ve anımsamanın bütün zorlu şairlerde olduğu gibi Nâzım’da da kaygıdan ve çabadan bağımsız olmadığı, başka bir deyişle iradi bir boyut içerdiği görülmelidir. “Malûm ya,” diyor Kemal Tahir’e 1945’te yazdığı bir mektupta, “ben insanları bir kere tanıdıktan sonra onları unutmak gerekmezse bir daha unutmam.” (10 Şubat 1941 tarihli mektubunda şöyle yazıyor: “En münasebetsiz hatta muzır insanlarla dahi münasebetinde emniyetli bir bir rahatlığa kavuşmak merhalesi vardır. Bunu benim söylediğime hayret etme. Bütün harici tezahürlerine rağmen ben zaman zaman muayyen insanlar için, belki uzun bir didişmeden sonra, böyle emniyetli, unutkan bir rahatlığa kavuşurum.” Bunu, TKP içindeki siyasal muarızlarıyla olan sert çatışmaları bağlamında söylemektedir. Ama pasajın Nâzım’ın edebi, şiirsel didişmeleri için de bir anoloji sunduğu tahmin edilebilir. Sonunda varılan bir yerdir bu unutkan rahatlık, baştan beri orada olan bir veri değil.) Bir süre, başkalarıyla birlikte Yahya Kemal’i de unutmaması gerekmiştir; bunu kısmen başardığı da söylenebilir. Ama şimdi, 1940’larda, ona Yahya Kemal’i unutturana da unutmaması, hiç değilse zihinsel olarak etkisizleştirmesi, sindirmesi, “metabolize etmesi” gerekmektedir. Üstelik, onu, Mayakovski’yi, ilk kez şimdi, hapisteyken, Rusçayı çeviri yapacak ölçüde bildiği bir dönemde daha iyi okuyor ve anlıyordur. Kemal Tahir’e 1941’de şöyle yazar: “Mayakovski’nin 940 senesinde neşredilen ve bir tek ciltte toplanan şiirleri elime geçti. Okuyorum. Sana bir itiraf-ta bulunayım, aramızda kalsın, Mayakovski ile yeni tanışıyorum.”

Mayakovski kaygısının daha eski tarihli olduğunu biliyoruz oysa. 1937’de Her Ay dergisinde, Mayakovski’yi “kopya ettiğini” söyleyenlere verdiği cevabı Memet Fuat aktarıyor:

Hece veznini bırakıp “vezinsiz” yazı yazmaya başlamamın ilk verimi “Açların Gözbebekleri”dir. Ben bu yazıyı yazdığım zaman Rusça bilmezdim ve Mayakovski’nin adını bile duymamıştım. Ne malum? diyecekler. Şahitle ispat ederim... Mayakovski, bir nevi Rus aruzunun bir çeşit, son haddine vardırılmış, müstezatlı tarzıyla yazar. Hani Hâmit’in “Mevkii Viyana” diye başlayan bir yazısı vardır, aşağı yukarı öyle... Halbuki benim yazılarımda böyle muayyen bir veznin son haddine vardırılmış müstezatlı tekniği yoktur. Ahengi ve vezni anlayış bakımından aramızda hiçbir benzerlik olmayan Mayakovski’yle muhteva bakımından da ayrılırız... O her şeyden önce ve her şeye rağmen ferdiyetçidir. Ben değilim... Rusça öğrendikten sonra ve Mayakovski’nin eseriyle ve şahsıyla tanıştıktan sonra ondan birçok şey öğrendim. Fransızca’yı öğrendikten sonra birçok Fransız şairinden ve Rusça’yı öğrendikten sonra da birçok Rus şairinden birçok şey öğrendim. Bunların arasında Mayakovski de vardır.

Nâzım’ın kızdığı anlaşılıyor, Türkiye’ye ikinci dönüşünden sonra bu türden sorularla sıkça karşılaşmış olmalıdır. Ama savunusu, sadece anketçilere mi karşıdır? “Bir nevi”lerin, “bir çeşit”lerin, “birçok”ların bolluğu, Hâmit benzetmesi, “bunların arasında Mayakovski de vardır” iması, kendi içinden gelen bir suçlamaya da cevap yetiştirmeye çalıştığını hissettiriyor. Ama bu “model” kaygısını taşımakta olduğunun asıl kanıtını, Kemal Tahir’e itirafıyla bu pasajın tarihlerini karşılaştırdığımızda buluruz: 1937’de, Mayakovski’yi, onunla kendi şiiri arasındaki biçimsel ve özsel farklılıkları değerlendirecek ölçüde tanır gibi konuşmaktadır; oysa dört yıl sonra, onunla yeni tanıştığını söyleyecektir! İkisi de doğrudur bir bakıma: 1941’de onunla ilk kez sahiden tanışıyordur, ama çok daha önce onun yaptıklarından etkilenmiş ve bu etkiyi Yahya Kemal etkisini kırmak üzere seferber etmiştir. Kaygı, yer değiştirmiştir şimdi. 1941’de Kemal Tahir’e bir başka mektubundan:

Sırası gelmişken şahsıma ait bir müşahedemi kaydedeyim. Ben şimdiye kadar hiçbir (...) şairi, muharriri, romancıyı filan kıskanmadım. Bu kendi yaptıklarına karşı kör ve gururlu bir itimat beslediğimden değil. Fakat eser bizimkilerin [sosyalistlerin] eseriye, bizimkilere yakın, bizimkileri hazırlayanların eseri ise onları sanatker hasedciliği ile bulunamıyacak kadar çok sevdiğimden; yok eğer bu karşı tarafın verimi ise karşı tarafı ayrı cins ve neviden –mesela biz ağaç isek onlar kedi– bir varlık olarak telakki ettiğimdendir. Daha konkre yazarsam: Maksim Gorki’ye, yahut Mayakofski’ye (...) haset etmedim.

Bu, düpedüz bir psikolojik inkâr (bir gerçeğin inkâr yoluyla itirafı) olarak görülemez; ama bu noktada hassaslaşmıştır Nâzım, bir savunma konumuna geçmiştir. 1945'te yine Kemal Tahir'e şöyle yazar:

“Sana bir Ant mecmuası yolluyorum. Orda da Orhan Veli'nin kitabı hakkında bir yazı var. Yazının muharririyle aynı fikirdeyim. Yalnız son satırlarını anlayamadım, yeni ve gerçek şiire örnek istersen ustayı oku filân gibi bir lâf ediyor. Kimi kastediyor, Mayakofski'yi mi, Gorki'yi mi? Bizde de yirminci asrın tam ve gerçek şiiri yolunda atılmış önemli adımlar var, ama tekrar tekrar okunacak usta hentiz meydanda değil, oluş seyrinde.”

“Unutmak gerekmezse unutmam:” Şimdi de eski bir şiirsel unutuşu unutması gerekiyordu Nâzım'ın, o unutuşta kendisine yardımcı olanı unutmalıdır. Bu, Yahya Kemal'i ve “Yahya Kemal” imgesinin çevresinde toplanmış şiirsel öğeleri anımsamak demektir. Lirikmin gerekli olduğuna ilişkin ilk yazılı beyanları “ürkek bir biçimde ve yine Mayakovski'yi de işin içine katarak: “[O]nda da lirikizm vardır, Gorki'de de” – 1940'tan itibaren Kemal Tahir'e yazdığı mektuplarda belirtmeye başlar. Şiirin kendisindeki dönüşün başlangıcı, daha da eskidir: Şeyh Bedreddin Destanı (1936). Düzyazı ve kakışım öğeleriyle yan yana, eski sesler de anımsanmaya başlamıştır. Bir bakıma Yahya Kemal'in Baki'deki sağlamlığı Heredia'nın ve Verla-ine'in merceğinden fark etmesi gibi, Nâzım da eski aşına sesleri “yabancı” öğenin içinden geçtikten sonra, oradan geçtiği için buluyordur. İkincil bir eskidir bu, yeniden bulunmuş eski, varlığını yeniye borçlu olan eski. Şöyle denebilir mi: Mayakovski olmasaydı Yahya Kemal'e de yetişemezdi Nâzım; öte yandan Yahya Kemal orada olmasaydı Mayakovski'ye zaten gitmesi gerekmezdi. İkisine de uğrayarak, ikisini de birbirine kırdırarak ve aralarından dolaşarak açtı kendi “benzersiz” alanını. 1950'lerden sonra, Rusya'ya gittiğinde, Mayakovski “kopyası” konusunu açan tiyatrocu Fevralski'ye verdiği cevap, görece bir dengenin kurulduğunu gösterir: “Varsın yaşasın bu efsane... Benim için saygındır.”

Son bir nokta. Haset etmediğini söylüyordu; Memet Fuat da biyografisinde, “Nâzım Hikmet'i anlamak isteyenler öncelikle ‘iyilik’ konusu üzerinde durmalıdırlar,” diyor, “Yakınları, ‘Nâzım'ın başına ne geldiyece iyiliğinden gelmiştir,’ derlerdi.” Yakınlarının Nâzım'ca pek de hoş karşılanmayacak muradını (ne geldiyece sosyalizmden...) bir yana bırakalım –fotoğraflarına bakmak bile Memet Fuat'ın saptamasını doğrular. Şunu eklerdim ben: Nâzım, kendinde kötülüğe çokça izin vermeyen çünkü kö-

t l    uzun süre ta ıyamayan, onu inkâr eden adamdı; k t l  e zaten pek ihtiyaç olmayan bir ortamda b y t lm  t . Öte yandan iyiliğin de sadece iyilikten yapılmadığını görmek gerekir; Nâzım'ın da sevece i bir deyimle bir "süreçtir" iyilik, kendi kayalıkları arasından kendi yolunu aramak ve bulmak zorundadır. Nâzım da mektuplarındaki bazı inkâr çabalarına karşın imrenmeyi, hasedi ve nefreti tatmamı  değildi. Yeni  iirler'deki "Arılar" (1958), son döneminin en etkili parçalarından biridir: " ri bal damlaları gibi arılar,/ arılar asmaları taşıyor güneşe,/ gen li imden uçup geldiler,/ bu elmalar da ordan/ bu ağır elmalar,/ bu altın tozlu yol,/ bu ak çakıllar dere boyunda,/ t rk lere inanı ım,/ hasetsizli im,/ bu bulutsuz gün de ordan/ bu mavi gün,/ çırılçıplak, sıcacık, sırtüstü yatan deniz,/ bu hasret/ ve aydınlık dişleri bu kalın dudaklı a zın/ bu Kafkasya köyüne arıların ayağında/  ri bal damlaları gibi/ geldiler gen li imden,/ bir yerlerde unuttu um gen li imden,/ bir yerlerde doyamadan."

Nâzım'da 1950'lerde beliren nesnel ironi ( znenin alaycılı ı değil, durumun kendi ironikli i) bu şiirde de güçlü bir ifadesini bulur. Hasetsizlik, "t rk lere inanma yeteneği,"  znenin kendi geçmişinden, o sayvan çocukluğundan ve ba ıbo  ilk gen li inden gelmektedir; ama olsa olsa bir anımsamadır bu,  ri bal damlaları gibi bir izlenim, bir "güzel yanılsama" –  nk  t rk lere artık öyle kolayca inanılmayan bir zamanın içinden anımsanmaktadır hepsi, bu altın tozlu yol, "   Anadolu'ya İlk Bakı "  iirindeki ı ıltılı dere yataklarını andıran bu ak çakıllar. Ve hepsi de güzelliklerinin yanında, aynı anda kendi imk nsızlıklarını, yetersizliklerini de hatırlatmaktadır özneye: Orada bir yerlerde unutulmu lardır, hakları tam verilemeden. Doyumsuzlu un hoyrat ışığında nasıl da uzak, nasıl da ger ekdi i g r n yordur hasetsizlik.

(Virg l 58, Ocak)

‘SİYÂHLIK’, LETHE VE MNEMOSYNE

AYDIN AFACAN

Ahmet Oktay şiirinin belirgin özelliklerinden biri “siyahlık”tır. Hem düzyazısında hem şiirinde görülen bu “siyahlık”, içinde yaşadığımız dünyaya ilişkin yoğun bir karamsarlığı barındırdığı gibi, dünyanın “düzen”ine karşı bir ret tavrını da içeriyor elbette. “Keder bulaşıyor üstüme herkesten” (Söz Acıda Sınandı, 1996)¹ diyerek; aşkı da siyah ve karanlıkla (“siyah pelerin”, “siyah kadın”, “siyah gelinlik”, vb.) bitiştirerek, içinde yaşadığı toplumsal düzeni katlanılmaz bulan melankolik bir hava... Ama Freud’un, melankoliye ilişkin yorumundaki dış dünyaya kayıtsız ve edilgin ruh halinin tersine bir şiiri var Oktay’ın; “...anladım, kederdir her kalbin içi” derken de:

“Sırrın dibine bak! iğvadan ürkme
diri ve ölü gör Eurydike’yi;
Gömülecek kendi efsanesinde
her insan, olgunlaştıkça ezgisi.
Ayna açıldı artık, su damıtık,
birikirken bellekte kalabalık;
anladım, kederdir her kalbin içi”

(“Az Kaldı Kışa”, 1996)²

Seçilen temaya ister mitolojik bir motif taşınsın ister gündelik pratiklere değinilsin, düzyazı ve şiirlerde “siyah”a ilişkin kavram ve imgeler doğrudan verilmediği yerde bile, Oktay’ın yapıtının “siyahı” tonu bir şekilde duyumsatır kendini. Yalnızlık, iletişimsizlik, ölüm, sürgün, intihar gibi temalar, karamsarlığın yolunu ister istemez açar. Ahmet Oktay şiirinde, bu ton sanki daha bir koyulaşmaktadır. Oktay’ın, “Melankoli Üzerine” adlı yazısında, ömrünün yarısını “melankolik bir suskunluk” içinde geçirmiş Alman şair Hölderlin’den yaptığı bir alıntı şöyledir: “Ve açıkçasına, ruhumu ciddi ve acılı dünyaya adadım”³

Bu “acılı dünya”ya ilişkin ciddi bir arayış vardır Oktay’ın yapıtlarında; kendi deyişiyle, “Neyi bulacağını bilen bir Söz’ün arayışıdır bu”⁴ Oktay’ın etkin ve üretken okur-yazar birikimi, bu arayışın ürünüdür; “çoğul” bir araştırma/okuma ve yazma uğraşdır bu. Oktay’ın “arayış”ının bu yazımız bağlamında değinilecek noktalarından biri “ruh-karanlık buluşması”dır: “Ruh

doymaz. Açtır hep. Av arar. Kuytuları sever, karanlığı.” (Söz Acıda Sınandı). Şiir bu buluşmadan doğuyor sanki; böylece karanlık (siyahlık) da değerli bir esin kaynağı olarak adeta kutsanıyor. Az Kaldı Kışa adlı yapıtında, Yunan Mitolojyasından esinlenen, “Orpheus ile Eurydike’den” adlı uzun bir şiirin “parçalar”ı yer alır.⁵ Bu yapıt, bir toplam olarak teknik ve içerik değeri bir yana; mitolojik bir öyküden yararlanılarak, karanlık ve sanat arasında kurulan çağrışımsal bağlantılar açısından da önem taşıyor. “Şairlerin atası” sayılan Orpheus, sanat yapıtlarında en çok işlenen mitolojik kahramanlardan biridir. Orpheus, aracılığıyla gece (karanlık) ve sanat arasında çeşidi bağlantılar kurulmuştur sanat yapıtlarında. Örneğin M. Blanchot, şöyle demektedir:

“Orpheus Eurydike’ye doğru indiğinde, sanat gecenin kendisi aracılığıyla açıldığı güçtür. Gece, sanatın gücüyle, onu karşılar, ilk gecenin gülieryüzlü içtenliği, anlaşması ve uyuşması olur. Ama Orpheus, Eurydike’ye doğru inmiştir: Eurydike, onun için, sanatın ulaşabileceği uçtur, o, kendisini gizleyen bir adın altında ve kendisini kaplayan bir örtünün altında, sanatın, arzusun, ölümün, gecenin kendisine doğru uzanır gibi görüldüğü son derece karanlık noktadır. Gecenin özüünün öteki gece olarak yaklaştığı andır o”⁶

Bir çok sanat yapıtına bakıldığında, “sanatın gücü”nün geceyi “sanatsal kıldığı” gibi ondan esinlendiği/beslendiği de görülebilir. Sanatsal bir değerlendirme açısından önemli olan “sanatın gücü”dür elbette. Oktay’ın “Orpheus ve Eurydike’den”i şu dizelerle açılır:

“Her ezgi yabanıldır. Karanlıktan doğar,
ister sevinci övün isterse kederi;
sessiz tohumda olgunlaşır yazlar, kışlar;
remilde değildir falcının gördükleri,
mahzeni sözcüktedir. Birini seçeriz
ve ya Melek’le ya Şeytan’la sözleşiriz;
hiç kimse bilemez sınamadan kalbini”

Yine bu yapıtla, Mistik Çin Felsefesinin, Jung Psikolojisi’nde de yansımalarını bulan iki ilkesi (Yin ve Yang) arasında kurulabilecek ilişki de şairin, karanlığa ilişkin vurgusu açısından değerlendirilebilir. Çin Diyalektiğine göre, Yin (dişil, karanlık, edilgin) ve Yang (eril, aydınlık, etkin) öğeleri, yaşamın temelinde yer alan öğelerdir. Ruh burada da karanlığı arıyor; “dişil ve doğurgan” olan karanlığı... Şiirden bir bölüm şöyledir:

“Yıllardır birbirini arıyor Yin ve Tin
yazıtlarındaki iz konuşuyor kiminle?
Yitik Gezgini! Hem herkes hem hiç kimsesin
Giz belki her gün duyduğun o gürültüde.
Girdiğin mahzen açıklamaz, gördüğün saklı
Bir şarkı için kalp ölüme çoktan razı;
Ama zor olgunlaşır doğacağı gece”

‘Tin’in, karanlık ve edilgin Yin’e eğilimi, bizi, yine melankoli üzerinde düşünmeye götürüyor. Bu noktada, Oktay’ın melankoliye bakışına, yukarıda anılan yazısını da göz önünde bulundurarak değinmekte yarar var: Oktay, kendi açısından melankoliyi bir tavır olarak alıyor; “kültürel bir tavır olarak”... Melankolinin “meşru bir zemini” vardır ona göre; bu zemini bir tür “Aradalık” oluşturuyor: “Çökenin çökmüşlüğü ve Doğacak Olan’ın doğmamışlığı”. Bu saptama, Heidegger’in, Hölderlin’in şiirine ilişkin bir yorumu ile ilintili: “...Uçup gitmiş Tanrıların Artık-olmayışı ve gelmekte olan Tanrının daha-gelmemişliği” Yine bu bağlamda, Oktay’ın, Heidegger’in yorumundan yaptığı alıntının bir kısmı daha buraya aktarılabilir: “Ozanın kendisi öncekiler, yani Tanrılarla sonrakiler, yani halk arasında duruyor. O Ara’ya, Tanrılarla insanlar arasına atılmış olandır o. Ama yalnızca ve ilk kez bu Ara’da karama bağlanır insanın kim olduğu ve varoluşunu nereye yerleştireceği...”⁷

Freud’un melankoliye ilişkin saptamaları içinde, acı çekme, dış dünyaya karşı ilgisizlik, kendini cezalandırma isteği, intihar vb. durumlar sayılır. “Dış dünyaya ilgisizlik”, melankolide, bir bakıma edilgin bir ruh halinin varlığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, ilkçağdan günümüze melankolinin, Demokritos, Empedokles, Friedrich Hölderlin, Albrecht Dürer, Gérard de Nerval, Georg Trakl, Walter Benjamin’in de aralarında bulunduğu bir çok sanatçı ve düşünürün adıyla birlikte anılması da önemli bir noktadır. Ortaçağ hekimlerinden Constantinus Africanus, De Melancholia adlı kitabında, Hippokrat’a dayanarak şu saptamayı yapar: “Bilgelik ve hakikat arayışları da, abartılı boyutlara varırsa melankoli ortaya çıkarabilir...”⁸ Geçmeden, son yılların ruhbilimcilerinden H. Tellenbach’ın gözlemlerine ilişkin bir alıntı da aktarılabilir: “Melankoliye eğilimli kişilerin günlük yaşamlarında, ciddi, güvenilir, çalışkan, vicdanlı, ayrıntıları önemseyen, sorumluluk duygusu yüksek özellikler tespit edilmiştir.”⁹

Bu bilgiler ışığında Ahmet Oktay’ın yapıtlarına bakıldığında bazı so-

nuçlara ulaşılabilir. Bir tavır olarak vurguladığı melankolik hava veya “siyahlık”, Oktay’ın yapıtında vicdan ağırlıklıdır. “Hayalet”e ilişkin izleriyle birlikte; edilginliğin aksine, içinde yoğun bir öfke taşıyan aydın tavrının yansıdığı dizelerinden bir örnek şöyledir:

“.. Yitik oğullar, yitik kızlar / hortlayın, hortlayın / Kuşatın vehimleri, / içi-
ne sızın bayramlaşmaların. // Ey evlerde basılanların / imdadına yetişmeyen Hızır!
/ Açıldı göziinde yeşimden lahit / dört yaşındaki yetimin / ama nerde ceset? / Kıya-
mın simgesi öfkenin körüğü ceset. // Açın üstünü! Görünstün kamuya, / aşkın veril-
memiş gülü / işlenememiş cinayeti. / Açın da şakağındaki kurşun deliğinden / soka-
ğa çıksın, sokağa / cumhurun süslenmiş bulvarına, / yazılarda ve bedenlerde / delir-
temediği delilik. // Gömmeyin. Bırakın koksun, / kara veba gerek / bu ‘ayy inanamı-
yorum’ diyen / görüntü Çocuklarına.” (“Çıplak Hayalet” Gözüm Seğirdi Vakit-
ten, 1996)¹⁰

Bu “siyahlık”ın bir ütopya içerdiğini de unutmamak gerekir. Nite-
kim, yukarıda anılan yazısında, “...Ütopya boyutunu devre dışı bırakmakta ve
medyatik hedonizmin verimli toprağını oluşturmaktadır”¹¹ dediği “iyimserliğe”
karşı tavrı olumsuzdur. Aynı yazısındaki şu sözleri, şiirine de ışık tutmak-
tadır: “Üzüntü, dünyada oluş’tan kaynaklandığı ve dünyaya yönelik olduğu sürece
eleştiri duygusunu ve tinsel bir katlanamayışı içerir. Üzülmek, uzlaşmamak ve an-
laşmamaktır” Oktay’ın dünyaya yönelik ilgisi, aşk, ölüm, acı, sürgün, Nur-
hak, Kızıldere, Mansur, Bedreddin, Troçki, Orpheus, elektrik, karakollar,
devlet daireleri, otobüs hatları, yoksullar, minareler vb. insana dair geniş
alanlarda yoğunlaşmıştır: Bir sanatçı ve vicdan sahibi bir entelektüel ola-
rak, sanat, siyaset, tarih, ekonomi, politika, kültür, gündelik yaşantılar vb.
işlerken de, başka metinlere, mitologyaya göndermelerde bulunurken de
“dünyada oluş”un, eleştirel olmanın bilinciyle hareket ediyor. Bu özellik,
şiir çizgisinin başından beri değişik temalar içinde süregelenmektedir. Bu-
rada, Kara Bir Zamana Alınlık (1983) adlı yapıtından hemen bir örnek veri-
lebilir: Kitabın ikinci bölümünün adı, Hesiodos’un bir yapıtıyla aynı: İşler
ve Günler... Antik Şair, temele, mitolojik yasaları, Zeus’un karşı konulmaz
yasalarını koyarak, tarım toplumunun “İşler ve Günleri”ne ilişkin öğütler
verirken; Oktay, ekonomi-politik yorumları sanatıyla birleştirerek, şair-bi-
reyin, modern çağın “kara zaman”ına ilişkin sorgulamalarını yapar. Baş-
ka bir deyişle: ilki, “işler” ve “günler”e tarımsal topluluğun kırlarından
bakmıştır; ikincisi, kapitalizmin kentindedir: Fabrikalar, işçiler, grevler,
“veremini kâküllere, rahimlere, günaydınlara bulaştıran Bankalar Cadde-

si", reklamlar vb. vardır, onun "işler" ve "günler"inde... Oktay'ın, doğal olarak, yaşantı ve gözlemleri ile kaynaştırdığı, tarih ve toplumsal yaşam karşısındaki duyarlılığı, bütün yapıtlarında görülmektedir. Birkaç örnek daha verilebilir:¹²

"Güz / seslerle gelen güz: / çiçekçideki ellerimizin yılgın yanı / yüreğimizdeki en dayanıklı yer, / bitirilmemiş aşk gecesinin hoyratı / denizi boydan boya devşiren balıkçıl, / dağlarda gün atımının çığlığı / kalemler, defterler, resimler / yeni ve ürkünç bir sözcük / Güz: / bir yerlere doğru koşan sesler / o sesler / Kavelciler, Kavelciler, Kavelciler." (Her Yüz Bir Öykü Yazar, 1964); "Karın yabancı tınlaması kesilince // Herkes ölümlerini toplar / depremin, donmuş belleğin / ve tarihin kalıntısı altından" (Sürgün, 1979); "Auschwihtz, Gulag: Döğmeler! / Devletin kıpkızıl mühürü; / geçmişten savrulan küller / hâlâ kanatıyor göğsümü." (Az Kaldı Kışa, 1996)... "Ezberimde tüm zulümler, / belleği öyle beslemez / çünkü aşklar. /.../ Vahşet vahşetle açıklanmalı, / Tazeyken yanık et kokusu / kılınabilir mi huzurla beş vakit / namaz? / Hangi kösnü, hangi düş, / hangi dua unutturabilir / toplu mezarları?" (Hayalette Övgü, 2001)

Ahmet Oktay'ın "siyahlık"ı, bizi, etrafımızda olup bitenlerle ilgilenmek konusunda kışkırtır; huzursuzluğunu ve karamsarlığını bize de buluşturarak... "Unutuş"ı direnmek için belleklerimiz uyarır. Oktay, bir söyleşisinde şöyle vurgular bunu: "Toplumsal belleğin amnezyasına karşı çıkıyorum"¹³ Amnesia, yani, unutuş; bellek yitimi... Çeşitli halkların mitologyalarında da işlenmiş bu önemli noktaya ilişkin küçük bir parantez açmak yerinde olacaktır:

Bellek ve unutuş; bu iki sözcük, insanın tarihi boyunca süregelen bir karşıtlığı ifade eder. Öyle ki, kültürün zemini sayılan mitologyanın da temel motifleri içinde yer alarak bir çok mitsel öyküye esinler sağlamıştır. Yunan Mitologyasında unutuş ve belleği karşılayan iki simgesel varlığın adı, Lethe ve Mnemosyne'dir. Lethe, Hades'e inen ölümlerin, suyundan içerek yeryüzündeki yaşamlarını unuttukları bir kaynaktır ve unutuşu simgeler. Mnemosyne ise bellek (mneme)'i simgeler; o da bir pınar olarak kişileştirilmiştir. Lethe, alegorik biçimde, Hypnos (uyku) ve Thanatos'un (Ölüm) kızkardeşi de sayılmıştır bazı şiirlerde. Mnemosyne ise Yunan Mitologyasında, çeşitli sanat dallarının, akıl, düşünce ve yaratıcılığın dokuz esin perisinin (Mousalar'ın) annesidir. Mousalar'ın, Antik Yunan Edebiyatındaki yerleri o kadar önemlidir ki, Yunan şairleri, Hesiodos'tan başlayarak, yapıtlarını Mousalar'a yakarışlarla açarlar. Şiirle bellek arasında gerçekten ilginç bağlantıların kurulduğu mitologyada, Odysseus'un da bilgisine

başvurmak için “Ölüm Ülkesi” Hades’e indiği Thebaili bilici Teiresias gibilerin yanı sıra, şairlere de bellek konusunda ayrıcalık tanınmıştır. Şairlerin anlattıklarına, tanrıların (Mnemosyne’nin) ve Mousalar’ın esini gözüy-le bakılır. Örneğin İlyada ve Odysseia, “söyle/anlat tanrıça...” sözleriyle başlar ve olup bitenler bu “esinle” anlatılır.

Oktay’ın, toplumsal bellekteki amnesia’ya karşı gösterdiği direnç, çeşitli uğrakları ve göndermeleri ile okurun belleğinde bir tür “anamnesis’in de (anımsama) yolunu açıyor. Yapıtındaki “siyahlık”, bu yönüyle de büyük önem taşıyor. Şairin söyledikleri, bir anlamda tarihi anımsatarak, belleği ve dolayısıyla vicdanı da harekete geçirmektedir. Örneğin şu dize-lerde, Gestapo’ya teslim edilme kaygısı içindeki Benjamin’in intihar anı, bir ürpertiyle belleğimizde canlandırılırken; bu konuda hayli deneyimi olan ülkemiz insanı/aydınının benzer yaşantıları ile de birleşiyor: “...Kan-lıdır / ev anıları ve sar’ayla / titrer bilinç. Korkuyla / açılmıştır kapı: üniformalar! / Haplarını arıyor Benjamin. Bir ses / -her şeydir Kitap- diyor, -Bırak // onlar yaksın, / Kül: / taşılı bu yeni zamanın...” (“Uzak Düş”, Gözüüm Seğirdi Vakitten, 1996). Ya-pıtlarında, çokça ve çeşitli örneklerini bulabileceğimiz bu tavrına ilişkin başka bir örnek de Orpheus’tan beri, sanki ölümsüzleşen bir tema: “Ardı-na bakmak!”: “Karanlık ürktünç! Geri döneyim der / her hayalet. Ardında kalan iz-ler, / yırtık bir kitap, sararmış perdeler / sanki yitirdiği sevinci gizler // Ama mutlu-luk kaydedilmez zamana” (“Orpheus...”, Az Kaldı Kışa, 1996). Yukarıda “siyah-lık” için dile getirdiğimiz bir noktayı biraz değişiklikle yineleyebiliriz: Ok-tay, seçtiği temaya ister mitolojik bir motif taşısın isterse gündelik pratik-lere değinsin, düzyazı ve şiirlerinde bellek, değindiğimiz bağlamda büyük önem taşıyor. Böylece, siyahlık (melankoli...) bellek (mneme, Mnemosy-ne...) ile birlikte var oluyor. Bir şiirinde şöyle yazmaktadır: “Konuşmak is-tiyor, simsiyah / kesilmiş bir sesle, / içimizdeki Delilik / ve Kurtuluş bek-lentisi.” (“Radyomu istiyorum”, Gözüüm Seğirdi Vakitten, 1996). “Si-yâh-kâm”lık, ya da hüznün “siyâhî sesi”, eleştiri duygusunu beslemekte ve böylelikle “kurtuluş sorunsalı” üzerinde düşünmeye de yöneltmektedir.

Orhan Koçak’ın bir sorusuna verdiği yanıtta şunları söyler Oktay:

“İnsanın en önemli sorunsalının kurtuluş sorunsalı olduğunu düşünüyorum hâlâ. Kurtuluş sorunsalının da ancak büyük toplumsal dönüşüm fikriyle birlikte dü-şünüldüğünde anlamlı olacağına inanıyorum. (...) Bugünkü dünya koşulları içeri-sinde şairin bağlı olduğu idealinin zeminini yok etmesi de bence gerekmiyor. O yoke-dişi haklı kılacak göstergeleri bulamıyoruz. Yani ne siyasal, ne toplumsal, ne düşün-

sel düzlemde bu zeminin tamamen yok edilmesini gerektiren bir şey var. İşte en yıkıcı adam bile, yapıbozumun babası Derrida bile eninde sonunda bir yerde bir hayaletle karşılaşılıyor ve o hayaletin gerekli olduğunu söylüyor.”¹⁴

Bu noktada, Hayalet Övgü üzerinde çok kısaca durulabilir: Kendinden önceki son üç kitapta (Gözüm Sığdırdı Vakitten, 1996; Söz Acıda Sınandı, 1996; Az Kaldı Kışa, 1996) işaretleri verilen bu yapıt, –Hamlet’ten, Komünist Parti Manifestosu’na, Derrida’nın peşine düştüğü “hayalet”ten yine onun deyişiyle “canlı bir gerçeklik”e ilişkin bazı özellikleriyle ayrı bir inceleme konusu olmakla birlikte– Ahmet Oktay’daki siyahlık ve bellek açısından da önem taşıyor. Bu yapıtta altı çizilen “hayalet”in, Marx ve Engels’in, Manifesto’nun ilk cümlesinde sözünü ettikleri “hayalet” olduğu biliniyor. Bu bakımdan, Oktay’ın yapıtındaki karamsarlık, bir umuda mı dönüşüyor? Evet, çünkü, günümüz konjonktüründe Marksizm’e yapılan vurgu önemlidir ve kurtuluş seçeneğini imliyor. Diğer yandan, yukarıda belirttiğimiz gibi, Oktay, siyahlık’ı bir tavır olarak da benimsiyor; bu bakımdan, yapıtındaki karamsarlık, umudu da taşır. Bunun için yan yana gelirler ozanla madenci: “Sürgün kitabımdaki üç dize için / tepilmişti onca mesafe: ‘Madencinin lâmbası / ve kandili Ozan’ın / aydınlat yolu.” (“Madenci Lâmbası”, Hayalet Övgü). Ardından, aynı şiirden şu bölüm de aktarılabilir:

“Aydınlatı mı yolu lâmba ve kandil?
Aydınlatabilir miydi? Yarınlarda
yanıt, benim bilemeyeceğim.
Yine de tutuk dilimde
sökiildükçe açan alevsi bir çiçek var:
herkesin düşlerinden devşirilmiş
ve karabasanlarından.
Yaslıyım bir ölü evi kadar ve dudaklarımda
bir gelinin gülümseyişi.”

Karanlıkla aydınlık isteğinin; melankoli ile yer yer insanı “ajite edecek” kertede dünyaya yönelik ilginin, yan yana iç içe yürüdüğü şiir çizgisinde, her durumda bir “yeraltı” vardır. Ve o “yeraltı”, Orpheus’tan “madenci”ye, “geçmişin göçükleri”nden melankolinin “Kara Güneş”ine, durmaksızın, çevremizle dünyayla ilgilenmeye çağırıyor bizi; kendini deşerken de anlattığı, dünyadır:

“Yuvamdı kuytuluklar; daha da sindim,
fal taşı kesildim dehşet
sarıncı sokakları. Görülebilecek
yine de ardımda birkaç
saban izi. “Gece çağı dünyanın”
demişti Heidegger. O çağ
olgunlaştırdı siyâhî harflerimi.
Doluyum tüm kıtaların anılarıyla,
ne çok aşk içimde, ne çok cinayet.”

(“Aynı ve Değişken”, Hayalette Övgü)

NOTLAR

- 1—Oktay, Ahmet. *Toplu Şiirler*, Genişletilmiş 2. baskı, İstanbul: YKY, 2002.
- 2—Oktay, *Toplu Şiirler* içinde.
- 3—Oktay, Ahmet. *Medya ve Hedonizm*, İstanbul: Yön Yayıncılık, 1995; s. 178-207.
- 4—“Ahmet Oktay ile ‘Sınanmış Söz’ Üzerine” (Söyleşi: Hilmi Haşal), *Son Yeni Biçem*, Kasım 1996; Sayı:43, s. 20.
- 5—Bu yazının özellikle *Az Kaldı Kışa* adlı yapıtla ilgili bazı bölümleri için, yakında yayımlanacak olan *Şiir ve Mitologya: Cumhuriyet Dönemi Şiirinde Yunan ve Latin Mitologyası* adlı çalışmamdan yararlandım.
- 6—Blanchot, Maurice. *Yazınsal Uzam*, Çeviren: Sündüz Öztürk Kasar, İstanbul: YKY, 1993. s. 163.
- 7—Oktay, *Medya ve Hedonizm*, s. 205-206.
- 8—Teber, Serol. *Melankoli: “Normal Bir Anomali”*, 2. Basım, İstanbul: Say Yayınları, 2001. s. 177.
- 9—Teber, agy., s. 252.
- 10—Oktay, *Toplu Şiirler* içinde.
- 11—Oktay, *Medya ve Hedonizm*, s. 178-207.
- 12—Oktay, *Toplu Şiirler ... ve Hayalette Övgü*, İstanbul: YKY, 2001.
- 13—“Ahmet Oktay’la Söyleşi” (Halim Şafak), *Kavram Karmaşa*, Temmuz-Ağustos 2002; Sayı: 25, s. 12.
- 14—“Kendi hayatımızı seyretmiyoruz biz.. .” (Söyleşi: Orhan Koçak, Mustafa Arslantunali), *Virgöl*, Eylül 2001; Sayı: 43, s. 8.

ŞİİRİN GİZLİ TARİHİ YAHUT ŞAİR VE PATRON

MEHMET TEKİN

İster Doğu, ister Batı kültüründe olsun, ortaçağ dünyasında hemen hiçbir kelime “saray” kelimesi kadar muteber ve etkili olmamıştır diyebiliriz. Çünkü “saray,” salt görkemli bir mekânın adı olmanın çok ötesinde bir anlam taşımaktadır: işlevi itibariyle saray, Allah’ın yeryüzündeki gölgesi (“zıll-ullah fi-l-âlem”) olarak kabul edilen sultanın/kralın makamı olmanın yanı sıra, “uhrevi” ve “dünyevi” bütün işlerin düzenlenmesinde rol oynayan siyasal, kültürel bir mekanizmanın adıdır. Genelde Doğu, özelde Osmanlı dünyasında ağırlıklı bir konuma sahip olan “saray” üzerinde yeterince durulduğu söylenemez. Bildiğim kadarıyla Tanpınar, her şeyin ilkin söyleme becerisiyle, bu konuda da kısa ama anlamlı tespitlerde bulunur ve “patrimonyal devlet” anlayışının kutsal ögesi olan “saray”ın itibar ve işlevini, ayrıntıya gitmeden şöyle yorumlar:

Saray aydınlığın ve feyzin kaynağı muhteşem bir merkeze, hükümdara, onun cazibesine ve iradesine bağlıdır. Her şey onun etrafında döner. Ona doğru koşar. Ona yakınlığı nisbetinde feyizli ve mesuttur. Çünkü bir sarayda olan her şey, hükümdarın iradesi itibariyle keyfi, az çok ilahî veya Allahlaştırılmış özü itibariyle de isabetli, yani hayrın kendisidir. Hükümdar, gölgesi telâkki edildiği manevî âlemi, Allah’ı –müslüman Şarkta olduğu kadar hristiyan Garpte de– nasıl yeryüzünde temsil ediyorsa hayatı da öyle düzenler. Bütün tabiat ve eşyâ, müesseseler onun temsil ettiği bir hiyerarşiye göre tanzim edilmişti. Aşk, zihnî hayat, hayvanlar ve bitkiler âlemi, kozmik nizam, varlık, hatta adem (çünkü ölümün ve ahretin karşılığı olarak bir saray-serây-ı adem vardır), bütün mefhumlar, vücudumuzun kendisi, hepsi saraydır. Hepsinin hükümdarları vardır. Bütün Ortaçağ ve Rönesans edebiyatlarında ve hayâl sistemlerinde görülen bu saltanatların bir kısmı her kültürde birbirinin aynıdır. (XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, 1967, s. xxii)

İki kavramın, “ortaçağ” ile “Osmanlı” kavramlarının yanlış anlaşılması, öteden beri şaşırtıcı gelmiştir bana. Bu yanlışlığın, biraz da, adı geçen kavramların içerdiği anlamın geniş zemine yayılmasından kaynaklandığını kabul ediyorum. Onlara ulaşmakta, onları tanımlamakta zorlanıyoruz; zorlandığımız yerlerde de, ya teville, ya peşin kabule, ya da –asla hak-

lı olmadığımız bir tasarrufla— inkâra gidiyoruz. Peki çözüm mü bu? Uzana-
madığımız üzüme “koruk” demek marifet mi? Zor da olsa, zorluklarla do-
lu da olsa söz konusu kavramları, ucundan kıyısından, karınca kararınca
anlamak, anlamaya çalışmak gerekmez mi? Gerekir. Erdem budur; erdem-
den öte, meğer ki bilim çağındayız, akıl ve mantık bunu gerektirir.

Bu bağlamda, İncalcık'ın kaleme aldığı Şâir ve Patron, “saray” eksen-
li bir olguya değinmesi itibariyle dikkate değer bir deneme olarak karşı-
mızda durmaktadır. Kitaptan çok bir risale; ama anlamlı satırlar taşıyan,
tezi üzerinde –mutlaka– düşünmemiz gereken bir risale...

İncalcık, her şeyden evvel bir tarihçi: Yorum ve eleştiriden çok kayıt dü-
şüyor, olaylar ve olgular karşısında elinden geldiğince yansız kalmak istiyor.
Ancak sanatın, hele ki şiirin olduğu yerde, ilk elde felsefeye, sanatla felsefe-
nin mutlu beraberliğinden doğan estetiğe, son tahlilde estetikten gıdasını
alan bir yoruma ihtiyaç vardır. En azından kayıtların sağlam bir zemine otur-
ması, zihinlerde yer alan soruların açıklığa kavuşması için böyle olması gere-
kir. İncalcık'ın kitabında bu vadiye pek girilmiyor; alıntılara dayalı tespitler,
eleştirel bir filtreden geçirilmiyor. Dolayısıyla söylenenler, konuya ilgi du-
yan/duyacak olan meraklılar için malzeme düzeyinde kalıyor. Ama hakkını
teslim edelim İncalcık'ın: Kitap boyunca kotarılan metinlerle, anlamlı mesaj-
lar gönderiliyor adreslere; anlayanlara, hatta anlamak istemeyenlere.

Kitabı okumaya başlar başlamaz şaşırtıcı bir dünyaya giriyorsunuz.
Karşınızda, pek de aşina olmadığınız bir dünya... Satır aralarına, nüansla-
ra dikkat etmezseniz, pırıltılı rütbeleri karıştırır; kimin “sultan,” kimin
“geda” olduğunu anlayamaz; söz ile siyasetin sultanları arasındaki alışve-
riş ve iletişimi fark edemeyebilirsiniz. Mezhep ve meşrep farkının şiir ve şa-
ir kalitesini tayinde nasıl rol oynadığını, kimlerin hakkının gasp edildiğini,
kimin hak etmediği sahillerde saltanat sürüp fırsatlar ve imkânlar manzu-
mesine kavuşmanın rahatlığını, gururunu yudumladığını; ama asıl hakem
ve kalite tayin edici olan “zaman”ın, kimleri saltanat makamına yükseltti-
ğini görmek, zevkli bir iş: İncalcık'ın kitabı, boyundan büyük işler beceriyor
ve sizi bu zevkli işle baş başa bırakıyor. Görmeye, okumaya değer...

Devlet ve sanat... Bu iki kavram hiçbir dönemde ortaçağda olduğu
kadar yan yana gelmemiş, birbirlerini etkileyip birbirleriyle bütünleşme-
miştir desek yeridir. Ortaçağın kendi mantığı içinde geçerli olan bu du-
rum, yine kendi mantığı içinde gelişmiş, dönüşmüş ve nihayet sanatın
devleti; bir kelimeyle sanatın itibarı ortaya çıkmıştır: Doğrusu odur ki, or-

taçağ, kendi mantığı ve kendine özgü dünya görüşüyle içinde sanatı dev-
letleştirir. Kabul, ama aynı zamanda sanat da devleşir bu vakitlerde. Dev-
leşir; çünkü, siyasal kudretin –mutlak anlamda– devletleşmesi için, sana-
ta ve sanatçıya ihtiyacı vardır: Siyasal erk, sözün saltanatıyla uzlaşmak zo-
rundaydı bu dünyada. Zira sultanın giydiği kaftanın itibarı, şairlere giydi-
rilen “libas”ın zenginliğine bağlıydı günün kabulüne göre. İpek ve altına
boğulan şair sayısı, sultanın itibar ve iktidarının da göstergesiydi. Ol ne-
denledir ki, ortaçağların kendini bilen sultanları, bu işe olağanüstü önem
verip şairlerin gönlünü hoş tutmuşlar, hatta onları yakın dost (nedim) bi-
lip, yine onların süzölmüş söz ustalıklarıyla bezeli sohbetlerinden kana
kana içmişler, haz ve huzur duymuşlardır. Konu, salt sanat kaygısı değil-
di kuşkusuz. Belki de daha çok, yerel ve evrensel itibar kaygısı, kavgasıydı
bu. Hemen belirtelim ki, hanedanlar arası rekabet ve üstünlük yarışı, sa-
dece –İnalcık’ın vurgusuyla söyleyelim– “muhteşem saraylar[da], hadem
ve haşemde değil; ilim ve sanatın hâmilîğinde de kendini gösterirdi.”
(s. 10) Sorun burada düğümleince, “Bilgin ve sanatkâr; hükümdarın
prestijini, sarayın nâm-u-şânını yüceltmek için gerekli öğeler sayılırdı.”
(s. 10) Bu öğelere sahip olmak için gerekirse zora başvurulurdu ve bu du-
rum, zamanın kuralları ve töreleri arasında sayılırdı. Şöyle ki:

Orta-Doğu’da da, bir hükümdar için en şöhretli bilgin ve sanatkâr-
ları sarayına çekebilmek, gerekirse onları zorla alıp getirmek olağan bir
şeydi. Timur, istilâ ettiği her memlekette en şöhretli bilgin ve sanatkâr-
ları toplayıp Semerkand’a götürmüş, Yavuz Selim Tebriz ve Kahire’yi aldı-
ğında yüzlerce sanatkârı İstanbul’a sürmüştür. (s. 12)

Gerek Doğu’da gerekse Batı’da uygulanan bu sürgün olayı, “patri-
monyal saray kültürü”nün gelişmesinde, kabul etmek gerekir ki, önemli rol
oynamıştır. İnalcık, Osmanlı’yı merkeze alarak bu rolü şöyle değerlendirir:

Osmanlı patrimonyal saray kültürünün gelişmesinde, şiir ve inşâ
alanında, hüsni-hat ve nakkaşlıkta, para ve mevki vaadleriyle celb olunan
veya “sürgün” edilen sanatkârların payı büyüktür. (s. 12-3)

Rönesans İtalya’sında gelişip serpilen sanat ve bilim anlayışının te-
melinde de benzer uygulamanın varlığı söz konusudur:

Yüksek bir estetik ve sanat felsefesine sahip Medici’ler olmasa idi,
Floransa’nın büyük sanatkârları elbette yetişmezdi. (s. 10)

Söz konusu uygulama, salt “cebri” (zor kullanarak) olmuyordu
kuşkusuz. Sanatıyla, ünüyle, etkisiyle dikkat çeken kişiler, altınlar gönde-

rilerek merkeze davet ediliyordu. Bu bağlamda Fatih'in, İran edebiyat ve kültürünün ünlü ismi Abdurrahman Câmî'yi beş bin altın armağanla İstanbul'a daveti, yine II. Bayezid'in bu yöndeki çabaları bilinen şeyler. Özellikle Fatih'in evrensel çapta kurmaya çalıştığı imparatorluğun kapılarını, sanatkârlara ve bilim adamlarına açması, onlara ilgi gösterip ödüllendirmesi dikkate değer. Aşağıdaki satırlar, siyasal anlamda yükselen imparatorluğun, kültürel anlamda da yükselme çabalarının yanı sıra, o günün gelişmiş Doğu kültürünün merkezi konumunda bulunan İran kültürüyle rekabet etme kaygısını da yansıtmaktadır:

Osmanlı'nın Fâtih Sultan Mehmed ile başlayan en ileri bir İslâm imparatorluğu olma iddiası sonucu olarak, bu bölgelerden âlim, sanatçı, münşî ve şâirler davet ediliyor ve el üstünde tutuluyordu. Sehî Beg'e göre Fâtih, "Arab'dan ve Acem'den ehl-i ma'rifet adına olan kimseleri buldurub getürdüb fevk'al-hadd ri'âyet ettirirdi." Fâtih Yeni (Topkapı) Sarayını "Arab ve Acem ve Rûm'dan mâhir mimarlar ve mühendisler getürüb" yaptırdı. Kâtiplerden Lâlî, İran'da uzun zaman kalmış, dönüşte kendisini Acem (İranlı) diye tanıtmış, Fâtih'e müsâhib olmuş, gerçek ortaya çıkınca kendisine verilen zâviyedârlık ve maaş elinden alınmıştır. Birçok Osmanlı şâiri (meselâ Halîmî, Câmî-i Rûmî) İran'a gitmiş, dönüşte üstad olarak karşılanmıştır. (s. 20)

Kozmopolit renk taşıyan bu tabloyu yadırgamaya gerek yok. Ortaçağın özelliği idi bu. Rönesans döneminde Avrupalı ülkeler nasıl İtalyan sanatkâr ve bilim adamlarını örnek almışsa, Osmanlı coğrafyasında yaşayan sanatkârlar da aynı şekilde İranlı ve Arap meslektaşlarını örnek almışlardır. (s. 20) Hatta Osmanlı dünyası salt bununla da yetinmez, Timurluların temsil ettiği yüksek ilim ve sanat rönesansının da etkisinde kalırlar. Bu bağlamda Osmanlı kültürü, Türkmen kültürüyle Doğu kültürleri arasında gerçekleşmiş bir sentezin ifadesidir ve kendi bağlamında özgün bir kültürdür. Özgündür; çünkü, "patrimonyal devlet" in karakterine uygun düşen bir çabanın ürünüdür. Bu, imparatorluğun temel ilkelerini değiştirmeden kozmopolitizme açık olma, dıştan geleni içselleştirme, kendine dönüştürüp "temellük" etme çabasıdır. İmparator olmanın gereği de budur zaten. Zira imparatorluk dediğimiz gerçek, en geniş anlamda "merkez-taşra" denklemi üzerine oturan, taşrada hayatını sürdüren "ötekiler" i de hesaba katan, katmak zorunda olan bir mekanizmadır. Taşrayı gözetmeyen İmparatorluğun yaşama şansı nedir? Yaşama şansı olsa bile ömrü ne olacaktır? İmparator-

luk, salt siyasal bir erkin ifadesi değil, aynı zamanda, en geniş anlamda merkez-taşra arasında gerçekleşen sosyokültürel alışverişin ifadesidir. Hal böyle olunca, “merkez”in, bütün ihtişam ve egemen konumuna rağmen kimliğini zenginleştiren “taşra” olgusudur diyebiliriz. Böyle olduğu içindir ki, “merkez”de konuşlanmış güç (Sultan), “İtibarım sendendir” hükmünce, sanat ehlini “ayni ve nakdi” olarak gözetmiş, hatta onlara makam/mevkiler bahsetmiştir. Hemen belirtelim ki bu tasarruf, salt sultana özgü bir davranış değildir. Zaman içinde vezirlerle devletin ileri gelenleri de şairlere arkı çıkmış, onları koruyup kollamışlardır.

Peki bir ölçüsü yok mu bunun?

Tabii ki varve ölçü şuydu: Osmanlı gerçeğini gözeterek söyleyelim, en başta devletin “Sünni ideoloji”sine bağlı ve saygılı olacaksınız. İkincisi, sanattan, özellikle “fenn-i şi’r” den anlayacaksınız. Çünkü saray kültürüyle yetişmiş olan Patron, “sembolik, zihnî incelik isteyen, tasannu ürünü” eserleri tercih etmektedir. (s. 36)

Buna karşılık “Sünni ideoloji” gerçeği biraz muğlak.

Bu ölçü, daha çok Türk kökenli olanlar için geçerli. Sözgelimi, sultanların İranlı şairve ilim erbabına gösterdikleri ilgiye karşılık, ünlü şairimiz Fuzulî’ye karşı takındıkları kayıtsızlık dikkate değer. Nedeni ise basit: Çünkü Fuzulî –İnalcık’ın tespitine koyduğumuz ihtiyat kaydıyla– “Şii”dir. O Fuzulî ki, onca yüzсуу dökmesine, hatta –üzücü ama gerçek– yalvarmasına rağmen (s. 17), merkezin ilgisine mazhar olamamış, derin bir duyarsızlıkla karşılanmıştır. Çaresiz o da, kendi dünyasına çekilmiş, teselliyi sanatta aramıştır. Bu bağlamda sarf edilen şu sözler, hem onun hem de saltanatın nimetlerinden gıdalananların psikolojisini yansıtmaları itibarıyla anlamlıdır:

Ey dertli şâir, sultanların sohbetinde olman başkalarının kıskançlığından başka yarar getirmez; şarabın neşesi ise, öbür dünyada ebedi azab getirir; daima nedimlerle beraber müsâhebette olman ise, kendi hayal dünyanda olmana engel olur. (s. 32)

Talihin zorlamasıyla kendi dünyasına dönen ve sanatıyla baş başa kalan Fuzulî, nimet ve sonsuz imkânlarına imrendiği dünyada bulunsaydı acaba nasıl biri olurdu? Salt şair değil, aynı zamanda “ulema”dan sayılan Bakî’yi eriten çark, onu daha kolay eritecekti belki de. Olan, zihinlerde yer eden ünlü Fuzulî portresine olacaktı. Sonra önemli bir şey daha var: Bulunduğu coğrafyaya hâkim olan “imâmiyye-i isnâ-aşeriyye mezhebi”ni benimseyip Safevî şairi olmanın gururuyla, Osmanlı’yı “kâfir,” Osmanlı di-

yarını da “kâfiristan” diye niteleyen (s. 54) Fuzulî'nin “Payitaht” katında hemen hemen hiçbir şansı yoktu.

Bir kere daha hatırlatmakta yarar var: Osmanlı “Sünni ideoloji”yi ilke edinmiş bir devletti ve bundan ödün vermesi mümkün değildi. Dola-
yısıyla onun, pişmanlıklar duyup “Rûm zurefâsı”na hitaben, “Ey Fuzulî,
eğer pırıltılı rûtbeler istiyorsan, Anadolu'yu gözetip Bağdat toprağını terk
et” demesi, son tahlilde bir şey ifade etmeyecektir.

Aslında bu iş, biraz karmaşık bir görünüm arz etmektedir. Şöyle ki:
Salt Fuzulî için değil, Anadolu şairleri için de kapılar biraz zor açılmakta-
dır. Egemen ideolojiye bağlı olmak, ideolojinin simgesi sultana ulaşacak
birtakım araçlar bulmak da yetmiyordu. Bir önemli anahtar da mükem-
mel Farsça bilmekti ve bu dili bilmeyen “gerçek şair” sayılmıyordu. Bu di-
li bilenlere, Fars kökenli olsalar dahi, ilgi gösterilmesi, zamanla ikiliğe,
çekememezliğe neden olmuştur. Bu bağlamda, Rumelili meşhur şair Me-
sihî'nin sitemi anlamlı düşmektedir:

Mesihî gökten insen sana yok yer
Yürü var gel Arab'dan ya Acem'den.

Acem'den gelmek, Fuzulî için olmasa da, diğerleri için hep avan-
tajlı olmuştur kuşkusuz. Payitaht, söz konusu onlar olunca, kesenin ağzı-
nı açacaktır. Bunu, Lealî'nin şu dizelerinde görmek mümkündür:

Acem'in her biri kim Rûm'a gelir
Ya vezâret ya sancak uma gelir.

Bütün bu sitemlerin yoğunlaştırdığı psikoloji ileride –zihinlerden
asla çıkmayacak olan ve başlı başına bir statü ifade edecek olan– “taşra” ol-
gusunu gündeme getirecek ve bu “olgu,” özellikle kültürel düzeyde Osman-
lı'nın olumsuzluk hanesine yazılacak, nihayet “merkez-taşra” soğukluğu-
nun yanı sıra Türkçenin kaderini de etkileyecektir: Türkçenin zaman içinde
zihinleri işgal eden açmazını, sanırım biraz da burada aramak gerekir. So-
nuç olarak bizdeki karşılığıyla “velinimet” (hâmi), Frenkçedeki karşılığıyla
“patron” bulma, ona tabi olup nimetler manzumesine kavuşma, basit bir
olay değildir. İşin içinde iktidar sorunu, itibar sorunu, genel anlamda toplu-
mu ilgilendiren bir kültürve psikoloji sorunu vardır. İnalıcık'ın kitabı bu so-
runların ipuçlarını bize sunmaktadır: Bu ipuçlarını, yeniden ve makul ölçü-
ler içinde değerlendirmek de bize, bizlere düşmektedir kuşkusuz.

Osmanlı devletinin “dünya devleti” sürecine girdiği Fatih dönemi,
aynı zamanda Osmanlı şiirinin evrilmeye, kendini bulmaya başladığı sü-

reçtir. Fatih, bir dünya devletinin lideri olmanın getirdiği sorumlulukla, salt Osmanlı'da değil, hemen bütün İslam coğrafyasında kendini kabul ettirmiş “ehl-i ma'rifet”in gönlünü ve gözünü hoş tutmayı ilke edinmiş ve bu ilke, daha sonra gelenler tarafından da benimsenmiştir. Peki şairlerin velinimetini konumunda bulunan “patron” nasıl bir şiir istiyordu?

[A]ranan şiir, edebî sanatların beceriyle uygulandığı, “masnu” şiirlerdir. Ama tasannu, sırf tasannu'da kalmamalı; lâtif, nâzik, zârif ve matbu olmalı, garâbete kaçmamalı, hayal gücüyle bulunmuş yeni buluşlarla “tâze” (orijinal) olup taldid olmamalı. (s. 37)

Bu niteliği tayin eden, çoğu zaman bizatihi “patron”un kendisidir. Sultan, kendisine sunulacak şiirin ayarını tayin edecek yeteneğe sahip biridir; en azından öyle olmak zorundadır. Çünkü o, kelimenin tam anlamıyla bir “sâhip-nazar”, “sâhip-hü-ner”dir. Ünlü tezkirecimiz –aynı zamanda şair– Sehî Beg, “patron”un yeteneğini şöyle dizelere döker. Bu dizeler, aynı zamanda “patron”a ulaşmak ve onun “nimet”inden yararlanmak isteyen şairler için adeta bir uyarı niteliğindedir:

Sözün cehd eyle irgür Pâdişâha
Ki Sultân-i cihan sâhib-nazardır
Hüner kadrin bilüp sâhip-hünerdir
Bilür her nakd-i kalbin ol a'yârin
Ona göre eder hem i'tibârın. (s. 42)

Sehî Beg, bu bağlamda Fatih Sultan Mehmed'den övgüyle bahseder ve hiçbir padişahın, onun gibi olmadığını, olamayacağını ileri sürer:

Şu'arâ zümresine ol ettiği i'tibârı ve ol zamanda verdiği iştihârı bir pâdişâh etmemiştir... her birine ulu dirlikler eyleyüp her gâh huzûr-i şerîfe getirdüb muşâ'ara ettirirdi. (s. 43)

Fatih'i, adı hayırların sahibi olarak anılan ve “Adlî” mahlasıyla şiirler kaleme alan II. Bayezid ile günün edebiyat dünyasında “bî-bedel şâ'ir” olarak anılan, sevilip sayılan Cem Sultan izleyecektir. Patronluk, salt padişahlarla sınırlı değildi kuşkusuz; veziri azamların birçoğu da zaman zaman bu işe soyunmuşlar ve yetenekli şairleri kollayıp onları maddeten ve manen desteklemiştir. II. Murad, işi bir adım daha ileriye götürerek, “maaşlı” olmayan şairlere, ayda “biner akça” verilmesini emretmiştir. II. Murad'ın bu tutumu, yeni bir geleneğin başlangıcı olmuş ve ondan sonra gelen padişahlar, şiir vadisinin yeteneklilerine (mustahakkîne) iyilik ve ihsanda bulunmuşlardır.

Hemen hatırlatmakta yarar var: Şairlere verilen “aynî-nakdî” armağanlar asla keyfi değildi. Yapılan bağışlar “in’âm defterleri”ne kaydediliyor, dolayısıyla devletin parasının nereye, ne kadar gittiği kayıt altına alınıyordu. (bak. “in’âm’ Alanların Listesi”, s. 81-3.)

Patronluk sorunu açısından bakıldığında I. Selim devrinin, sanatın gelişmesi ve sanat erbabının artması bakımından bir dönemeç olduğu görülür. Selim’in “fatih” kimliği, bize salt coğrafya genişlemesi getirmemiş, aynı zamanda sanatın ufuklarının genişlemesini de sağlamıştır.

Şöyle ki: Arap ve Acem diyarlarının fethedilmesiyle genişleyen coğrafyanın sanat ehli, sultana seçkin ürünlerini sunmuşlar ve karşılığını almışlardır. Bu durum, giderek Arap-Acem diyarlarının şairleriyle Osmanlı ülkesinin şairleri arasında tatlı bir rekabeti de beraberinde getirmiştir. Rekabet, birtakım çekememezliklere yol açsa da, genel anlamda sanatın lehine olmuş ve bu dönemde şiir sanatı, “görülmemiş” bir gelişme göstermiştir. (s. 50) Çok sonraları yadırganacak “Farisi” şairlere meyledip muhabbet duyma sorunu da bu dönemde filizlenecektir, ki bu durum, ayrı bir değerlendirmenin bahsi olmalıdır. Âşık Çelebi’nin bu bağlamda, Farisi şiirlerin “halk içinde eşher,” yani halk katında daha muteber sayıldığı konusundaki tespiti dikkate değer. (s. 50)

Rekabetin, doğal olarak tartışmayı, eleştiriyi, hatta itiraz ve yakınmayı da beraberinde getirdiğini söyledik. Ünlü tezkirecimiz Kınalızade Hasan Çelebi’nin şu sözleri, konu tezkirelere karşı takınılan duyarsızlık olsa da, zamanın patronlarına karşı yöneltilmiş eleştirinin tipik örneğidir kuşkusuz:

Ekâbir-i zamân ve e’âzîm-i cihânun bu makûle cevâhire ragbetleri olmayub... kuru medh ü senâdan nesne hâsıl olmaz ve beyt ü kâsîdenin eti yenmez, derisi giyilmez deyü yüzüne bakmazlar; redîfi sîm ü zer olmayacak kâsîdeyi ele almazlar... pîşkeş tezkiresin okurlar (hediye gelen parayı saymaya mahsus tablayı getirirler), tezkiretü’ş-şu’arâ nedür bilmezler... Garîb vâkî’adur ki, erbâb-i ma’rifete zerrece meyl ü ragbet yoğiken, her taraftan tîr-i ta’n ve seng-i melâmet atılmaktadır. (s. 51)

Kınalızade, bu itirazında haklı olsa da, bir noktayı unutuyordu. Patron’un nimetlerinden yararlanmanın makbul ve geçerli yolu, “tezki-re”den değil, “şiir”den geçiyordu ve patron özellikle “musanna” (sanat ağırlıklı, ibda ve icaz yüklü) sözlerle itibar ediyordu. Böyle olması da doğaldı. Çünkü devletin malı deniz değildi ve bu maldan daha çok sanat erbabı yararlanıyordu. Böyle olmalıdır ki, Balıkesir’de “çizmecilik” yapan, daha

sonra “şî’re heves edip” İstanbul’a postu seren Zatî, yazdığı şiirlerle patronların (evet, Zatî için parası olan herkes patrondu) iltifatına mazhar oluyor ve şiiri tek geçim kaynağına dönüştürüyordu; ki bu da, bugünden baktığımızda patronluğun farklı bir boyutudur. Farklı bir boyutudur; çünkü, bu tasarrufuyla Zatî, sanatı “meta”ya dönüştürüyor ve modern zamanlarda sanatı paraya tahvil eden ve geçimini bu yolla sağlayan modern sanatçının bizdeki ilk temsilcisi oluyordu. Kaleme aldığı şiirlerle nimeti ganimete dönüştüren Zatî’nin durumuyla, Payitaht’a lirik inleyişlerini gönderen ama asla yüz bulamayan has ve halis şair Fuzulî’nin dramı arasında ne büyük tezat var! Var ama, bu tezadı, sanatın kendi mantığı çözecek ve zamanın patronlarının ilgisine mazhar olamayan Fuzulî’ye, en büyük patron olan zaman, hak ettiği itibarı verecektir kuşkusuz.

Bu da sanatın bir cilvesi olsa gerektir

Fuzulî-Zatî denkleminde şu yorumu getirebiliriz: Divan şiiri, sanılan aksine, “resmi” yönünden çok “sivil” yönü ağır basan bir şiirdir. Patronaj’ı aramak gerekirse, bunun ilk adresi doğaldır ki, “kaside”dir. Doğru. Ancak, son tahlilde divan şiirinde “karizma”yı tayin eden, “kaside” değil, “gazel”dir. Şair, şiir vadisinde kendisini kabul ettirmek istiyorsa, gazel tarzında kendini göstermek zorundaydı. Çünkü büyük usta Fuzulî’nin deyişiyle: “Gazel bildirür şâirin kudretin/ Gazel artırur nâzının şöhretin.

Bu, dün de böyleydi, bugün de böyledir.

Son tahlilde patronluğun, hem saraya hem de sanatkâra itibar kazandırmanın “tek yolu” olduğu (s. 13) gerçeği, ortaçağ bağlamında doğru olabilir. Ama, unutulmasın ki asıl patron zamandır, onun filtresinden geçen eserler asıl ve güzel eserlerdir. O eserlerin getirdiği nimetler, zaman ve çağlar üstüdür ve bu da, sahibi için az şey değildir kuşkusuz. Her ne kadar “Marifet iltifata tâbidir/ Müşterisiz metâ zâyî’dir” hükmü kabule değer olsa da, kalite ve kudret “caize”den, “lütuf” ve “ihsan”dan değil, yetenekten geçmektedir. Zira “söz”e can katan sadece ve sadece yetenektir. İş edebiyata, sanata dayandığında bu gerçeği kabul etmek zorundayız. Unutmayalım ki, sanatta, ve hele hele şiirde aslolan “marifet”tir; “iltifat” değil. Zaman denilen asıl yargıç bunun en büyük tanığıdır.

İnalcık’ın sevimli kitabının satır aralarında gizliden gizliye sesi duyulan gerçek de budur kanaatimizce...

ŞİİRDE BİR DÖNEM KAPANIRKEN

TURGAY FİŞEKÇİ

Edebiyat dergilerini izleyenler ayrılmıdadır: Eski büyük ustalardan hayatta kalanların ürünlerine pek rastlanmıyor artık. Dahası 80'li yılların önemli isimleri olarak kabul edilenlerde de ununu elemiş, eleğini asmış bir hava egemen.

Bugünlerde edebiyat dergilerinde daha çok yeni isimlerle karşılaşırız. Şiirimizin yeni atılımlar yapacak, yeni bir dönem açabilecek gücü kaldıysa tam zamanıdır.

Ne ki son yirmi yıldır şiirin toplumsal hayattaki yerini neredeyse tümüyle yitirdiği, kıyıda, köşede kalmış bir uğraş durumuna düşürüldüğü bir sürece de hepimiz tanık olduk.

Şiir okuyan, konuşma arasında dizeler söyleyen bir toplumken şiirden yüz çevirmiş bir topluma dönuştük.

Bu süreçte şiirde anlam aramayan, sözcük oyunları ile ilginçlikler yaratmaya çalışan, söyleyecek sözü olmadığından kapalı, ne dediği anlaşılmaz dizeler kurarak; üstelik şiir budur diyerek bu anlayışın savunusunu da canını siper edencesine yapan şairlerin büyük payı oldu.

Yahya Kemal, yaşarken bir tek şiir kitabı bile yayımlamadı, ama şiirleri dillerdeydi. Meclis'te milletvekilleri, "Yahya Kemal'in yeni şiirini gördünüz mü" diye birbirlerine soruyorlardı.

Nâzım Hikmet'in, 1938'den 1965'e, 27 yıl, tek bir şiiri bile yayımlanmadı, ama ne kendi unutuldu, ne de şiirleri.

İnsanla buluşabilen bir şiir kendine hayat alanı açabiliyor demek.

80 sonrasının baskın eğilimi olan, "iyi şiiri en çok beş yüz kişi anlar" anlayışı, gele gele şiiri toplum hayatından çıkarıp kıyıda köşede kalmış insanların bir uğraşı durumuna getirdi.

Şiir o denli hayatın dışına çıktı ki, ne okuyanı kaldı, ne soranı. Yakın zamana kadar yayınevlerinin en saygın dizileri şiir dizileriyken bugün ne yayınevleri şiir kitabı basmak istiyor, ne de kitabevleri şiir kitaplarını raflarına koymak.

İşin bir başka ilginç yanı da şiirle uğraşanlarda, bu süreçle ilgili bir karşı çıkışın görülmemesi. Birkaç heveslinin bir araya gelip çıkardıkları

şiiir dergilerini alıp okuyun. Yayımlandıkları ülkeyle, toplumla ve dönemle bir ilişki kurabilmek olanaksız.

Erzincan'da yayımlanan böylesi bir dergiyi bir süredir ilgiyle izliyorum. Derginin adı: "Le poète travaille", "Şair çalışıyor" anlamında, iyi de neden "Şair çalışıyor" değil de, "Le poète travaille" Fransa'da açtığınız dükkâna Türkçe bir tabela assanız, Fransız dilini korumak için çıkarılan yasalara göre ceza görürsünüz.

Şiir anadille yapılan bir uğraştır. Anadilinde şiir güzelliği, tadı bulamayanların bunu yabancı dillerde –bu arada Osmanlıcada– araması boşuna bir çabadan öteye gidebilir mi? "Şair çalışıyor" demek, "Le poète travaille" demekten daha mı az şiir tadı taşıyor?

Dahası, bu dergi Erzincan'da yayımlandığına göre, oradaki şairlerin ürünlerinin ağırlıkta olması gerekir, değil mi

Şaşırtıcı ama gerçek: Dergide ne Erzincan'la, ne de Erzincan'da şiirle uğraşanlarla ilgili bir bilgiye rastlanmıyor. Ya ne var diyeceksiniz? Ülkemizin tanınmış edebiyat insanlarının ürünleri. Onların ürünlerini yayımlayamama gibi bir sorunları yok ki! istedikleri dergide, istedikleri an yayımlayabilecekleri ürünleri yayımlamak için Erzincan'da dergi çıkarmanın ne anlamı var?

Bu dergiyi yayımlayan arkadaşların, Türk edebiyatı, şiiri üstüne hiç kendi düşünceleri yok mu? Bu düşüncelerini yazıp okurlarla paylaşsalar daha yararlı olmaz mı? Söyleyecek bir sözleri yoksa, o zaman neden yeni bir dergi çıkarmak gereksinimi duyulur?

"Aa, Erzincan'da Le poète travaille adlı bir dergi çıkıyormuş" dedirtmek için mi?

(Cumhuriyet, 10 Eylül)

BENİM OĞLUM BİNA OKUR

TUĞRUL TANYOL

Turgay Fişekçi'nin Cumhuriyet gazetesindeki 10 Eylül tarihli yazısını okurken belki de ilk kez onunla ortak bir noktada buluşabildik diye düşündüm. Doğallıkla yazısının bir bölümü için geçerli bu söylediğim. Turgay, şiirde bir dönemin kapandığını belirtiyor yazısında, ama nasıl bir dönemin kapandığını açıklamıyor... Bir dönem kapanıyorsa bir başkasının açılmış olması gerekmez mi? Açılan bir dönem de yok, en azından andığım yazıda buna ilişkin atıf yok. Yazının ilk bölümü Turgay'ın yıllardır söyleyegeldiği ve beni bir zamanlar kızdırıp, belki de onu kırmış olduğum bir yazıyı kaleme almama neden olan kimi tezleri yineliyor gene. Bunlar şiirin kitlelerden koptuğu biçiminde özetlenebilecek görüşler. Kimi şairlerin (Yahya Kemal, Nâzım Hikmet) şiirleri ezberden ve ağızlardan düşmezken, mecliste bile konu edilirken, şimdi hayattan koptuğu için şiirin sayısı düşük bir okur kitlesine tutsak edildiği ve şiirde anlam aramayan, sözcük oyunları ile ilginçlikler yaratan şairlerin bunda büyük bir payı olduğunu söylüyor. Bu savları öne sürenlerin atladıkları çok önemli bir nokta var gibi geliyor bana. Eğer durum Turgay'ın dediği gibi Türk toplumunun şiirden yüz çevirmesine bu bir avuç şair neden olduysa, bu şairlerin akıl almaz bir gücü olduğunu varsaymamız gerekiyor. Böylesine şiir düşkünü bir halkı şiirden soğutmayı başarabilmiş olmaları ancak sosyolojik anlamda bir devrimle açıklanabilir. Türk halkı bir sabah kalktı bu şiirleri okudu ve şiir aşkı bir anda nefrete dönüştü. Şiirin böyle bir gücü olduğunu asla düşünmedim. Şiirin ruhsal eğitim üzerinde kuşkusuz payı vardır, mükemmel insana giden yolda önemli bir yapıtaşdır, ama toplumları kısa sürede dönüştürecek devrimci bir etkisi yoktur. Bunu ileri sürenlerin ne söylediklerini pek de düşünmedikleri hissi uyanmıştır bende hep. Turgay hukuk eğitimi aldığı için toplumların nasıl değiştiklerini bilebilecek kadar kültürlü bir insandır. Günümüz toplumunun lumpen ve arabesk yapısı içinde şiirin bulabildiği yerin daha iyi olamayacağını bilmesi gerekir. Önce günümüz şairlerinin neden dillerde olmadığını soracağına, bir zamanlar dillerden düşmediğini söylediği şiirlerin bugün neden dillerde olmadığını açıklaması gerekir. Eğer günümüz şiiri kötü, başarısız ve halktan kopuksa, kopuk olmadığını söylediği Yahya Kemal'in

şiiirleri şimdi nerede? Şiiirdeki değışimi suçlayacağı yerde meclisteki vekil-lerin niteliklerini sorgulasa daha iyi olmaz mıydı? Turgay'ın getirdiğı mantık Türk toplumunun değışmediğini ama şiiirin değıştiğini varsayı-yor. İşte yanlışlık buradan başlıyor. Benim Turgay'a kızmam ise bir şair olarak şiiir'den neden bu kadar nefret ettiğini anlayamamamdan kaynakla-nıyor. Şiiir ezberleyen bir toplumdan, Leila mı Reina mı ne zımbırtıdır, oradaki mankenlerin aşk hayatlarıyla ilgilenen, İbo'dan başka müzik din-lemeyen, düşük zevkli, ayaktakımı bir topluma dönüşmemizde eğer şair-leri suçluyorsa bu çok uçuk bir suçlama olarak kalır. Şiiir bu kitleden ve bu hayattan kopuksa, bu insana Türk şiiiri konusunda ancak bir ferahlık ve-rebilir. Yıllar önce bir yazımda "şiiir toplumdan değil toplum şiiirden ko-puyor" diye yazmıştım. Ben Turgay Fişekçi'nin yazılarını katılmasam da dikkatle okuyorum ama anlaşılan o kendi düşüncesiyle o denli mutlu ki başkalarının yazılarını okumuyor, ya da dedikleri gibi... "benim oğlum bina okur, döner döner gene okur."

Turgay'ın Erzincan'da çıkan *Le poète travaille* adlı şiiir dergisi konu-sunda söylediklerine ise sözcüğü sözcüğüne katılıyorum. Böyle bir dergi-yi aslında oldukça komik bulduğumu söylemeliyim. Turgay'ın söylediğı gibi ürünlerde yerel kalması gerekmez, ama böyle kötü basılmış bir dergi-ye böyle taşra entelektüeli bir ad bulmak doğrusu insanda gülümseme ya-ratıyor. Ve yine Turgay'ın dediğı gibi eğer işimiz şiiirse, derdimizin Türk-çe olması gerekmez mi? *Le poète* Erzincan'da hangi dilde çalışıyor?

(Akşam-lık, 19 Eylül)

ELLİAVART ETÉOP EL

ENİS BATUR

Turgay Fişekçi'nin Türkiye'de şiirin durumuna ilişkin Cumhuriyet'te çıkan yazısına, Tuğrul Tanyol Akşam-lık'ta bir yanıt getirdi. Doğurgan bir tartışma mı çıkar buradan, iki şair arasında tıkanacak bir polemik olarak mı kalır, kestirmek güç şimdilik. Yaşıtım olmaları dışında pek bir ortak nokta yok iki şairle de, bundandır, tartışmaya karışacak değilim — “sözcüğü sözcüğüne” anlaştıkları bir konuda söyleyeceklerim var buna karşılık.

İki şair de, Erzincan'da yayımlanan *Le poète travaille* dergisine, adından başlayarak çıkmışlar. Şair Çalışıyor demek varken, Fransızcasının yeğlenmesini şaşırtma isteğiyle açıklıyor Fişekçi; Tanyol'a gelince, onun görüşü biraz daha ağır: “Böyle kötü basılmış bir dergiye böyle taşra entelektüeli bir ad bulmak doğrusu insanda gülümseme yaratıyor.”

Otuz yıldır bu tarz suçlamalarla karşılaşmaya alışmış biri olmam, bir gülümseme de bende yarattı ister istemez. Dünyayı İstanbul'un iki-üç mahallesiyle sınırlayanların, o “muhtariyet” alanının dışına taşan her çıkışı yargılamaları eşyanın mantığı. *Le poète travaille* dergisini çıkaranların yaptığı, salyangoz satışını bile aşan bir çıkıntılık. Taşralı, taşralılığını bilmeli: Artık Keban mı olur, Fırat mı, yerel dergisini çıkaracaksa çıkarmalı, ondan ötesine taşmanın haddini bilmemek olacağını anlamalı. Tanyol bütün gülümsemesini bir atımda harcamamıştır umarım: Akatalpa'ya, cogito'ya, Picus'a da eğilmek gerekebilir.

Kadim bir salyangoz üreticisi olarak bu konudaki görüşümün uzunboylu önemi olduğunu sanmıyorum. Gelgelelim, bir önemi olsun olmasın, öteden beri görüşlerimi dile getirmekte herhangi bir sakınca görmedim. *Le poète travaille*, bana kalırsa, Taşra'da çıkarılan bir yaratı dergisi için çok uygun bir isim. Malûm Taşra “dışarı” demek, “içeri”si merkez ve merkez yumuşak bir şiirin kumlarına gömülüyorsa, Şair dışarı çıkmayı seçebilir: Şair Çalışıyor demek bana kalırsa yetmezdi, sert bir isim gerekirdi: Bulunmuş.

Ne gereği var oysa, bizim dilimiz yetmez miydi? “Om Mani Padme Hum”, “Smyrna Blues” (A. İlhan), “Obras Completas” (Uyar), “On Being Jew” (Özel), “Lui e Vagabondo Come me” (Müldür), “Philanthrophy” (Arslanbenzer), saymakla bitmez zebra'lıklar, ne oluyor yahu?

Şu oluyor: Sınıfta canı sıkılan dışarı çıkmak istiyor. Sınıf boktan ve gerçekten çok can sıkıcı, en sıkı arkadaşlar dışarıda, eskiden taşrada şiir mi olurdu: Mehmet Taner (Ankara), Hüseyin Ferhad (Adana), Nuri Demirci (Bursa), Azad Ziya Eren (Diyarbakır), Azer Yaran (Ordu), bu da say say bitmeyecek. Sert bir şiir İstanbul'da da yazılabilir ayrıca: Mustafa İrgat'ı anımsıyor musunuz?

Erzincan besbelli çok uzakta. Paris de öyle. Ola ki bu yaklaştırmıştır çalışan şairleri.

Bana öyle geliyor ki, en doğrusu, yazılan şiirin içine bakmak: Kimmiş, hangi mıntıkadanmış, çetesi büyük müymüş? Bunlar geçer gider.

(Akşam-lık, 3 Ekim)

ŞAIR ÇALIŞIYOR, ERZİNCAN'DA DA...

IŞIK KANSU

ERZİNCAN - Önce kendi gündemlerinde olmadığını yinelerken, “Dışardakiler” koyacaklardı derginin adını, kararsızdılar ama. Dışlanmış-lığı çağrıştırır mıydı acaba? İçlerine sinmiyordu açıkçası.

Şamil Potur ve Ahmet Bozkurt, Walter Benjamin’in, *Son Bakışta Aşk* kitabının bir sayfasında kırmızı kalemle şu tümcelerin altını çizmişlerdi:

“Gün doğarken yatağa giren Saint-Pol Roux kapısına şu notu asarmış: ‘Le poète travaille’ (Şair çalışıyor).”

Arayıp arayıp bir türlü bulamadıkları, lavanta kokulu sandığın dip bucağından çıkan bir anı parçacığı gibi karşıladılar bu öneriyi. Çıkaracakları derginin adını “Le poète travaille” koyacaklar, altına ayraç açıp “Şair çalışıyor” diyeceklerdi.

BATA ÇIKA OKUDUM

Derginin sahipliği ve yazışları müdürlüğünü üstlenen Ahmet Bozkurt, Cemal Süreya’nın hemşerisiydi. Tercan’da doğmuş, orman depo memuru Mustafa Hayri Bozkurt’un oğlu olarak Kars ve çevresinde yaşamış, 1992’de de Erzincan’da konaklamıştı. Bilincinin faytonuna bindirildiğinde pek şıngır mıngır bir yolculuk çıkmıyordu ortaya. Kendini bildi bileli hep okurdu. Çoğu kez gizli gizli, koynuna kitap sokuşturarak...

Kendi deyişiyle “Bata çıka okudum. Yol gösterenim, okuma önerisi getirenim yoktu. Elime ne geçtiyse onu okudum, evdeki tek yayın olan 10 ciltlik Cumhuriyet Ansiklopedisi de dahil.”

Endüstri meslek lisesi elektrik bölümünü bitirdi; kitapçılarda, değişik işlerde çalıştı. 3 yıl önceydi, Erzincan’da küçük bir dükkân açtı. Kitap, kırtasiye, fotokopi filan...

Bugün, Ahmet Bozkurt’un Birikim, Hayalet Gemi, Skala, Virgül, Son Kışot gibi dergilere gönderdiği yazılarını, şiirlerini yazdığı; üniversite öğrencilerinin, edebiyat severlerin uğradığı, “Le poète travaille” dergisinin de biricik adresi olan “Üniversite Kitap-Kültür Merkezi” var ya, işte orası. Şimdilerde büyüdü biraz. Okuma salonu bile var.

Bir grup arkadaşı "Taşra" dergisini çıkarmışlardı 1998-1999 arasında. Yerellikten sıyrılma düşüncesi o günlere denk gelir.

Sonra, Vadi Çiçekli atandı Erzincan'a. Polis Okulu Müdürü olarak bilirdi Erzincanlılar Vadi Çiçekli'yi, onlar ise 18.15 Yalova Vapuru, Bırakın Ağaçlar Beklesin Dağları, Şiir Yürürlükten Kalkmadı Daha şiir kitaplarının yazarı olarak tanıldılar.

Şiir şölenleri yapmayı önerdi, sıcak bakmadılar. "Dergi çıkaralım" dedi, ne yalan söyleyelim, ilkin nazlandılar. Dergi çıkarılacaksa eğer, yalnızca yerel yazarların kendi yazı ve şiirlerini yayımlatabildikleri bir dergi olmamalıydı bu! Ulusala, becerebilirlerse evrensele uzanmalıydı. Tamam mı? Tamam!

Ahmet Bozkurt, Vadi Çiçekli, hukukçu Şamil Potur ve sosyolog-öğretmen Levent Baydaş karar verdiler; içerikli, yetkin, penceresi kendini kanıtlamış yazarlara, donanımlı insanlara ve düzeyli yazılara açık bir dergi çıkaracaklardı. Ve dediklerini yaptılar, dergi 7. sayıya ulaştı.

ŞİİR ANADİLLE YAPILIR

Yazarımız, şair Turgay Fişekçi'nin de ilgisini çekmişti dergi. 10 Eylül'de şöyle yazacaktı "Defne Gölgesi"nde:

"Derginin adı: 'Le poète travaille', 'Şair çalışıyor' anlamında, iyi de neden 'Şair çalışıyor' değil de, 'Le poète travaille?' Fransa'da açtığınızı dükkâna Türkçe bir tabela assanız, Fransız dilini korumak için çıkarılan yasalara göre ceza görürsünüz. Şiir, anadille yapılan bir uğraştır."

Bize sorarsanız, doğru vurgular içeriyordu bu yazı. Fişekçi'nin değerlendirmelerine ne dediğini sorduk Erzincan'da, "Le poète travaille" dergisinin sahibi ve yazişleri müdürü Ahmet Bozkurt'a. Şunları söyledi:

"Dergiye bu ismi koyduktan sonra, yakın çevremizde de dalga geçenler oldu bizimle. 'Ne o öyle, tahterevallı, tırı vırı gibi' diye... Oysa bize göre, en uygun isimdi. Çarpıcılık ya da ukalalık gibi bir kaygımız da yoktu bu ismi koyarken. Saint-Pol Roux'un iç sesiydi çünkü. İsmi yanına da Rilke'nin büstünün fotoğrafını yerleştirdik, çok da güzel oldu. Erzincan'da değil de, İstanbul'da aynı isimle bir dergi yayımlansa, sorun çıkmayacaktı oysa. Cogito için, Argos için bir tartışma çıktı mı örneğin? İyi şiirler, yazılar yayımladığımızı düşünüyoruz. Türkçe düşünen, Türkçe yazan, Türkçeyi en iyi kullanan şairlerin yazdığı bir dergimiz olduğu kanısındayız.

Biz, düşünüyor ve çalışıyoruz. Önümüzdeki sayılarda düzyazı-şiir ilişkisi, müzik-şiir ilişkisi üzerine, sessizlik ile şiir üzerine dosyalarla çıkacağız okurun önüne. Şiirin ara bölgelerine girmek, şiire ruhunu veren dinginliği çözmek, aydınlatmak istiyoruz.”

Levent Baydaş da derginin adının sorun edilmemesinden yanaydı. Ona göre, “taşrada seçkin edebiyat dergisi tutmaz önyargısı”nı yıkıyorlardı.

ŞAİRE SAYGI

Derginin çıkış sürecinde önemli bir yer tutan ve “yayın kurulu”nun üç isminden biri ve bugün Erzurum Emniyet Müdürü olan Vadi Çiçekli’nin görüşleri de hemen hemen aynı noktada odaklaşıyordu:

“Le poète travaille, bir taşra dergisi olarak kabul edilemez. Dergiyi çıkarmaya karar verdiğimizde, ulusal, evrensel boyutu yakalamış şairlerimize sayfa açmak, biz de yazılarımızda bir seviyeyi yakalamak zorunda olduğumuzu biliyorduk.

Bu amaca ulaştığımıza inanıyorum. Dergimizin Erzincan’da çıkması, bir taşra dergisi olduğunu göstermez. Erzincan’da oturan kişilerdik ama gönlümüz ve kafamız evrensel boyuttaydı, bu kaygı da dergimize yansdı diye düşünüyorum. Derginin adının Fransızca olmasına eleştiri yöneltilmemeli bence. Çünkü bir şaire saygıdır o söz. Orijinal söyleyişin olduğu gibi kalmasını istedik, yoksa Türkçe konuşuyor, düşünüyor ve yazıyoruz.”

KUŞ KANADINDA GÜMÜŞ...

Şair Metin Demirtaş da Antalya’dan gönderdiği bir mektupla katıldı tartışmaya:

“Antalya’da 3 yıl önce ANSAN üyelerinin girişimiyle bir yazın dergisi çıkıyordu. Derginin adı için pek çok afili, özgün ad önerilmişti. En çok oyu ‘MORCA’ aldı. Morca; Toroslarda ve Antalya kırılarında açan, adını renginden alan bir çiçek. Bir çiçeği Toroslardan derleyip yazın dünyasına sunmak anlamlı ve güzeldi.

Le poète travaille dergisine emeği geçenleri kutluyorum. Adı bir tartışmaya konu oldu. Savaş, para, borsa ve öldürüm haberleriyle karartılmış dünyamızda bu bile azıcık bir yürek ferahlığı...”

İlhan Selçuk, “Kim bilir” demişti, “belki Erzincan’daki kuşun kanadında gümüş vardır...”

HER ŞEYDEN ÖNCE DİL

Gittik baktık, şair Ahmet Erhanca, “kuş kanadı kalem olmuş,” mu

diye.

Turgut Uyar, eşi Tomris Uyar için yazmıştı şu dizeleri:

“kış gecesi amcamızdır bahar yakından kardeşimiz
alır başımı Erzincan’a giderim seni düşünmek için”

Kışın eli kulağındaydı, kırlangıçlar göçmemişti daha Erzincan’dan. Munzur dağlarına doğru ince çığlıklar atıyorlardı.

Kanatları kalem olmuş, tüylerin deki siyah-beyaz uyumu güneş batımına bulanınca gümüş gibi parlıyordu.

La poète travaille dergisine isim babalığı yapan Walter Benjamin’in, Son Bakışta Aşk kitabında kırmızı kalemle çizilmiş bir başka bölüm daha vardı. Yazmadan edemedik:

“...Breton da şöyle diyor:

‘Sessizlik. Henüz hiç kimsenin geçmediği yere geçmek istiyorum, sessizlik! Tabii sizden sonra sevgili dil.’ Her şeyden önce dil.”

(Cumhuriyet)

'ŞİİRİ ŞAİRİNDEN KURTARMALI'

ORÇUN TÜRKAY

Güven Turan'ın 'Gizli Alanlar'la başlayan 'İz Sürmek'le devam ettiği 'Gizli Alanlar' dizisinin üçüncü kitabı 'Cendere' Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlandı. Denemeci, öykücü, eleştirmen kimliklerinin önünde şair olarak tanıdığımız Güven Turan, bu kimlik meselelerinden de pek hoşlanmıyor: "Şairin şiirlerine sadece kelimelerini koymasından yanayım. Bir zamanlar 'Şiirleri şairlerden kurtarmak gerek' demiştim bu sözü bugün de yineliyorum."

Cendere'nin arka kapağında 'şiir cümlesi' kavramı sorgulanıyor. Şiir cümlesi, bir düz yazı cümlesinden, bütünüyle farklı mı? Hem sizin şiir cümleleriniz dizele bölünmeksizin cümle haline getirildiğinde düz ve kurallı bir yapı oluşturuyor.

Önce, kitabın arkasındaki sözler bana ait değil, onu belirtmemde yarar var. Ama, 'şiir cümlesi'ni ben de kullanabilirim. Tıpkı 'müzik cümlesi' der gibi ve cümleyi de şöyle tanımlardım elbette: "Bir bütün oluşturan özgün birimler dizisi".

'Şiir cümlesi' sözü 'dize' sözünün karşıtı olarak kullanılmalı. Türk şiiri hem halk, hem Divan şiiri olarak dize şiiridir. Şiir cümlesini bizde kullanan ilkin Ahmet Haşim midir? En azından dikkat çekici bir şekilde o kullanmıştır bence ama asıl Edip Cansever'dir Türk şiirinde şiiri ağırlıklı olarak dizelerle değil cümlelerle kuran ve dize dize yerine cümle olarak okumaya zorlayan.

Edip Cansever'in "Dize işlevini yitirdi" derken söz ettiği bu. Bu sözü galiba İlhan Berk'in "Şiiri dize dize kurmayı bir gün gelmiş unutmmuşuz" sözü üzerine etti. Ben yazmaya başladığımdan beri dizenin belagatın bir parçası olduğunu ve arkaik bir şiir oluşturduğunu düşünürüm. Gene de dizenin hiç mi işlevi kalmadı sorusuna yanıt ararken 101 Bir Dize'ye ulaştım! Neyse, çok karmaşık bir soru bu. Bir yazı mı yazsam ne bu soru(n) üzerine?

Şiirlerinizi ilk kez kaleme aldığınızda son halleri mi çıkıyor ortaya, yoksa aratıyor musunuz?

Yalınlaştırma hep var. Şiiri seyrelterek yazmayı yeğledim. Çok söz beni boğar. En uzun şiirim, 'Mukaddime' bile neredeyse ilk yazılışının on-

da biri. 'Gizli Alanlar' dizini oluşturan şiirlerde boşlukları da söz gibi kullandığım için daha rahat seyreltme işlemine başvuruyorum.

Eğretilmeden, simgelerden özellikle kaçınıyorsunuz gibi...

Basit eğretilmeden kaçınıyorum ama 'derin eğretilme' ya da 'beyaz eğretilme' denilen çok gizli bir eğretilme sızıyor elimde olmadan şiirlerime. Bilinçli olarak kullanmıyorum hiçbir sözü simge olarak. Simge yok diyebilirim rahatlıkla.

Göndermelerden de sakınmanız donanımınızı gizlemek istediğinizi düşündürüyor. Sizinle yapılan söyleşilerde ilkel olandan söz ediyordunuz sıkça. Yazınsal açıdan, bilgi bir yerden sonra bağlayıcı bir unsur mu oluşturuyor? Şiirlerinizde birinci tekil şahsa pek ender rastlanıyor, yoksa kendinizi, şairi bile aradan çekmek mi niyetiniz?

İşte bütün soruların yanıtı: Evet. Ama Cendere'de üç şiirde göndermeler kendiliğinden girdi şiire hatta şiirleri oluşturdu. Biri, (hangi şiir olduğunu söylemeyeceğim, saflığını hiç olmazsa böyle korusun) Dilthey'in bir cümlesi üzerine kuruldu. İkincisi, 'bakır rengi yapraklar' ki şiirde tırnak içindedir, Ahmet Haşim'in yazmadığı ama Ahmet Haşim'in olan bir dizedir.

Sonuncu alıntı ise daha belirgin. Dürer'in bir resmi, onun 'Melencolia I' diye adlandırdığı bir alegorik resim üzerine kuruludur. İlhan Berk benim hep bir şair olarak fazla bilgili olduğumu söyler ve bana kızar, oysa şiiri yazarken ben dünyayı ilk kez fark eden, bir sözcüğü ilk kez kullanan bir çocuğum!

Birinci tekil şahsın yokluğuna gelince: Lirik şiir Sapho'dan beri ikinci tekil şahıs üzerine kurulu değil mi? Ayrıca şairin şiirine sadece kelimelerini koymasından yanayım. Bir zamanlar "Şiirleri şairlerinden kurtarmak gerek" demiştim. Bu sözü bugün de yineliyorum.

Şiirlerinizde 'iz siirme'nin türlü yolları deneniyor. Bütününde ortaya çıkan sonuç kendi yaşamöykünüzün, geçmişinizin ve bugünüünüzün iskeleti mi?

Tehlikeli bir soru bu. Kendimi açık etmeden bu sorudan nasıl sıyracağım kendimi. Elbette en iyisi gene, Peş'in başına aldığım aforizmam elbette: "Her şey kurmacadır; anlatmaya kalktığımızda". Öyleyse, bütün yazılmış 'Gizli Alanlar' tümüyle kurmaca bir dünyayı dile getiriyor. Yazacak olduklarım da. Şimdiden dördüncü kitabının dosyası açıldı, içine şiirler girmeye başladı.

(Radikal, 15 Aralık)

ATEŞ BAĞI

ŞEREF BİLSEL

Bütün içsel silahlarını atmış, özünden boşalmış bir şiir ortamından geçiyoruz. Herkesin kendi yalnızlığıyla açılıp kapanan kapılar ardında dil, yaralı bir hayvan gibi çırpınıp duruyor: “Şiir mi yaşıyandan uzaklaşıyor, yaşayan mı şiirden?” Uzun zamandır nicel anlamda bir patlama yaşıyor Türkiye şiiri; kargaşa ve kaos içinde... Gerçeklikle sahiciliğin arasından akan, ritmin kulakları okşayan gücüne yaslanmış bir şiir. Şairlerin cebinde at yarışı kuponları, çok renkli faturalar, kapıda bulunmuş yaralı bir not. “Neden eve gelmiyorsun?”... Her ne ise onlar, şiirde yüzmeye başlıyor. Eskiden –yazanla yazılan arasında– bunca eşya yoktu; belli duyarlıklar, belli semboller içinde dolanırdı şairler. Şimdi öyle mi? Ağzımız faturalardan, yüzümüz yazar kasa lekelerinden; gözümüz vuruldukça çoğalan ölümlerden geçilmiyor. Duyduğunu duyuramayan, gördüğünü gösteremeyen şairler arasındayız. Kimsenin hayatı kimseyi ilgilendirmiyor oldu. Böyle olunca şiir tahlilleri, şiir incelemeleri de yanlış sonuçlara vardı, olanlar oldu.

Nesne ile öznenin yer değiştirmedeği, çevremizde yaşanılanların evimizin içinden geçtiği, bir başkası olabilmenin araçlarının korunduğu bir dünyanın mümkün olduğunu gösteren yapıtlarla karşılaşmak, dilin vicdana çağırılma şansının halen elimizde olduğunu gösteriyor. Ateş Bağı Mustafa Köz'ün yedinci şiir kitabı. Otuz iki şiirden oluşan kitap,

“Buzdan sözcükler gibi eriyerek ağızda

dönmeden gitti çoğu denizin yazgısına” (s. 92)

dizeleriyle nihayetlenir. Ateş Bağı, ateş'le buzun birbirinin acısını aldığı –ki ikisi de öldürebilir kendini yaşatmak isterken– çekilen acıların beyaz kemikler üzerine yazıldığı, biçimin öze yer yer epik, yer yer öykülemeye yaslanarak kazıldığı metinlerle karşılıyor bizi.

“Düş kur ve al bu düşün rengini” (s. 24). Şairinin rengini alan kitaplar vardır; kendi içine bağırarak için sokağa inen kâğıtlar, her şeyin her şeyi ilgilendirdiğine inanan, kara basmamak için ağzı burnu yanan adamlar vardır. Çünkü “Yağmurun da evi vardır kara gecede” (s. 43). Mustafa Köz, bir önceki kitabı Sonsuzluk Taşta ile şiirini yaslı bir arzu adasından taşırmıştı; denizi dışışınmış, su'yu dışışındırtmıştı; Ateş Bağı ile düşünle gerçek arasın-

da –çoğunlukla sırtını, üstü örtülmüş acılı bir tarihe yaslayarak– boğulmuş, boğdurulmuş yüzleri, sesleri, ahenkleri yeni bir ilgiyle kâğıdın üstüne davet ediyor... geldiği yeri unutmadan; diyeceğim o ki, ağzında ağaç kabuklarıyla... İyi şeyler, güzel yazılıyor; ama bu dumanaltı ortamda kimin ağzı kimin ağzında belli olmadığı için ortaya konan yazınsal verimler sağlıklı ölçü araçlarıyla tartılamıyor. Gerçek okurla –ki gerekçeli okur da var– şairin arasına giren onlarca düzenek –düzene ek olan– (ödülleri, panayır, antolojiler, yıllıklar vs.) var şiir ortamında. Şiir ödüllerinin sonuçlarıyla, “erozyon” yarışmasında Bosna Hersek ile karşılıklı on iki (12 puan) üzerinden paslaşmamız arasındaki yakın (!) ilgiyi göremeyenler, dokuz dilde at’ın karşılığını bilip at almak için gittiği yerden eşekle dönenlere benzemiyor mu? Şair, benzediklerinden ve kendine benzettiklerinden irkilmelidir. Parçalanmış bellek, parçalanmış benlik, parçalanmış fermuarlar içinde André Gide’in “Sanat baskıdan doğar” sözü bir şey ifade etmiyor mu?

Bu çağı Pir Sultan, Mihrî Hatun, Nef’î, Gevherî, Ercişli Emrah yaşıyorsa ne yazacaklarını sanıyordunuz! Yunus Emre, esasını koyacak yer bulabilir miydi? Bunca kemik, bunca yokluk, bunca kayıpla beslenen kan tarlasında. Celaleddîn-î Rumî, etrafında dönecek bir şey bulabilir miydi? Bu ülkenin şairleri var. Çünkü onlar hep bir ağızdan seslenen karanfiller gibi geri durmaz; hem yolcu hem de yoldurlar:

“Yaralı hayvanlarıyız/ doğunun ya da batının/ aynı izden yürüürüz/ üzüme, elmasa, kara isteğe/ çağırır yabancılığımızı/ kerhanelerle tapınaklar/ aldatıcı ışıltısına gücün ve gövdenin” (s. 52)

Eskiden hüznün, gül, ayna, bülbül, su –en önemlisi “ağyar”– şairlerin görebileceği uzaklıktaydı; şimdi ise ağzımızın içinde... Ağzımızın içinde komşudan seken kurşunlar, gül cesetleri... Böyle olunca görmeden söylemiş oluyoruz, çünkü ayna da ağzımızın içinde; ama bu ülkenin şairleri var:

“İşte su, kalbimize dönelim
bir halkın yokluktan biçtiği kumaşa” (s. 65)
diyecek kadar kendi bencillik libasına dar.

İkinci Yeni şiirinin boy verdiği siyasi ortam bugünden çok daha mı sağlıklıydı? Arada bir evine uğrayan şairler vardı; şimdi bir arada evlerine uğrayan şairler... Bugün yazılan şiirlere baktığımızda bir şiirin içinde birkaç şiirin havzası varmış gibi geliyor mu size (de)? Gelmiyorsa bu akşam

annemler size misafir gelecek (!) Yabancılaşma, şeyleşme, işleşme yörüngesinde nefeslenmeye çalışan sevgili hayatımızın bozulan ritmi şiire de vuruyor mührünü. Şiir; şehir, meşhur, şöhret kavramları arasında kendine yer bulmaya çalıştıkça failini ifşa etmekten uzağa düşecektir. Bu durumlardan kendini sakınan şairler var:

“Gediz pazarında çocuklarını yitirmiş bir kadın
gözleri kıyıya vurmuş iki gemi iskeleti?” (s. 46)

Mustafa Köz, (k)ayıpların –sol göğsümüzde zıplayan kurbağanın içimizdeki bataklığa çekilmemesi için– insandan yana duran bir dünyanın eteklerinde ateşe verilmiş bağının, yaprak yaprak açılacağı günler için yağın yağmuru mavi tebeşirlerle kara bir tahta üzre kayıt altına alıyor.

Şiir, susmak için de yazılır elbet; içinizdeki gürültüyü kâğıtlara sarıp bir gül çetesi haline getirmek için... Yazılan şiirlerde öfke var, kin var; karanlık kelimeler altında kalmaktan duyulan çarpık bir haz var sanki. Oysa ağzı kâğıtlarla yüklü olan bizlerin en çok samimiyete ihtiyacı var; bu olursa kelimeler vicdana çağrılabilir, bu olursa yüzümüzden geçenler aklımıza dağılabilir. Bu olursa, gökyüzü herkesin ağzına doğru –eşit– mavi bir inek gibi sağılabilir. Bu oluyor; ama görmek gerekir –anlamak sizi korkutsa da görmekten sakınmayın kendinizi– ve baştan ayağa bir kulak olabilmek...

“Boynuzlarında göller büyüten bir geyik
durur eski bir –çarşı izni gibi tedirgin
mektuplara pul diye yapıştırılan kardeş ölüleriyle” (s. 47)

“tipide donmuş bir köy öğretmeni, terekesi yalnızlık ve keder
yaprakla dola kapılar önü, üç kişi çıkar sabahla evden
bir tabut, bir takunya, bir sarık” (s. 46)

Mustafa Köz, dil bilinci gelişmiş, sözcükleri birbirine vururken çıkan sesin altında kalmayacak yetkinliğe ulaşmış bir şair olmanın imkânlarından yararlanıyor:

“Ben ki her sözcüğü tütün gibi basarım yarama
duru yarama, kanayan yarama, sevgili yarama” (s. 35)

Köz, bilir “kelimeler kanatır yarayı”... Şairin evi ağızdır; başkalarının ağzına düşmemeli sarhoş olup, akşam ne olduğunu ertesi gün sorarsa şair, belki “bir gün geç ölebilir”; ama bir gün önce “yaşlanmış” olur.

Bu ülkede dolaşımda olan –son tahlilde 172 dergi– dergiler yılda 7-

8 bin aralığına tesadüf eden şiire yer veriyor; eskiden, akımların şiiri yönlendirdiği dönemlerde üç-beş dergi etrafında şairler açılıp kapanıyordu. Onlarca ödül... yüzlerce isim... konfeksiyonel bir üretim tarzı gelişti: “yetiştirmek”, “yetmek”in önüne geçti.

Ateş Bağı’nda yer alan resimler (yağlıboya, suluboya, alüminyum kolaj) İbrahim Çiftçioğlu’nun imzasını taşıyor. Çiftçioğlu’nun, şiirin evinden firar etmiş acılı bir fırçası var “Gök Etini Biçer Gibi”... Dünyanın bütün uykulu sabahlarına saldıran ama yaralı bir atı vurmamak için fırçasını zalim bir merhametle yıkayan ressamın gözlerinin ardından kalanlar var Ateş Bağı’nda.

Mustafa Köz, resmi tarihin örttüğü yahut yanlış yüklendiği birçok ismi acıya, kamuya çalışan insanların dikkatine yükseltiyor: Alice Walker, iştirakçi Hilmi, Clara Zetkin, Yaşar Nezihe, Harold Pinter... Köz, folklorik unsurlardan (misal; deyimlerden) yararlanmayı göz ardı etmez; bir şiirini şöyle bitirir: “Çay söndürüyor ocağı” (s. 26)

Kendini kelimelerin önüne atan bir şair Mustafa Köz:

“Yüzümüze baktığımda, bir kartal tüyü

görüyorum, ne tuhaf! Karanlıktasınız” (s. 26)

Siz hiç, kâğıdın üzerinde okunmamış boyunsuz bir at gördünüz mü? Görmediyseniz görün bu zaman:

“yoksulluğun ırmağında boyunsuz bir at

durur tutsaklığın zalim yeleleriyle” (s. 73)

Ateş Bağı, apaçık gizlenmiş –dünebakan– bir yarayı bugüne çıkaracak şiirlere doğru genleşen birçok “bağır” taşıyor; sözcüklerle tanışma sınırını geride bırakmış bir şairin, sizi görmek için gözlerinizi üstüne alışını da... Bu kitaptaki şiirler, güneşi emerek büyüyen üzüm tanelerinin, ezenlerin ağzında bir baldıran gibi dağılışını da resmediyor... Ateş Bağı, Köz’den çıkan külden önceki hal beyanımızdır.

(Varlık 1151, Ağustos)

kitap-lık

K İ T A P - L İ K D E R G İ S İ N İ N A R M A Ğ A N I D I R